

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

27

YASAMA YILI

4

SIRA SAYISI: 274

Tokat Milletvekili Yusuf Beyazıt ve İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş ile 63 Milletvekilinin Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/3697) ve Adalet Komisyonu Raporu

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda
“http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sirasayi_sd.sorgu_baslangic”
internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

• **2/3697 Esas Numaralı Teklifin**

- TBMM Başkanlığına Sunuş Yazısı 4

- Katılma Yazıları 5

- Genel Gerekçesi 8

- Madde Gerekçeleri 10

• **Adalet Komisyonu Raporu**..... 17

• **Muhalefet Şerhleri** 23

• **Teklif Metni**..... 102

• **Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin**..... 102

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifimiz ve gerekçesi ekte sunulmaktadır.

Gereğini arz ederiz.

<i>Yusuf Beyazıt</i>	<i>Numan Kurtulmuş</i>	<i>Fatih Şahin</i>
Tokat	İstanbul	Ankara
<i>Hayati Yazıcı</i>	<i>Erkan Kandemir</i>	<i>Mustafa Canbey</i>
Rize	İstanbul	Balıkesir
<i>Özlem Zengin</i>	<i>İshak Gazel</i>	<i>Ali İhsan Yavuz</i>
Tokat	Kütahya	Sakarya
<i>Tahir Akyürek</i>	<i>Leyla Şahin Usta</i>	<i>Ergün Taşcı</i>
Konya	Konya	Ordu
<i>Pakize Mutlu Aydemir</i>	<i>Ziver Özdemir</i>	<i>Yusuf Başer</i>
Balıkesir	Batman	Yozgat
<i>Adil Çelik</i>	<i>Ahmet Özdemir</i>	<i>Orhan Yegin</i>
Balıkesir	Kahramanmaraş	Ankara
<i>Emrullah İşler</i>	<i>Tülay Kaynarca</i>	<i>Bekir Kuvvet Erim</i>
Ankara	İstanbul	Aydın
<i>Zafer Işık</i>	<i>Emine Yavuz Gözgeç</i>	<i>İlyas Şeker</i>
Bursa	Bursa	Kocaeli
<i>Oğuzhan Kaya</i>	<i>Zehra Taşkesenlioğlu Ban</i>	<i>İbrahim Yurdunuseven</i>
Çorum	Erzurum	Afyonkarahisar
<i>Muhammet Müfit Aydın</i>	<i>Belgin Uygur</i>	<i>İbrahim Halil Fırat</i>
Bursa	Balıkesir	Adıyaman
<i>Refik Özen</i>	<i>Ahmet Çakır</i>	<i>İsmail Emrah Karayel</i>
Bursa	Malatya	Kayseri
<i>Ramazan Can</i>	<i>Kadir Aydın</i>	<i>Mustafa Arslan</i>
Kırkkale	Giresun	Tokat
<i>Yavuz Subaşı</i>	<i>Serap Yaşar</i>	<i>Fatma Aksal</i>
Balıkesir	İstanbul	Edirne
<i>İbrahim Aydemir</i>	<i>Abdullah Güler</i>	<i>Selim Yağcı</i>
Erzurum	İstanbul	Bilecik
<i>Mehmet Sait Kirazoğlu</i>	<i>Habibe Öçal</i>	<i>Çiğdem Koncağül</i>
Gaziantep	Kahramanmaraş	Tekirdağ

<i>Mehmet Doğan Kubat</i>	<i>Selim Gltekin</i>	<i>Hamdi Uar</i>
İstanbul	Niğde	Zonguldak
<i>Semiha Ekinci</i>	<i>Ahmet olakoğlu</i>	<i>Bahar Ayvazoğlu</i>
Sivas	Zonguldak	Trabzon
<i>Salih Cora</i>	<i>Jlide İskenderoğlu</i>	<i>Metin Yavuz</i>
Trabzon	anakkale	Aydın
<i>Cemal Bekle</i>	<i>Sabri ztrk</i>	<i>Glay Samancı</i>
İzmir	Giresun	Konya
<i>Mcahit Durmuşoğlu</i>	<i>Yılmaz Tun</i>	<i>Feyzi Berdibek</i>
Osmaniye	Bartın	Bingl
<i>Veysel Eroğlu</i>	<i>Jülide Sarieroğlu</i>	<i>Hüseyin Yayman</i>
Afyonkarahisar	Adana	Hatay
<i>Yalçın Akdoğan</i>	<i>Lütfiye Selva am</i>	
Ankara	Ankara	

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIğINA

Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine imzamı koyuyorum.

Gereğinin yapılmasını arz ederim.

22.06.2021

Ekrem Çelebi

Ağrı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIğINA

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na 18.06.2021 tarihinde sunulan 2/3697 Esas Numaralı "Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi" ne imza sahibi olarak katılmak ister, bilginize arz ederim.

23.06.2021

Sena Nur elik

Antalya

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

(2/3697) Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine imzamı koyuyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

21/06/2021

Abdullah Nejat Koçer

Gaziantep

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/3697 Esas Numaralı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine imzamı koyuyorum.

Gereğini arz ederim.

18.06.2021

Mehmet Erdoğan

Gaziantep

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine katılıyorum.

Fehmi Alpay Özalan

İzmir

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine katılıyoruz.

İsmail Tamer

Kayseri

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/3697 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine katılıyorum.

Gereğini arz ederim.

22.06.2021

Ahmet Sorgun

Konya

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ceza Mahkemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine Katılıyorum.

Mehmet Yavuz Demir

Muğla

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/3697 Esas Nolu Ceza muhakemesi Kanunu ve bazı Kanunlarda değişiklik Yapılmasına dair Kanun Teklifine imzama Koyuyorum.

Gereğini arz ederim.

21.06.2021

Recep Uncuoğlu

Sakarya

HAVALE EDİLDİĞİ KOMİSYONLAR (2/3697)	
ESAS	Adalet Komisyonu
TALİ	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu

GENEL GEREKÇE

İnsan hakları, en genel ifadeyle kişinin insan olarak var olmasından kaynaklanan vazgeçilemez ve göz ardı edilemez doğal kazanımlarını ifade etmektedir. Bu kazanımları koruma ve geliştirmede en etkili ve güvenceli ortamı sağlayan evrensel ilke ve kurallar, hukuk devletinde bulunmaktadır. Hukuk devletinin meşruiyeti, evrensel nitelikteki değerler ile temel hak ve özgürlükler perspektifinde saklıdır. Hem bireysel gelişim hem de toplumsal ilerleme ancak hukuki güvenliğin sağlandığı bir hukuk devleti modelinde mümkün olduğundan günümüz hukuk düzenleri, insan haklarını bahşeden değil, insan hakları temeline dayanan bir kurallar sistemi oluşturmak mecburiyetindedir.

Bu bağlamda, temel hak ve özgürlüklerin daha etkin korunması, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının geliştirilmesi, hukuki güvenliğin güçlendirilmesi, adalete erişimin kolaylaştırılması, makul sürede yargılanma hakkının gözetilmesi, yargıya güvenin artırılması ve insan odaklı hizmet anlayışının geliştirilmesi, günümüzde ana ilke ve değerler olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde 2002 yılından günümüze kadar aralıksız bir şekilde süregelen reform iradesi de, bu ilke ve değerlerin geliştirilmesinin somut bir tezahürüdür. Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından; 30 Mayıs 2019 tarihinde açıklanan Yargı Reformu Strateji Belgesinde vizyon olarak “güven veren ve erişilebilir bir adalet sistemi” vurgulanırken, 2 Mart 2021 tarihinde açıklanan İnsan Hakları Eylem Planında “özgür birey, güçlü toplum ve daha demokratik bir Türkiye” vizyonu ön plana çıkarılmıştır.

Yargı Reformu Strateji Belgesi kapsamında önemli reformlar hayata geçirilmiş; ifade özgürlüğü güçlendirilmiş, hak arama yolları genişletilmiş, soruşturma evresinde tutuklama süresi sınırlandırılmış ve seri muhakeme, basit yargılama, e-duruşma gibi yeni ve etkili usuller ihdas edilmiştir. Ayrıca, şüpheli ve sanık haklarının yanında mağdur haklarını da güçlendiren önemli düzenlemeler yapılmıştır. Kuşkusuz, bundan sonraki süreçte Yargı Reformu Strateji Belgesinde gösterilen amaç ve hedeflerin yanı sıra İnsan Hakları Eylem Planında belirtilen amaç ve hedefler doğrultusunda da faaliyetler yürütülecek, bu Belge ve Plan, yol haritası olarak birlikte esas alınacaktır.

İnsan Hakları Eylem Planının açıklanmasından sonra hazırlanan bu Teklifte, yargı bağımsızlığı ve adil yargılanma hakkının güçlendirilmesi, hukuki öngörülebilirlik ve şeffaflığın geliştirilmesi, kişinin maddi ve manevi bütünlüğü, özgürlük ve güvenliği ile özel hayatının korunmasında daha etkin adımlar atılması ve insan hakları konusunda üst düzey idari ve toplumsal farkındalığın artırılması amaçlarına yönelik olarak öncelikli faaliyetlerin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Türk Ceza Kanununda yaşam hakkını ve vücut bütünlüğünü korumaya yönelik olarak birçok suç yer almaktadır. Bu suçların, kendisine ulaşılması nispeten daha kolay olan mağdurlara, bu bağlamda eş veya yakın akrabaya karşı işlenmesi hali, cezayı ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir. Toplumda karşılaşılan şiddet olaylarının mağdurları arasında, boşanmış eşlerin de bulunduğu gözlemlenmektedir. Boşanma aşamasında eşler arasında ortaya çıkan, büyüyen ve hatta husumete dönüşen anlaşmazlıkların, boşanmadan sonra da devam etmesi veya boşanmış eşlerin, özellikle çocukla kişisel ilişki tesisi sürecinde birbirleriyle temas kurmak zorunda kalmaları, bu tür şiddet olaylarının vuku bulmasını kolaylaştırmaktadır. Bu durum, hayata, vücut dokunulmazlığına ve hürriyete karşı suçlardan; öldürme, yaralama, eziyet ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçları bakımından mağdurun boşanmış eş olması halinin cezayı ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Ceza muhakemesi hukukunun temel amacı, insan hakları ihlallerine yol açmadan maddi gerçeğe ulaşmaktır. Bunun için soruşturma ve kovuşturma sırasında anayasal ilkelerin mutlaka göz önünde tutulması, temel hak ve hürriyetlerle ilgili sınırlamaların makul ve ölçülü olması zorunludur. Ceza muhakemesi işlemlerinden beklenen yarar ile muhakeme sürecinde başvuru tedbirlerin kişi üzerindeki olası etkilerinin orantılı olması gerekmektedir. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere birçok uluslararası metinde yer alan temel ilkeler gözetilerek Ceza Muhakemesi Kanununda bazı düzenlemeler yapılmaktadır.

Ceza yargılamasında kabul edilen koruma tedbirlerinden en ağırı olan tutuklama, yargılama sürecinde bir cezalandırma aracı değil, soruşturma ve kovuşturmanın daha etkin yürütülebilmesi için düzenlenmiş bir tedbir niteliğindedir. Mevzuatımıza göre tutuklama, istisnai bir tedbir olup, öncelikli olarak değerlendirilecek husus, tutuklama yerine adli kontrol veya diğer koruma tedbirlerinin yeterli olup olmadığıdır. Bu nedenle, tutuklama tedbirinin uygulanma şartlarına ilişkin ilave düzenleme yapılmakta ve adli kontrol tedbirleri bakımından periyodik inceleme usulü ile azami süreler ve mahsup imkânı getirilmektedir. Böylelikle, kişi hürriyeti ve güvenliğinin korunmasına yönelik güvenceler artırılmaktadır.

Diğer taraftan, sulh ceza hakimliklerinin tutuklama ve adli kontrole ilişkin kararlarına karşı yapılan itirazların incelenmesinde dikey itiraz usulü kabul edilerek, bu kararlara karşı yapılan itirazların asliye ceza mahkemelerince incelenmesi sağlanmaktadır.

Ayrıca, sanığın, yargılama sürecinden haberdar edilme hakkına ilişkin genişletici düzenlemeler yapılmaktadır. Yine ceza yargılaması sisteminde suç mağdurlarının haklarının da en üst seviyede korunması gerekliliği dikkate alınarak, yargılama sürecinden haberdar edilmelerine ilişkin ilave güvenceler getirilmektedir.

Bazı suçlar bakımından özel yetki kuralları belirlemek suretiyle yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmasına yönelik ilave tedbirler alınmaktadır.

Ayrıca, seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin uygulanması sırasında ortaya çıkan bazı sorunların giderilmesi amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmaktadır.

Öte yandan, yeni hükümet sisteminde yürütme erkinin teşkilatlanması ve karar alma süreçlerinin hızlanması ile teknik ve ekonomik imkânların gelişmesinin bir sonucu olarak idare, hizmet sunumunda daha etkin ve hızlı bir konuma gelmiştir. Bu ilerlemenin sonuçlarının doğrudan hissedilebilir kılınması ve birey odaklı yönetim anlayışının kuvvetlendirilmesi amacıyla, İdari Yargılama Usulü Kanunu uyarınca idareye yapılan başvurular bakımından cevap verme süresi kısaltılmakta, vatandaşların hukuki durumlarının bir an evvel belirgin hale gelmesi ve mahkemeye erişim hakkının güçlendirilmesi sağlanmaktadır.

Teklif, Yargı Reformu Strateji Belgesi ile İnsan Hakları Eylem Planı kapsamında belirlenen amaçların gerçekleştirilmesini hedeflemektedir.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, idareye yapılan başvuruların cevaplandırılacağı süre bakımından genel kanun niteliğindedir. 2577 sayılı Kanunda idarenin cevap verme süresi altmış gün olarak düzenlendiğinden, özel kanunlarda farklı bir sürenin gösterilmediği hallerde bu süre uygulanacaktır. Kanun, idareye yapılan başvurulara altmış gün içinde yazılı olarak cevap verilmesini öngörmek suretiyle başvuruların cevapsız ve sürüncemede bırakılmasının önüne geçilmesini amaçlamıştır. İdari başvuruların yazılı olarak cevaplandırılması zorunluluğu ve idari işlemlerin yazılı olarak bildirilmesi gerekliliği, Anayasanın çeşitli maddelerinde de düzenlenmiş ve dava açma süresinin başlangıcının idarece yapılacak yazılı bildirimle bağlı olduğu hüküm altına alınmıştır.

Bununla birlikte, idari başvuruların herhangi bir nedenle Kanunda gösterilen süre içinde yazılı olarak cevaplandırılmaması ihtimali nazara alınarak, hak arama hürriyetinin güvence altına alınması ve dava açma yollarının işletilebilmesi amacıyla, 2577 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinde, idari başvurulara altmış gün içinde cevap verilmemesi durumunda isteğin reddedilmiş sayılacağı ve dava açma süresinin reddedilmiş sayılma tarihinden itibaren başlayacağı kurala bağlanmıştır.

Hukuk devleti ilkesinin geliştirilmesi ve birey odaklı yönetim anlayışının kuvvetlendirilmesi amacıyla Kanunun 10 uncu maddesinde değişiklik yapılmak suretiyle, idari başvurulara cevap verme süresi altmış günden otuz güne, cevap verme süresinin kısaltılmasına bağlı olarak kesin olmayan cevaplar için öngörülen bekleme süresi de altı aydan dört aya indirilmektedir. Böylece, kişilerin hukuki durumları bir an evvel belirgin hale gelecek ve mahkemeye erişim hakkı kuvvetlendirilmiş olacaktır.

Belirtmek gerekir ki, yapılan değişikliğin idarenin cevap verme süresi bakımından özel kanunlarda yer alan düzenlemelere herhangi bir etkisi olmayacaktır. Bu anlamda özel bir kanunda idarenin cevap verme süresi olarak altmış gün, iki ay veya daha farklı bir süre belirlenmişse söz konusu kanun kapsamındaki başvurular bakımından ilgili kanunda belirlenen süre uygulanmaya devam olunacaktır. Örneğin; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununun 15 inci maddesi ile 6491 sayılı Türk Petrol Kanununun 5 inci maddesinde düzenlenen idarenin cevap verme süresi, altmış gün; 2860 sayılı Yardım Toplama Kanununun 9 uncu maddesinde düzenlenen cevap verme süresi ise iki ay olarak uygulanmaya devam edilecektir.

Madde 2- 2577 sayılı Kanunun “Üst makamlara başvurma” kenar başlıklı 11 inci maddesinin mevcut düzenlemesinde, dava açılmadan önce idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem tesis edilmesi talebiyle yapılan başvurunun işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durduracağı, bu başvurunun altmış gün içinde yazılı olarak cevaplandırılmaması durumunda talebin reddedilmiş sayılacağı ve başvuruyla birlikte durmuş olan dava açma süresinin yeniden işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmıştır.

Teklifle, Kanunun 10 uncu maddesinde yer alan idari başvurulara cevap verme süresinin kısaltılmış olması nazara alınarak, 11 inci maddede yer alan üst makamın veya üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamın cevap verme süresi de altmış günden otuz güne indirilmektedir. Belirtmek gerekir ki, bu değişikliğin özel kanunlarda yer alan aynı mahiyetteki sürelerle bir tesiri olmayacaktır.

Madde 3- Teklifle, 2577 sayılı Kanunun 10 uncu ve 11 inci maddelerinde yapılması öngörülen değişiklikler dikkate alınarak, idari eylemler nedeniyle dava açmadan önce idareye yapılan zorunlu başvurulara ilişkin idareye tanınan altmış günlük cevap verme süresi de otuz güne indirilmektedir.

Madde 4- Maddeyle, yargılamada yaşanan gecikmelerin önüne geçilmesi ve makul sürede yargılanma hakkı ile hak arama hürriyetinin daha etkin korunması amacıyla, idari yargı mercilerince verilen nihai kararların gerekçesiyle birlikte en geç otuz gün içinde yazılması hükme bağlanmaktadır.

Madde 5- Teklifte, idari başvuruların cevaplandırılması için 2577 sayılı Kanunun 10 uncu, 11 inci ve 13 üncü maddelerinde yer alan süreler altmış gündən otuz güne; kesin olmayan cevaplar için 10 uncu maddede öngörülen bekleme süresi ise altı aydan dört aya indirilmektedir.

Mevcut düzenlemeye göre, idari başvuruların herhangi bir nedenle altmış gün içinde yazılı olarak cevaplandırılmaması durumunda istek reddedilmiş sayılmakta ve bu sürenin bittiği tarihten itibaren dava açma süresi işlemeye başlamaktadır. İsteğin reddedilmiş sayılmasının dava açma süresinin başlangıcı bakımından belirleyici olması ve Teklifte idarenin cevap verme süresinin kısaltılması sebebiyle mevcut başvurular bakımından farklı uygulamalara ve hak kayıplarına neden olmamak için geçici düzenleme yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu hususlar nazara alınarak, bu Kanunun yürürlüğünden önce yapılmış idari başvurular bakımından, idarenin cevap verme süresinin altmış gün, kesin olmayan cevaplar için öngörülen bekleme süresinin ise altı ay olarak uygulanmaya devam olunması sağlanmaktadır. Bir başka ifadeyle bu Kanunla 2577 sayılı Kanunun 10 uncu, 11 inci ve 13 üncü maddelerinde yapılan değişiklikler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılan başvurular hakkında uygulanacaktır.

Madde 6- Maddeyle, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 82 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde düzenleme yapılarak, özellikle kadına karşı şiddet eylemleriyle daha etkin mücadele edilmesi ve caydırıcılığın sağlanması amacıyla kasten öldürme suçunun fail tarafından boşandığı eşine karşı işlenmesi hali, suçun nitelikli halleri arasına alınmaktadır.

Madde 7- Maddeyle, 5237 sayılı Kanunun 86 ncı maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinde düzenleme yapılarak, özellikle kadına karşı şiddet eylemleriyle daha etkin mücadele edilmesi ve caydırıcılığın sağlanması amacıyla kasten yaralama suçunun fail tarafından boşandığı eşine karşı işlenmesi hali, suçun nitelikli halleri arasına alınmaktadır.

Madde 8- Maddeyle, 5237 sayılı Kanunun 96 ncı maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinde düzenleme yapılarak, özellikle kadına karşı şiddet eylemleriyle daha etkin mücadele edilmesi ve caydırıcılığın sağlanması amacıyla eziyet suçunun fail tarafından boşandığı eşine karşı işlenmesi hali, suçun nitelikli halleri arasına alınmaktadır.

Madde 9- Maddeyle, 5237 sayılı Kanunun 109 uncu maddesinin üçüncü fıkrasının (e) bendinde düzenleme yapılarak, özellikle kadına karşı şiddet eylemleriyle daha etkin mücadele edilmesi ve caydırıcılığın sağlanması amacıyla kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun fail tarafından boşandığı eşine karşı işlenmesi hali, suçun nitelikli halleri arasına alınmaktadır.

Madde 10- Maddeyle, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 12 nci maddesine yeni bir fıkra eklemek suretiyle, bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının ya da banka veya kredi kartlarının araç olarak kullanılması suretiyle işlenen suçlarda, davaya bakma yetkisi bakımından suçun işlendiği yer mahkemesine ilave olarak mağdurun yerleşim yeri mahkemelerinin de yetkili hale getirilmesi sağlanmaktadır. Düzenlemeyle, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında verilebilecek yetkisizlik kararları nedeniyle ortaya çıkacak zaman ve hak kayıplarının önlenmesi amaçlanmaktadır.

Madde 11- Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 44 üncü maddesinin birinci fıkrasına hüküm eklemek suretiyle, usulüne uygun olarak çağrılıp da mazeret bildirmeksizin gelmeyen tanıklar hakkında verilen zorla getirme kararlarının bildirilmesine ilişkin ilave bir usul kabul edilmektedir. Buna göre, teknolojik gelişmeler doğrultusunda yargısal etkinlik ve verimliliğin artırılması amacıyla mevcut usule ek olarak zorla getirme kararlarının; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanılmak suretiyle bildirileceği hükme bağlanmaktadır. Belirtmek gerekir ki, bu bildirim için tanığın iletişim bilgilerinin dosyada bulunması gerekli ve sayılan araçlardan en az birisiyle bildirimde bulunulması yeterli olacaktır.

Madde 12- Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 94 üncü maddesine fıkra eklemek suretiyle, ifadesi alınmak amacıyla düzenlenen yakalama emri üzerine mesai saatleri dışında yakalanan ve belirlenen tarihte yargı mercii önünde hazır bulunmayı taahhüt eden kişinin Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda serbest bırakılabileceği düzenlenmektedir. Böylelikle, kişilerin özgürlüğünü kısıtlayan koruma tedbirlerinden olan yakalama emrinin, telafisi güç zararlar doğurmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Belirtilmelidir ki, bu düzenleme, sadece ifade almak amacıyla düzenlenen yakalama emirleri nedeniyle ve mesai saatleri dışında yakalanan kişiler bakımından uygulanabilecektir. Ayrıca, bu hükmün her yakalama emri için ancak bir kez uygulanabileceği kabul edilmektedir. Diğer yandan, taahhüdünü yerine getirmeyen kişiye, yakalama emrinin düzenlendiği yer Cumhuriyet savcısı tarafından bin Türk Lirası idari para cezası verilecektir.

Madde 13- Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 100 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında düzenleme yapmak suretiyle, fıkroda belirtilen suçların işlendiği hususunda somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde tutuklama nedeninin var sayılabileceği kabul edilmektedir. Esasen maddenin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları birlikte değerlendirildiğinde üçüncü fıkroda sayılan suçlar bakımından da tutuklama tedbirine başvurulabilmesi için birinci fıkroda belirtilen kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması gerekmektedir. Ancak uygulamada bu hususun değerlendirilmesi bakımından bazı tereddütlerin yaşandığı gözlemlenmiştir. Söz konusu tereddütlerin giderilmesi amacıyla üçüncü fıkroda düzenleme yapılmaktadır.

Madde 14- Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 101 inci maddesinde düzenleme yapılmaktadır.

Mevzuatımıza göre tutuklama, istisnai bir tedbir olup, öncelikli olarak değerlendirilecek husus, tutuklama yerine adli kontrol veya diğer koruma tedbirlerinin yeterli olup olmadığıdır.

Maddenin birinci fıkrasında Cumhuriyet savcısının tutuklama istemlerinde mutlaka gerekçe göstereceği ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer vereceği düzenlenmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında yapılması öngörülen değişikliklerle, tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin hâkim veya mahkeme kararlarında, mevcut koşullara ilave olarak adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını gösteren delillerin de somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilmesi gerektiği kabul edilmektedir.

Madde 15- Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun adli kontrol yükümlülüklerinin düzenlendiği 109 uncu maddesinin altıncı fıkrasında değişiklik yapmak suretiyle, kişi özgürlüğünü sınırlama sonucunu doğuran konutu terk etmeme yükümlülüğünün cezadan mahsup edilebilmesine imkan tanınmaktadır. Buna göre, konutu terk etmeme yükümlülüğü şahsî hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak, bu yükümlülük altında geçen her iki günün, cezanın mahsubunda bir gün olarak dikkate alınacağı hükme bağlanmaktadır.

Madde 16- Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 110 uncu maddesinde düzenleme yapmak suretiyle, gerek soruşturma gerekse kovuşturma evresinde adli kontrol yükümlülüğünün devamının gerekip gerekmeyeceği hususunun yargı mercilerince 109 uncu madde hükümleri göz önünde bulundurularak belirli aralıklarla incelenmesi zorunlu hale getirilmektedir.

Soruşturma evresinde, şüphelinin adli kontrol yükümlülüğünün devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda en geç dört aylık aralıklarla Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından bir karar verilecektir. Kovuşturma evresinde ise mahkeme, hakkında adli kontrol kararı bulunan sanığın bu yükümlülüğünün devam edip etmeyeceğine en geç dört aylık süre içinde re'sen karar verecektir.

Madde 17- Maddeyle, 5271 sayılı Kanuna 110/A maddesi eklemek suretiyle, adli kontrol tedbirini bakımından azami süreler belirlenmektedir. Düzenlemeye göre, adli kontrol yükümlülüğü altında geçirilecek süre, bu yükümlülüğün uygulanmasına neden olan suçta göre değişebilmektedir.

Adli kontrol süresi, ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde en çok iki yıl olup, bu süre, zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek bir yıl daha uzatılabilecektir.

Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde ise adli kontrol süresi en çok üç yıl olup, bu süre, zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabilecektir. Ancak uzatma süresi, toplam üç yılı, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda dört yılı geçemeyecektir.

Düzenlemede öngörülen süreler, kişilerin zorunlu olarak adli kontrol yükümlülüğüne tabi tutulmaları gereken süreler olmayıp, belirtilen süreler dolmadan da her zaman adli kontrol yükümlülüğüne son verilebilecektir.

Düzenlemeyle, kişilerin özgürlüklerinin güvence altına alınması ve adli kontrol tedbirinin ölçüsüz olarak uygulanmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca, maddenin üçüncü fıkrası uyarınca adli kontrol süreleri, çocuklar bakımından yarı oranında uygulanacaktır.

Madde 18- Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 137 nci maddesinin üçüncü fıkrasına hüküm eklemek suretiyle, kovuşturmayla yer olmadığına dair karar verilmesi halinde olduğu gibi beraat kararı verilmesi halinde de tespit veya dinlemeye ilişkin kayıtların, hâkim denetimi altında yok edileceği kabul edilmektedir. Böylelikle, soruşturma aşamasında tespit veya dinlemeye ilişkin kayıtların yok edilme usulü, kovuşturma aşamasında beraat kararları bakımından da uygulanacaktır. Belirtilmelidir ki, bu kayıtların yok edilmesi işlemi ancak beraat kararlarının kesinleştiği tarihten sonra yapılacaktır.

Madde 19- Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 170 inci maddesinin dördüncü fıkrasında düzenleme yapmak suretiyle, iddianamede olayların delillerle ilişkilendirilerek açıklandığı bölümde, yüklenen suç oluşturulan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilemeyeceği hüküm altına alınmaktadır.

Düzenlemeyle, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının yanı sıra kişilik haklarını koruyucu bir hukuk kuralı getirilmektedir.

Madde 20- Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 176 ncı maddesinin birinci fıkrasına hüküm eklemek suretiyle, teknolojik gelişmeler doğrultusunda yargısal etkinlik ve verimliliğin artırılmasına yönelik

düzenleme yapılmaktadır. Buna göre, iddianameye ilişkin bilgiler ile duruşma tarihinin; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması halinde bu araçlardan yararlanılmak suretiyle de sanığa bildirileceği kabul edilmektedir. Ancak, çağrı kâğıdına bağlanan sonuçlar, bu durumda uygulanmayacaktır. Belirtmek gerekir ki, sayılan araçlardan en az birisiyle bildirimde bulunmak yeterli olacaktır.

Madde 21- Maddeyle, 5271 sayılı Kanunun 233 üncü maddesinin birinci fıkrasına hüküm eklemek suretiyle, ceza yargılamasında mağdur veya şikâyetçinin suçun hukuki nitelendirmesinden duruşmaya başlamadan önce haberdar edilmesini temin etmek amacıyla kovuşturma evresine geçildiğinde çağrı kâğıdına iddianamenin de eklenmesi zorunlu hale getirilmektedir. Ayrıca, iddianameye ilişkin bilgiler ile duruşma tarihi; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması halinde bu araçlardan yararlanılmak suretiyle de mağdur veya şikâyetçiye bildirilecektir. Belirtmek gerekir ki, sayılan araçlardan en az birisiyle bildirimde bulunmak yeterli olacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında yapılan düzenlemeyle, mağdur veya şikâyetçi hakkında çıkarılacak zorla getirme kararları bakımından da tanıklara ilişkin hükümlerin uygulanabilmesine imkan sağlanmaktadır. Düzenleme bu Kanunla 44 üncü maddede yapılan değişiklikle birlikte değerlendirilmelidir.

Madde 22- Niteliği gereği ispatı daha kolay olan ve belirli bir önem derecesinin altındaki bazı suçlarda, muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılarak kısaltılması, işlenen suçlara kısa süre içinde etkili ve orantılı bir karşılık verilerek bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanması amacıyla ceza muhakemesi sistemimize 7188 sayılı Kanunla seri muhakeme usulü dâhil edilmiştir. Bu usulün uygulanmasında öncelikle, Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri şüpheliyi seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirmekte ve şüphelinin usul hakkında aydınlatılması sağlanmaktadır. Belirtilmelidir ki, bu usul, soruşturma evresi sonunda kamu davası açılması için yeterli şüpheye ulaşıldığı ve kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde uygulanabilecektir. Bu yönden seri muhakeme usulü, şüphelinin daha az yaptırım beklentisiyle uygulanmasını kabul ettiği bir usuldür. Bu usulün uygulanabilmesi için öncelikle şüphelinin Cumhuriyet savcısının teklifini müdafii huzurunda kabul etmesi ve mahkemenin de şüpheliyi tekrar müdafii huzurunda dinlemesi gerekir. Bir başka deyişle, şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanması yönündeki iradesi, yeterli hukuki güvencelerle donatılarak müdafininin hukuki yardımı eşliğinde alınmaktadır.

Maddeyle, 5271 sayılı Kanunun 250 nci maddesinin dördüncü fıkrasına hüküm eklemek suretiyle, seri muhakeme usulünde yaptırımın belirlenmesi bakımından koşulları bulunması halinde Türk Ceza Kanununun 43 üncü maddesinde yer alan zincirleme suça ilişkin hükümlerin uygulanabilmesine imkân sağlanmaktadır. Böylelikle, uygulamada zincirleme suçlarda seri muhakeme usulünün uygulanıp uygulanmayacağı konusunda yaşanan tereddütlerin giderilmesi amaçlanmaktadır. Buna göre, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hususlar göz önünde bulundurularak suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel ceza belirlenecek, koşulları bulunması halinde 43 üncü madde uyarınca zincirleme suça ilişkin artırım oranı uygulanacak ve akabinde sonuç cezadan yarı oranında indirim yapılacaktır.

Maddenin sekizinci fıkrasına eklenen hükümlerle, mahkemeye tespit edilen eksikliklerin tamamlanması amacıyla talep yazısının Cumhuriyet başsavcılığına iade edilebilmesine ilişkin düzenleme yapılmaktadır. Mahkemeye tespit edilen eksiklikler Cumhuriyet savcısı tarafından tamamlandıktan sonra talep yazısı yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilebilecektir.

Maddenin dokuzuncu fıkrasında, Anayasa Mahkemesinin 31/3/2021 tarihli ve E: 2020/35; K: 2021/26 sayılı iptal kararı doğrultusunda düzenleme yapılmaktadır. Belirtmek gerekir ki, seri muhakeme usulünün uygulanmasında denetim fonksiyonunu icra eden ve neticesinde hüküm kuran mahkemenin görevi, talep yazısındaki kabul ile hukukî vasıflandırmanın somut olaya uygunluğunu denetlemektir. Yapılan düzenlemeye göre seri muhakeme usulünde talep yazısını alan mahkeme, fıkra da yer alan mevcut koşulların yanı sıra dosyadaki delillerin mahkûmiyet kararı verilmesine yeterli olduğu kanaatine varırsa, talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere maddenin dört ilâ yedinci fıkralarında yer alan düzenlemeler kapsamında hüküm kuracaktır. Buna karşın mahkemenin, dosyadaki delilleri takdir etmek suretiyle mahkûmiyet dışında beraat veya düşme gibi bir karar verilmesi gerektiği kanaatine varması durumunda talebi reddetmesi gerekecektir. Mahkemenin, maddi gerçeğin araştırılması amacıyla soruşturmanın genişletilmesi, yeni delillerin toplanması, tanık dinlenmesi gibi yetkileri bulunmadığından, maddî hakikatin ortaya çıkarılabilmesini teminen böyle bir araştırma yapılmasına ihtiyaç duyduğu takdirde bu usulün uygulanmasına ilişkin talebi reddetmesi gerekecektir. Buna ilave olarak mahkeme, Cumhuriyet savcısının suçla ilişkin hukukî vasıflandırmasıyla bağlı olmadığından, eylemin seri muhakeme kapsamında olmadığı kanaatine ulaşması halinde de talebi reddedecektir. Bu durumda soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyanın Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi gerekmektedir.

Maddenin onbirinci fıkrasına eklenen hükümlerle, seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmesi halinde, bu usulün uygulanmayacağı düzenlenmek suretiyle uygulamada yaşanan sorunların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Maddenin ondördüncü fıkrasında yapılan değişiklikle, dokuzuncu fıkra kapsamında mahkemece kurulan hükme yapılan itirazın, itiraz mercii tarafından hangi şartlar bakımından inceleneceği hususu açıklığa kavuşturulmaktadır.

Madde 23- Basit yargılama usulü; asliye ceza mahkemesinde görülen, adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından duruşma yapılmaksızın yazılı beyan ve savunma esasına dayanan, bazı yargılama prosedürlerinin uygulanmasından vazgeçilmesi nedeniyle yargı mercilerine emek ve vakit tasarrufu sağlayan alternatif bir yargılama usulüdür. Asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra dosya kapsamı itibarıyla yargılamaya konu olayların karmaşık olup olmaması, çözümünde hukuki ve olgusal herhangi bir sorunla karşılaşılıp karşılaşılmaması, tanık dinlemenin, keşif yapmanın ya da bilirkişi raporu almanın zorunlu olup olmaması gibi hususlar değerlendirilerek, basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağı takdir edilecektir. Bu takdir basit yargılama usulünün uygulanmaması yönünde gerçekleşirse genel hükümlere göre yargılamaya başlanacak ve duruşma günü belirlenecektir.

Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 251 inci maddesinin birinci fıkrasına hüküm eklemek suretiyle, iddianamenin kabulünden sonra 175 inci maddenin ikinci fıkrası gereğince duruşma gününün belirlenmesi durumunda basit yargılama usulünün uygulanamayacağı açıkça düzenlenmektedir. Basit yargılama usulü ancak iddianamenin kabulünden sonra ve fakat duruşma günü belirlenmeden önce uygulanabilecek bir usuldür. Düzenlemeyle, duruşma günü belirlendikten, başka bir ifadeyle sanık hakkında genel hükümlere göre yargılama yapılmasına karar verildikten sonra, artık basit yargılama usulüne dönülmesinin mümkün olmayacağı hüküm altına alınmaktadır.

Madde 24- Maddeyle, 5271 sayılı Kanunun 268 inci maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Düzenlemeyle, sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adli kontrol tedbirleriyle ilgili olarak verdiği her türlü karara karşı yapılan itirazların, yargı çevresinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından incelenmesi sağlanmaktadır. Sulh ceza hâkimliği işlerinin asliye ceza hâkimi tarafından görülmesi halinde ise bu kapsamda yapılacak itirazları inceleme yetkisi, yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesi başkanına verilmektedir. Böylelikle, sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adli kontrol tedbirleriyle ilgili olarak verdiği kararlar bakımından yatay itiraz usulü yerine, dikey itiraz usulü getirilmektedir.

Belirtmek gerekir ki, sulh ceza hâkimliği tarafından verilen bütün kararlara karşı asliye ceza mahkemesi hâkimine itiraz yoluna gidilemeyecek, tutuklama ve adli kontrol tedbirleri haricinde verilen kararlar bakımından 268 inci maddenin üçüncü fıkrasının (a) bendindeki mevcut usule göre itiraz incelemesine devam edilecektir.

Tutuklama ve adli kontrol tedbirleriyle ilgili verilen bir karara yapılan itiraz ile arama ve elkoyma gibi diğer koruma tedbirleri hakkında verilen bir karara itiraz edilmesi halinde, itirazı incelemeye yetkili merciler farklı olacaktır. Bu durumda, itirazların gecikmeksizin incelenmesi amacıyla, kararına itiraz edilen sulh ceza hâkimliği tarafından gerekli tedbirler alınacaktır.

Madde 25- Maddeyle, hâkim adayları ile avukat stajyerlerine Anayasa Mahkemesinde staj yapma imkânı getirilmektedir.

Madde 26- Yürürlük maddesidir.

Madde 27- Yürütme maddesidir.

Adalet Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Adalet Komisyonu

28/6/2021

Esas No: 2/3697

Karar No: 16

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

“Tokat Milletvekili Yusuf Beyazıt ve İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş ile 63 Milletvekilinin; Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/3697)” 18/6/2021 tarihinde esas komisyon olarak Komisyonumuza, tali komisyon olarak da Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna havale edilmiştir. Teklif, Adalet Komisyonu Başkanı Bartın Milletvekili Yılmaz Tunç başkanlığında, Komisyonumuzun 22/6/2021 ve 23/6/2021 tarihli toplantılarında Teklif sahipleri ile Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yargıtay, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Danıştay, Türkiye Barolar Birliği temsilcileri ile İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bahri Öztürk ve İstanbul Medipol Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Mahmut Koca'nın katılımlarıyla görüşülmüştür.

Görüşmelerin tamamı tutanağa bağlanmıştır. İçtüzüğün 45'inci maddesi uyarınca Genel Kurul çalışmalarında Komisyonumuzu temsil etmek üzere Bursa Milletvekili Emine Yavuz Gözgeç, Çorum Milletvekili Oğuzhan Kaya ve İstanbul Milletvekili Abdullah Güler özel sözcü seçilmişlerdir.

Müzakereler esnasında Teklifin lehinde genel olarak aşağıdaki görüşler ifade edilmiştir:

Yargı Reformu Strateji Belgesinde “güven veren ve erişilebilir bir adalet sistemi”, sonrasında açıklanan İnsan Hakları Eylem Planında ise “özgür birey, güçlü toplum ve daha demokratik bir Türkiye” vizyonu ön plana çıkarılarak vurgulanmıştır. Gerek Belgenin gerekse de Planın hazırlık sürecinde yüksek yargı mensupları, hâkim ve savcılar, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, baro temsilcileri ve diğer ilgili paydaşlarla görüş alışverişinde bulunulmuş ve uluslararası düzenlemeler gözetilmiştir. Yargı Reformu Strateji Belgesinin açıklandığı tarihten bugüne kadar ise reform mahiyetinde önemli düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Getirilen Teklifte, Yargı Reformu Strateji Belgesi ve İnsan Hakları Eylem Planı kapsamında belirlenen amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla, toplumun hassasiyetleri göz önünde bulundurulacak ve ilgili tarafların görüşleri alınarak katılımcı bir anlayışla hazırlanan, geçmiş reformların devamının tezahürü niteliğinde bir düzenlemedir. Teklifte, kadına karşı şiddetle etkin mücadele, koruma tedbirleri bakımından kişi hak ve özgürlüklerinin güçlendirilmesi ile mahkemeye erişim hakkına ilişkin olarak reform niteliğinde önemli düzenlemeler yapılmaktadır.

Kadına yönelik şiddet, kadın erkek fırsat eşitliğinde başı çeken ülkeler dâhil, hâlen bir sorun alanı olarak ortada duran, küresel bir sorun, bir insanlık suçudur. Ülkemiz de, kadına yönelik şiddete sıfır tolerans ilkesini benimseyerek, yeni çözümler üretmektedir. Bu bağlamda örneğin, Anayasa'da “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” hükmü ve “pozitif ayrımcılık” ilkesi düzenlenmiş, kasten öldürme suçunun töre saikiyle işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiş, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri kurulmuş, Alo 183, KADES uygulamaları hayata geçirilmiş, ilgili bakanlıklar ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasında kadına karşı şiddetle eş güdümlü mücadele için protokol imzalanmıştır. Getirilen Teklif ile de kadına

karşı şiddetle mücadelede yeni bir adım olarak, yaşam hakkı ve vücut bütünlüğünü korumaya ilişkin birçok suç bakımından ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenen eş veya yakın akrabaya karşı işlenmesi hâline, öldürme, yaralama, eziyet ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçları açısından mağdurun boşanmış eş olması hâli de eklenmektedir. Dolayısıyla kadına karşı şiddetle mücadele kapsamında gerek mevzuat gerekse de uygulama bakımından ihtiyaç duyulan düzenlemeler hayata geçirilmekte ve uygulamada atılması gerekli adımlar atılmaktadır.

Esasen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 100'üncü maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları birlikte değerlendirildiğinde, üçüncü fıkrada sayılan katalog suçlar bakımından da tutuklama tedbirine başvurulabilmesi için zaten kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması gerekmektedir. Hâkim, katalog suçlar kapsamında yer alıp almadığına bakmaksızın tutuklama tedbirine ilişkin kararlarda, tüm suçlar bakımından somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesini aramak durumundadır. Katalog suçlar bakımından aranmayacak husus, kaçma veya delilleri karartma şüphesinin varlığıdır. Bu yönüyle getirilen hüküm, özünde bir değişiklik içermemekte, uygulama katalog suçlar bakımından yapılan değerlendirmelerde oluşan tereddütleri gidermeyi amaçlayarak, somut olgulara dayanan kuvvetli suç şüphesinin aranacağı hususu vurgulanmaktadır. Bu anlamda Teklifte getirilen düzenleme, uygulamada katalog suçlar kapsamında yer alan suçlar bakımından otomatik tutuklama kararı verileceğine ilişkin algıyı ortadan kaldırmayı hedefleyen önemli bir düzenlemedir.

5271 sayılı Kanunun "Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi" başlıklı 236'ncı maddesinde yapılan düzenlemeyle Adli Görüşme Odaları kurulmuştur. Cinsel suç ve şiddet mağduru çocuk ve kadınların ifadeleri örselenmemeleri açısından uzman hekim ve psikologlar tarafından bu odalarda alınmakta ve değerlendirilmektedir. Yine bu noktada Çocuk İzlem Merkezleri önemli görevler ifa etmektedirler. Uzmanlar nezaretinde alınan anılan ifadeler ve yapılan değerlendirmeler, somut delil hükmüne geçmektedir. Dolayısıyla tutuklama tedbirine ilişkin getirilen düzenlemeyle, çocuk ve kadınlar bakımından bir geriye gidiş ve mağduriyet oluşması gibi bir durum söz konusu değildir.

Teklif ile sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adli kontrol kararlarına karşı dikey itiraz usulü getirilmekte ve bu kararların asliye ceza mahkemesi tarafından denetlenmesi sağlanmaktadır. Yine sırf ifade almak amacıyla düzenlenen yakalama emirleri nedeniyle mesai saatleri dışında yakalanan kişiler, belirlenen tarihte yargı mercilerine gelip ifade vermeyi taahhüt etmeleri durumunda Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda bir defaya mahsus olmak üzere serbest bırakılabileceklerdir. Tutuklamayla ilgili kararlarda ise mevcut koşullara ilave olarak adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını gösteren delillerin de somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilmesi gerekecek ve konutu terk etmeme yükümlülüğü, cezadan mahsup edilebilecektir. Tüm bu değişiklikler, Teklifte kişi hak ve hürriyetlerini güçlendirir nitelikte olumlu düzenlemelerdir.

Adli kontrol yükümlülüğünün ölçsüz olarak uygulanmasının önüne geçmek amacıyla, yükümlülüğün uygulanmasına neden olan suça göre değişkenlik gösteren, adli kontrol tedbirine ilişkin azami süreler belirlenmektedir. Belirtilen süreler azami süreler olup her zaman yükümlülüğe son verilebilecektir. Yoksa adli kontrol yükümlülüğüne ilişkin zorunlu olarak uygulanacak süreler değildir. Diğer yandan adli kontrol yükümlülüğünün devam edip etmeyeceği, en geç dört aylık aralıklarla incelenecektir. Belirlenen inceleme süresi ise adli kontrol ile tutuklamanın aynı ölçü ve aynı ağırlıkta olmadığı ve süreye ilişkin farklı bir düzenlemenin iş yükü anlamında sorun oluşturma riski de göz önüne alındığında uygun bir süredir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda idarenin cevap verme süresine ilişkin yapılan değişikliklerin özel kanunlarda farklı olarak belirlenen süreler üzerinde bir etkisi olmayacak, ilgili kanunlarda belirlenen sürelerin geçerliliği devam edecektir. Diğer taraftan özel kanunlarda yer alan sürelerle ilişkin bir çalışma da ayrıca yürütülmektedir. Bununla birlikte idari yargı mercilerince verilen nihai kararların gerekçeleriyle birlikte en geç otuz gün içinde yazılması hükmü, yargılamanın hızlandırılması amacıyla getirilmiştir ve uygulamada herhangi bir sıkıntı oluşturmayacağı düşünülmektedir.

7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile seri muhakeme ve basit yargılama gibi alternatif yargılama usulleri ceza muhakemesi sistemine kazandırılmıştır. Alternatif yargılama usulleri, mukayeseli hukukta da yaygın olarak yer almakta ve uygulanmaktadır. Getirilen düzenlemeyle mahkeme artık kendisi delilleri değerlendirecek ve savcının talebiyle bağlı kalmaksızın talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere hüküm kuracaktır. Dolayısıyla getirilen düzenleme, Anayasa Mahkemesinin yargı yetkisinin kullanılmasına ve mahkemelerin bağımsızlığına müdahale olarak gördüğü önceki düzenlemeye ilişkin olduğu iptal kararının gereklerini karşılamaktadır. Diğer yandan uygulamada yaşanan sorunların giderilmesi amacıyla seri muhakeme usulünde yaptırımın belirlenmesi bakımından zincirleme suça ilişkin hükümlerin uygulanabilmesi sağlanmakta, seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suçun kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmesi durumunda seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı hüküm altına alınmakta ve mahkemeye, talep yazısında olması gereken hususların eksikliği durumunda eksikliklerin tamamlanması için iade kararı verebilme yetkisi verilmektedir. Bu nedenle düzenleme, uygulamada yaşanan sorunları giderici, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gereklerini karşılayan, alternatif çözüm yollarını destekleyici ileri bir adım niteliğindedir.

Vergi Usul Kanununun 359'uncu maddesi, zincirleme suç kapsamına alınması ve etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması bakımından Teklifte ilgili gerçekleştirilen ön çalışmalar kapsamında ele alınmasına rağmen, hem mağduriyetleri gideren hem de fiil ile yaptırım arasındaki dengeyi gözetten bir düzenleme ortaya konulabilmesi amacıyla konuyla ilgili birimler arasındaki müzakereler hâlen devam etmektedir. Gerek Vergi Usul Kanununun 359'uncu maddesi, gerekse de ısrarlı takibe ilişkin düzenlemeler, çalışmaların olgunlaşması neticesinde gelecekte yapılacak çalışmalarda yer alabilecektir.

Teklifin aleyhinde ise genel itibarıyla aşağıdaki eleştiriler dile getirilmiştir:

Hak ve özgürlükler, güvenceleriyle beraber esasında Anayasa'da tanınmış bulunmakta ve hukuk devleti ilkesinin esasları bakımından gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda geniş bir müktesebat bulunmaktadır. Aslında strateji belgeleri, eylem planları ve yapılan kanun değişikliklerinin gerekçelerinde benzer şekilde yer verilen hedefler ve amaçlar, Anayasa ve evrensel hukukun ilkelerine uyum noktasında ciddi sorunlar yaşandığının bir nevi göstergesidir. Belgelerde dile getirilen ve uygulamada yaşanan sorunların temelinde Anayasa ve kanunlara uyulmaması bulunmaktadır. Uygulamada Anayasanın 13, 36, 37 ve 38'inci maddelerine aykırı kanunlar çıkarılmakta, 138'inci maddesinde yer alan güvenceler sıklıkla ihlal edilmektedir. Teklifte, Anayasanın 19, 138 ve 141'inci maddeleri gereğince kararların zaten somut deliller üzerine inşa edilerek gerekçeli verilmesi gerekirken tutuklama tedbirine ilişkin "somut delil" şartının getirilmesi ve 5271 sayılı Kanunun "Kamu davasını açma görevi" başlıklı 170'inci maddesinde, iddianamede yüklenen suç oluşturulan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilemeyeceğine ilişkin düzenleme yapılma ihtiyacı hissedilmesi, Anayasa ve kanunlarda yer alan hükümlerin uygulanmasında yaşanan sorunların çarpıcı birer yansımalarıdır. Uygulamada yaşanan sorunların kökten çözülebilmesi ve adalete güvenin

artırılabilmesi, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının sağlanması ile gerçekleşebilecek ve ancak bu amaçlara yönelik atılacak adımlar gerçek anlamda bir reform olarak değerlendirilebilecektir. Bu anlamda, Teklifte birçok olumlu hüküm bulunmasına karşın, katılımcı anlayıştan uzak hazırlanan ve palyatif çözümler içeren düzenlemenin bir reform olarak nitelendirilebilmesi mümkün değildir. Aynı zamanda Teklif, ısrarlı takip ve Vergi Usul Kanunu 359'un uygulanması neticesinde oluşan mağduriyetler gibi düzenleme yapılacağına ilişkin açıklamalar yapılan sorun alanlarına dair beklentileri de karşılamamıştır. Tutuklama ve adli kontrol tedbirlerine ilişkin getirilen dikey itiraz usulü ve seri muhakeme usulüne ilişkin düzenlemeler ise önceki müzakerelerde dile getirilen görüş ve eleştirilerin dikkate alınmaması ve kısa süre içerisinde yeniden değişiklik yapma ihtiyacının ortaya çıkması durumunun bir sonucudur.

Kadına yönelik suçların temelini toplumsal cinsiyet eşitsizliği oluşturmaktadır. Bu durumdan hareketle, kadına yönelik suçların diğer suçlar içinde değil, egemenlik ilişkisinden kaynaklanan şiddet eylemleri olarak tanımlanarak, özel bir suç tipi olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Teklifte ise toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile cinsiyetler arasındaki güç ilişkisi bakımından, erkeğin failliği ve kadının mağdurluğu bağlamında tek yönlü tahakküm sürecine herhangi bir atf yapılmamış, göz ardı edilmiştir. Belli suçlar bakımından failin mağdur bakımından boşandığı eş olmasının ağırlaştırıcı sebep olarak kabul edilmesi olumlu bir düzenleme olmasına karşın, Teklifin faille mağdur arasındaki imam nikâhı, birlikte yaşam, nişanlılık, sevgililik ve benzeri diğer ilişki biçimlerini dışlaması, kadına yönelik şiddet olgusuyla mücadele kapsamında ciddi bir eksikliklerdir. Bu noktada Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi) "Cezayı ağırlaştırıcı koşullar" başlıklı 46'ncı maddesinde yer alan "suçun, iç hukukun kabul ettiği eski veya mevcut bir eşe veya birlikte yaşanan bireye karşı, aile fertlerinden biri tarafından, mağdurla birlikte ikamet eden biri tarafından veya yetkisini suistimal eden biri tarafından işlendiği hallerde" hükmü, kapsam bakımından dikkate alınması gerekmektedir. Buna ilave olarak İstanbul Sözleşmesinin "Taciz amaçlı takip" başlıklı 34'üncü maddesi "Taraflar başka bir şahsa yönelik olarak gerçekleştirilen ve bu şahsı, şahsın kendisini güvende hissetmesini önleyecek şekilde korkutacak, kasıtlı bir biçimde tekrarlanan tehditkar davranışların cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır." hükmünü içermesine ve İnsan Hakları Eylem Planında tek taraflı ısrarlı takip fiillerinin ayrı bir suç olarak ihdas edileceği açıklanmasına rağmen bir düzenlemeye gidilmemesi, kadınlara yönelik olası şiddet eylemleri için elverişli bir zemin oluşturulmasını kolaylaştıracak mahiyette, kadına yönelik şiddetle mücadelenin ceza hukuku ayağı açısından önemli bir eksikliklerdir.

Kadınların korunması bakımından ayrıntılı hükümler içeren İstanbul Sözleşmesinin tek taraflı feshine ilişkin alınan karar, yok hükmündedir. Bu nedenle esasen İstanbul Sözleşmesine uygun düzenlemelere gidilmelidir.

Cinsel saldırı ve cinsel istismar suçlarına, çoğu kez aile içerisinde veya birlikte yaşanan ortamdaki şahıslardan kaynaklı olmaları ve diğer nedenlerden dolayı, fiziki bulgulara rastlanamayacak bir zaman aralığı geçtikten sonra vakıf olunabilmektedir. Belirtilen suçlar bakımından tutuklama tedbirine karar verilebilmesinin "somut delil" şartına bağlanması, kadına ve çocuğa yönelik cinsel saldırı ve istismar suçlarının faillerinin tutuksuz yargılanmaları sonucu doğuracak, uygulamada derin mağduriyetlere yol açacaktır. Esasen cinsel saldırı ve cinsel istismarın kolay bir şekilde anlatılamayan, şikâyet edilemeyen konular olduğu göz önünde bulundurulurken, kadın ve çocuğun beyanının esas kabul edildiği, bu suçların özgünlüğünü dikkate alan özel düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti, soykırım ve insanlığa karşı suçlar, cinsel saldırı, cinsel istismar ve benzeri suçlar bakımından tutuklama tedbirine karar verilebilmesi somut delil şartına bağlanırken düşünce açıklaması niteliğinde olan propaganda suçu için somut delil şartının aranmaması bir çelişkidir.

Cinsel yönelimlerinden dolayı şiddete uğrayan LGBTİ+'lara karşı işlenen suçlar bakımından da düzenlemeler yapılmalıdır.

Tutuklama tedbirinde varsayım dayalı tutuklamaların önüne geçilmesi ve tutuklama kararlarının, delile ve süjeye dayandırılması suretiyle somutlaştırılması gerekmektedir. Bu nedenle katalog suç müessesesi kaldırılmalıdır.

Sadece tutuklama ve adli kontrol kararlarında değil, diğer kararlar açısından da dikey itiraz mekanizması geçerli olmalıdır. Böylelikle kararlar açısından bütünsellik sağlanarak, uygulamada itirazın farklı yerlere yapılması sonucunda oluşabilecek problemlerin önüne geçilmiş olacaktır.

Adli kontrol kararlarının denetimine ilişkin belirlenen dört aylık inceleme süresi, her ne kadar en geç ibaresine yer verilse de uygulamada üst sınır bir hak olarak değerlendirilmeye ve suistimallere elverişlidir. Özgürlüklere müdahale niteliği taşıyan adli kontrol kararları mahkemede, avukat ve şüphelinin katılımıyla değerlendirilmeli ve inceleme süresi kısaltılmalıdır.

2577 sayılı Kanunda sürelerle ilişkin değişikliğe gidilirken, 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname gibi birçok özel düzenlemede 2577 sayılı Kanunun mevcut hâli temel alınarak yapılmış düzenlemeler olduğu hususu ile Ankara ve İstanbul gibi iş yoğunluğu fazla olan mahkemelerdeki koşullar göz önünde bulundurulmalıdır.

Anayasa Mahkemesinin seri muhakeme usulüne ilişkin verdiği iptal kararı doğrultusunda düzenleme yapıldığı ifade edilse de, Teklif metninde mahkemenin “ talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak” üzere hüküm kuracağı düzenlendiğinden, yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılması ve hâkimin vicdani kanaatine göre hüküm vermesi ilkelerine aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinin önceki düzenlemeye ilişkin vermiş olduğu iptal kararının gerekçelerini Teklifte getirilen hükümler tam olarak karşılamamaktadır.

Komisyonumuzda yapılan çalışmalar sonunda maddeler üzerindeki değişiklikler ve kabuller aşağıdaki şekildedir.

Teklifin çerçeve 1 ile çerçeve 24'üncü maddeleri aynen kabul edilmiştir.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun geçici 9'uncu maddesinin beşinci fıkrasında düzenlenen Covid-19 iznine ilişkin uzatma sayısının yediden dokuza çıkarılmasının sağlanması, böylelikle salgının devam etmesi hâlinde Covid-19 izin süresinin en fazla 30/11/2021 tarihine kadar uzatılabilmesi ve bu değişikliğe bağlı olarak 5275 sayılı Kanunun geçici 9'uncu maddesinin altıncı fıkrasındaki tarihin değiştirilmesi amacıyla yeni madde ihdasına ilişkin verilen önerge kabul edilmiş, çerçeve 25'inci madde olarak metne eklenmiş ve diğer maddeler buna göre teselsül ettirilmiştir.

Teklifin çerçeve 25'inci maddesi, çerçeve 26'ncı madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Teklifin yürürlük ve yürütmeye ilişkin 26 ve 27'nci maddeleri, 27 ve 28'inci maddeler olarak aynen kabul edilmiştir.

Teklif oy çokluğu ile kabul edilmiş, maddeleri redaksiyona tabi tutulmuştur.

Raporumuz, Genel Kurula sunulmak üzere yüksek Başkanlığınıza saygı ile arz olunur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Yılmaz Tunç</i>	<i>Ramazan Can</i>	<i>Gülay Samancı</i>
Bartın	Kırıkkale	Konya
Kâtip	Üye	Üye
<i>Belgin Uygur</i>	<i>Muhammed Fatih Toprak</i>	<i>Abdullah Koç</i>
Balıkesir	Adıyaman	Ağrı
		(Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Ayhan Erel</i>	<i>Hasan Subaşı</i>	<i>Rafet Zeybek</i>
Aksaray	Antalya	Antalya
(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Son oylamada bulunamadı, muhalefet şerhimiz vardır)	(Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Süleyman Bülbül</i>	<i>Mehmet Ruştü Tiryaki</i>	<i>Emine Yavuz Gözgeç</i>
Aydın	Batman	Bursa
(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Son oylamada bulunamadı, muhalefet şerhimiz vardır)	(Bu raporun özel sözcüsü) (Son oylamada bulunamadı)
Üye	Üye	Üye
<i>Oğuzhan Kaya</i>	<i>Tufan Köse</i>	<i>Sabri Öztürk</i>
Çorum	Çorum	Giresun
(Bu raporun özel sözcüsü)	(Muhalefet şerhimiz vardır)	
Üye	Üye	Üye
<i>Abdulkadir Özel</i>	<i>Turan Aydoğan</i>	<i>Zeynel Emre</i>
Hatay	İstanbul	İstanbul
	(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Abdullah Güler</i>	<i>Züleyha Gülüm</i>	<i>Mahmut Atilla Kaya</i>
İstanbul	İstanbul	İzmir
(Bu raporun özel sözcüsü)	(Muhalefet şerhimiz vardır)	
Üye	Üye	Üye
<i>Halil Öztürk</i>	<i>Alpay Antmen</i>	<i>Orhan Kırçalı</i>
Kırıkkale	Mersin	Samsun
	(Muhalefet şerhimiz vardır)	
Üye	Üye	
<i>Mustafa Arslan</i>	<i>Yücel Bulut</i>	
Tokat	Tokat	
	(Son oylamada bulunamadı)	

MUHALEFET ŞERHİ

GİRİŞ

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Genel Başkanı Cumhurbaşkanı tarafından 2019 yılının Mayıs ayında kamuoyuna açıklanan **Yargı Reformu Strateji Belgesi'nden** (YRSB) sonra; 2021'in Mart ayında açıklanan **İnsan Hakları Eylem Planı** (İHEP) ile birlikte iktidar partisi tarafından yeni bir "yargı reformu" çıkışı yapıldı. 9 amaç, 63 hedef ve 256 faaliyet içeren hacimli YRSB ile AKP iktidarı, 17. yılında olsa da adil yargılanma hakkının güvence altına alınabilmesi için yasal düzenlemelerin yapılmasının acil bir gereklilik olduğunu itiraf etti. Ancak geçen iki yıllık süreçte, teşhisleri eksik ve yetersiz, Türkiye'de yargının ve adalet sisteminin yapısal sorunlarını gerçekte inkâr eden bir yaklaşımın ifadesi olan bu metnin esasa dair sınırlı kapsamı dahi hayata geçirilemedi; yeterli, somut ve adil yargılanma hakkının asgari gerekleri doğrultusunda adımlar atılmadı. Özellikle, geçen iki yıllık dönemde yürürlüğe konulan 7188, 7242 ve 7251 sayılı kanunlar, yargının sorunlarına derman olacak ve adil yargılanma hakkının asgari gereklerini sağlayacak değişiklikler getirmekten çok uzak kaldı. AKP iktidarının 19. yılına denk düşen ve 2021'in Mart ayında açıklanan İHEP ile öngörülen 9 amaç, 50 hedef ve 393 faaliyet aracılığıyla ise; sürekli olarak geleceğe yönelik "niyet beyanları" yapılp, eylem ve uygulamalarla kesintisiz şekilde tekzip edilen içi boş bir reform söylemi tutturulması alışkanlığı sürdürülmüş, ivedi şekilde yapılabilecek mevzuat değişikliklerinin ve yargı bağımsızlığı ve uygulamasına ilişkin bariz sorunların üzeri örtülmüştür. İktidarının 19. yılındaki bir siyasi partinin 'yargı reformu'ndan bahsedebilmesinin trajikomikliği bir yana; aşağıda da ifade edileceği üzere, '4. Yargı Paketi', acil bir toplumsal ihtiyaç olan ve ihdası bizzat İHEP'te taahhüt edilmiş ısrarlı takip suçunu da içermeyerek, AKP'nin kendi kendisiyle dahi asgari bir tutarlılık içerisinde olamadığını bir kez daha teyit etmiştir.

Yargı Reformu Stratejisi Belgesi ve İnsan Hakları Eylem Planı; yargı sistemini çürüten genel sebeplerle yüzleşme ve bunlara çare sağlama amacı olmayan -olması da mümkün bulunmayan - AKP, kapsamını, yargı üzerindeki yürütme vesayetini tehdit etmeyecek değişikliklerle sınırlı biçimde belirlediği ve içeriğini, konjonktürel siyasi hesaplara yönelik "stratejik" bir değişim atmosferi sağlamak üzerine kurguladığı algısal araçlar oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, AKP'nin reform retoriği; kendi iktidarını tehdit edeceğini düşündüğü hukuk devletini ve bağımsız yargıyı temin edecek ve böylece tepeden tırnağa suça batmış bir siyasi zevatı adil bir yargılanma sonucunda mahkûm edebilecek yolu açacak her adımı sansürleyerek, kendisi açısından risk doğurmadığını düşündüğü mevzuat değişiklikleri temelinde, kontrollü, sürekli ve algısal bir reform illüzyonu inşa etmekten ibarettir. AKP'nin periyodik olarak altını ısıttığı yargı reformu söylemi böylece, iktidar için parlak bir retorik can simidi işlevi görmekten öteye gitmemekte; demokrasi ve insan hakları karşıtı politika ve tavırları gizlemek üzere kurgulanmış, samimiyetsiz ve içi boş bir algı yönetimi ve siyasi manevra aracı olarak kalmaktadır. Yargı bağımsızlığının (özellikle 2010 ve 2017 Anayasa değişiklikleri sonucunda), bizzat AKP eliyle ve liyakatsiz ama partizan kadrolaşma aracılığıyla bitirildiği; Anayasa ile birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Anayasa Mahkemesi (AYM) kararlarının yasama, yürütme ve yargı tarafından dikkate alınmadığı ve/veya uygulanmadığı; (görevini layıkıyla yapan yargı mensupları tenzih edilmek üzere) ağır ceza mahkemelerinden sulh ceza hakimlerine, HSK'sinden YSK'sine, özerk ve uzman kuruluş statüsünde olan veya olması gereken RTÜK'ünden Basın İlan Kurumu'na, yargısal ve idari müeyyide mekanizmalarının, hukuka

uygun kararı değil, AKP Genel Başkanı'nın siyasi ikbaline uygun sayılan kararları verdiği ve kendilerine tevdi edilen kamusal sorumluluk ve emanete ihanet ettikleri; mafya liderleriyle sıkı fıkı olan siyasetçilerin ve bizzat mafya odaklarının - Anayasa Mahkemesi Başkanı ve ana muhalefet partisi Genel Başkanı da dahil olmak üzere - karşılarında gördükleri herkesi alenen ve cezasız şekilde tehdit edebildikleri; gözünün üstünde kaşı olduğu gerekçesiyle hemen her muhalefet milletvekiline karşı fezleke düzenlenirken, parti genel başkanlarının hayat ve vücut bütünlüklerine kast eden saldırılardan, gazetecilerin darp edilmesine ve son olarak da HDP İzmir İl binasında partili genç bir kadının katledilmesine kadar sayısız suç fiiline yol açan nefret dolu siyasi iklimi şuurulu ve öngörülebilir şekilde hazırlayan Cumhur İttifakı partileri Genel Başkanları ve çevrelerindeki bazı siyasetçilerin ve bürokratımsı siyasetçilerin karşılarında, hukuku işaret edecek bağımsız bir yargının bulunmadığı; ifade özgürlüğünün ve toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyetinin yürütme ve yargı şiddetiyle sistematik şekilde yok sayıldığı; yöneticilerin siyasi, cezai ve mali hesap verebilirliklerinin, olağanüstü hal koşullarında dayatılan 2017 Anayasa değişiklikleri sonrasında (tıpkı halkın 128 milyar doları gibi) tamamen kaybolduğu; bizzat baş müsebbibi olduğu darbe girişimini en ağır şekilde istismar eden AKP eliyle kamu hizmetinden olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleleriyle hukuka aykırı şekilde çıkarılan on binlerce yurttaşın, Resmi Gazete ek çizelgeleri ile de tescillenen hak ihlallerinin süreklilik taşıdığı ve bu açıdan ihdas edilen sözümona hak arama usullerinin gerçekte KHK mağdurlarını yıllarca “süründürme”nin aracı işlevi gördüğü; CHP belediyelerinin kendilerini seçen halka hizmet vermesini engellemek amacıyla pandemi koşullarında merkezi iktidar tarafından ölümle sefalet arasında tercih yapmaya zorlanan yurttaşlara yardım etmekte kullanılacak bağışlara dahi “çökecek” kadar gözü dönmüş şiddette bir yerel demokrasi düşmanlığının uygulandığı; dün AKP için miting düzenleyen bir suç örgütü liderinin - başta İçişleri Bakanı'nı söz konusu edecek şekilde - devlet-mafya ilişkisine değgin yaptığı ifşaat karşısında, işgal ettikleri kamusal makamın gereğini yerine getiren tek bir savcının peyda olmadığı ama iktidarın küçük ortağı partinin Genel Başkanı'nın komutuyla Meclis'in üçüncü siyasi partisine karşı kapatma davasının açılabilirdiği koşullarda, hukuk devleti yerle yeksan olmuştur. Bu itibarla; siyasi varlık ve bekası, hukuksuzlukla pozitif korelasyon içinde olan AKP'nin kanun teklifinin gerekçesinde “*hukuk devletinin geliştirilmesi ve birey odaklı yönetim anlayışının kuvvetlendirilmesi*” amaçlarına işaret edilmesi; yüce Meclis'in manevi şahsiyeti ve yurttaşın aklıyla alay eden acı bir ironiden başka bir şey değildir.

Tüm gayretlerini, varlığını idame ettirebilmek amacıyla Türkiye'de hukuk devletinin yeniden tesisini engellemek üzere seferber eden, bu hedefini gizlemek içinse Meclis'e art arda yargı paketleri getiren AKP'nin tezvirat ve manipülasyona sarılan yargı reformu retoriği bir kenara bırakılırsa; ifade etmek gerekir ki, hukuk devleti ve yargı sorununu ele alırken doğru metodoloji, adalet sisteminin düzeltilmesine, bütünü etkileyen temel ve köklü meselelerden başlanılmalıdır. Öncelikle genel ve kapsayıcı olan konular halledilmezse, daha özgül başka konularda atılabilecek adımlara rağmen, temel sorunlar, sistemin bütünü bozmaya devam edecektir. Yürütmenin yargı üzerindeki tahakkümünün sonlandırılmadığı, Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun siyasetten bağımsız bir yapıya dönüştürülmesinin temin edilmediği, hâkimlik ve savcılık mesleklerine ilişkin olarak liyakate dayalı atama ve özlük hakları güvencelerinin sağlanmadığı ve genel olarak yargı bağımsızlığını sağlayacak adımların atılmadığı, bizzat devletin varlık koşulu olan temel hak ve özgürlüklere saygı gösterilmesinin kişinin siyasi, etnik,

cinsel, dini ve felsefi kimliklerine göre koşullandırıldığı ve kanun önünde eşitlik ilkesinin yok sayıldığı bir ortamda gündeme getirilen her yargı reformu iddiası, lafıgüzaftan ibarettir. AKP'nin yargı reformundan bahsetmesi, bizzat kendisinin topyekûn ateşe verdiği hukuk ormanı cayır cayır yanarken, çim tanelerine damla damla su vermekle böbürlenme pişkinliği, ceset makyajcılığı; iktidarda ne pahasına olursa olsun kalma iradesinin, sözde reformları zamana yaymak suretiyle kamuoyunu iğfal çabalarının tezahürüdür.

'4. Yargı Paketi' olarak ortaya konan metne bakıldığında; bunda da, tıpkı öncekilerde de olduğu gibi, yargı ve hukuk alanında niteliksel bir dönüşüm gereğini örtmek üzere, niceliksel bir değişim methiyesi düzülüşü görülmektedir. İdareye yapılan başvurular bakımından cevap verme süresinin kısaltılması, zorla getirilme kararlarının alternatif iletişim araçlarıyla bildirilmesi, seri muhakeme ve basit yargılama usulleriyle ilgili yeni düzenlemeler içeren bu son metin; yargı reformu konusunu, YRSB'den beri öne çıkarılan "etkinlik", "verimlilik" ve "sürat" eksenli yaklaşıma indirgemektedir. Esasen, AKP'nin yargı reformu söyleminin temelinde yer alan, "hızlı ve maliyet-etkin çözümler" ürettiği kabul edilen alternatif çözüm yöntemlerine verilen önem; erkler ayrılığı, yargı bağımsızlığı, Cumhurbaşkanı'nın anayasal sınırlara riayet etmesi gereği, olağanüstü hal kökenli mevzuatın kaldırılması, şeffaflık ilkesi, ifade özgürlüğü, toplantı ve gösteri hürriyeti gibi anayasal değerler ve gerekliliklerle ilgili bir kaygısı olmayan (ve olması da mümkün bulunmayan) AKP'nin, yargı reformu adı altında, niceliksel, ölçümsel ve teknik bir performans merceğine kendisini hapsetmeye devam ettiğini göstermektedir. Oysa, adaletin değerler alanındaki sorunlarını görmezden gelen bir yargısal sürat teknikleri bütünü, reform olarak isimlendirilemez. Hızlı koşmadan önce, koşulacak doğru yön bulunmalıdır. Bir başka deyişle; yargılamanın, öncelikle bütünüyle adil bir süreç olarak inşası gereklidir. Alternatif çözüm yöntemleri ya da idari ve yargısal başvurularla ilgili sürelerin kısaltılması meselesi; ancak böyle bütünlüklü bir yargılama yaklaşımı içerisinde ve temel meseleler öncelikle halledildikten sonra anlam bulacak ve hakkıyla tartışılabilecektir. Yoksa dillerine yargı reformunu pelesenk edenlerin Anayasa'yı dahi sürekli olarak çiğnediği bir uygulama ortamında, yargılamayı bir performans konusu olarak ele almanın adil yargılanmayla ilgili gereklere uygunluk anlamına gelemeyeceği ya da ülkenin adalet alanındaki yapısal sorunlarının çözümü konusunda bir aşama sayılamayacağı açıktır. Bunun yanında, eklemek gerekir ki, yargı reformu gereklerini örtmek üzere rakamları öne çıkaran AKP'nin kadına karşı şiddet konusunu boşanmış eşler üzerinden ele alan teklifi, sosyolojik anlamda niceliksel/istatistiki bir perspektifin gerçekten anlamlı olduğu ve hukuki bir düzenleme ihtiyacını gösterecek şekilde toplumsal bir sorunun ağırlığını tercüme ettiği durumlarda - örneğin, aynı evde resmi evlilik olmadan beraberlik yaşayan kadınların ya da ısrarlı takibe uğrayan kadınların maruz kaldıkları erkek şiddetinin istatistiki olarak yaygın olması itibarıyla, kadına karşı şiddetle mücadele açısından ağırlatıcı sebep müessesesinin ve yeni bir suç ihdasının devreye sokulmasının gerekli olduğu bu hallerde -, ne hikmetse, "etkinlik" ve "verimlilik" eksenli yaklaşımından uzaklaşmakta ve Türkiye Devleti tarafından erkek şiddetine karşı acil şekilde korunmaları gereken söz konusu durumdaki kadınlar kaderlerine terk edilmektedir.

Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, "*Bırakın adalet yerini bulsun, isterse kıyamet kopsun*" derken; AKP'nin şekillendirdiği siyasi/yargısal aygıt, gerçekte, "*Bırakın kıyamet kopsun, isterse adaletsizlik olsun*" şiarını uygulamaktadır. AKP'nin yargı ve hukuk reformundan anladığı,

elinde, bildiği “tek işlem” Recep Tayyip Erdoğan’ın siyasi ikbali olan hesap makinesiyle, siyasi bir fayda-maliyet analizi yapmaktan ibarettir.

Bu ön ve genel saptamalar ışığında, aşağıda, öncelikle, bir yargı reformu yapılabilmesine ilişkin temel gereklilikler belirlenecek; ardından, CHP’nin adil yargılama hakkı ekseninde hazırlanmış olduğu 12 kanun teklifine değinilecek ve son olarak da, AKP’nin ‘4. Yargı Paketi’ olarak sunduğu metnin maddeleri ele alınacaktır.

I. BÖLÜM

YARGI REFORMUNUN ASGARİ GEREKLERİ VE ÖNERİLER

Yargı reformu için öncelikle, hukuka inanç ereğinde zihniyet değişikliğine ihtiyaç vardır. Bu çerçevede, yürürlükteki Anayasa’ya saygı yükümlülüğü de bir önkoşul olarak vurgulanmalıdır. Nihayet, yasal düzenlemeler, Anayasa değişikliği ile tamamlanmadıkça, adil yargılama hakkının gereklerini tam olarak güvenceye alma olanağı bulunmamaktadır.

I. ZİHNİYET DEĞİŞİKLİĞİ

Hukuk devleti ve hukuk toplumu, ancak bu erekte, bilgi, bilinç ve inançla kurulabilir. Bu konuda, öncelikle görev ve sorumluluk, Anayasa madde 11 gereği, yine Anayasa’nın doğrudan muhatabı kurum, organ ve kişilere düşmektedir.

Bu nedenle, hukuk devleti için, öncelikle Anayasa’nın doğrudan muhatabı olan organlar, hukuka inanmalıdır. Hukuk kuralları, demokratik siyasetle üretilir ve yürürlüğe konur; ancak, yönetici konumunda olan siyasetçiler hukuka saygı göstermekle yükümlüdür.

Bu hukuk bilinci ve inancı oluşmadığı sürece, yürürlüğe konulan kurallar, demokratik hukuk devleti ve “adil yargılanma hakkı” gereklerini karşılama da, uygulamada beklenen sonuçları yaratamazlar. Bu nedenle, yargı reformu üzerinde çalışırken zihniyet değişikliği üzerine düşünme gereği de ihmal edilmemelidir.

Hukuk ve anayasa bilgisi, bütün yurttaşlar için yaşamsal olduğu gibi, yine öncelikle yöneticiler için vazgeçilmezdir. Hukuk ve anayasa bilgisinin yaşamsal özelliği, hukuk-devlet-anayasa üçlüsünde somutlaştırılabilir:

- Devlet, anayasa ile doğar ve (anayasa ile) yaşar.
- (Hukuk) devleti, hukuk kuralları bütünü olarak tanımlanır.
- Hukuk devleti, yönetici ve yönetilenlerin, “hukukça yönetim” bakımından birbirine eşit oldukları bir devlettir.

Devlet adına görev yapan yöneticiler, hukuk çerçevesinde hareket etmek zorundadır. Bu konuda, “görev-yetki-sorumluluk”, yöneticileri çerçeveleyen üçlüdür. Bu üçlü, devlet organları bütünü için geçerlidir.

Yargı reformunun başarısı açısından, şu ön gerçeğin hiçbir zaman gözden uzak tutulmaması gerekir: “Demokrasi, normatif altyapısını insan haklarının oluşturduğu bir yönetim şekli”dir. Bu

olguyu, Anayasa madde 2, daha geniş biçimde güvence altına almaktadır: “İnsan haklarına dayanan demokratik hukuk devleti”. Yasama, yürütme ve yargı organlarına görev ve sorumluluklar yüklemekte olup, bunların ortak ereği, haklar toplumdur.

İfade özgürlüğü uygulamasından hareket ederek, bu zihniyet değişikliği gereğinin altını daha net şekilde çizmek mümkündür. Örneğin; Osman Kavala, Gezi ve Canan Kaftancıoğlu davalarında görüldüğü gibi, ihtilafı ifade ya da faaliyetlerin gerçekleştiği tarihten yıllar sonra, siyasi konjonktüre göre soruşturmalar açılabilmekte, yargılamalar yapılabilmektedir. Ceza soruşturması, bu şekilde, yargı bağımsızlığına aykırı şekilde bir siyasi şantaj ve intikam aracı olarak kullanılmaktadır. Oysa, AİHM; siyasi muhalefet özgürlüğünün demokratik bir toplumda taşıdığı önem dikkate alındığında, hakkında yıllarca cezai soruşturma açılmamış bir konuda sonradan açılan cezai soruşturmasının ve verilen mahkumiyet kararının, ifade özgürlüğüne yönelik meşru bir sınırlama oluşturamayacağını çeşitli kararlarında ifade etmiştir. Savcı ve hâkimler, hak koruma eksenli bir mercekten hareket ederek, yargısal faaliyetlerini siyasi iktidarın talimat ve arzularına göre değil, Anayasa’ya ve AİHS’ye dayanarak gerçekleştirmelidirler.

Zihniyet ve uygulama konusuna değinilirken, HSK’nin siyasi etkilerden arındırılmasının öneminin altını çizmek gerekir. Ayrıca, başta Cumhurbaşkanı olmak üzere, muktedirler, ifade özgürlüklerini kullanan muhalifleri terörist gibi yaftalamalarla yargısal ve toplumsal lince maruz bırakma çabalarından vazgeçmelidirler. Yine muhalifleri sindirmek için medya trollerinin kullanılması, düşüncelerini açıklayan insanların tehdit, şantaj ve tacize uğramalarının önüne geçilmelidir. Esasen; zihniyet ve uygulama sorunlarının yargı açısından aşılmasında, AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararları bir pusula işlevi görmelidir. Bu kararlar uygulanmalı, bu mahkemelerde verilen emsal kararlar diğer mahkemelerde dikkate alınmalıdır. Oysa uygulamaya bakıldığında, bir yandan, AİHM’nin Selahattin Demirtaş kararının Türkiye tarafından uygulanmadığı görülmekte; öte yandan, AYM’nin Terörle Mücadele Kanunu madde 7/2 ile ilgili ifade özgürlüğünü koruyan yaklaşımının benzer konulu davalarda mahkemelerde göz ardı edildiği tespit edilmektedir. Bugün hala, Türkiye’nin, siyasi eleştiri özgürlüğüne saygı göstermediği için ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini tespit etmiş bulunan sayısız AİHM kararı, savcılar ve mahkemeler tarafından dikkate alınmayabilmektedir. Oysa hatırlatılmalıdır ki, AİHM’nin ve AYM’nin bireysel başvuru üzerine verdikleri kararların uygulanması ve yine oluşturdukları içtihatların iç hukukta mahkemeler tarafından dikkate alınması, hukuki bir zorunluluktur.

Sonuç olarak, adil yargılanma hakkı ereğinde bir yargı reformu, hukuk devleti ve demokratik toplum diyalektiği ışığında zihniyet değişikliği eşliğinde başarılı olabilir.

II. ANAYASANIN AMİR HÜKÜMLERİNE UYMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Türkiye’de yargı ve adalet sistemi üzerine düzeltici önlemleri gündeme getirirken, Anayasa’nın en çok ihlal edilen veya askıya alınmış bulunan emredici hükümlerinin uygulanmaya konması, ivedi ve öncelikli gündem maddesi olmalıdır. Bunların başlıcaları şu şekilde sıralanabilir:

- 1) *HUKUK DEVLETİ: Cumhuriyetin niteliklerini tanımlayan “insan haklarına dayanan laik ve demokratik sosyal hukuk devleti” (m.2).*
- 2) *ANAYASANIN ÜSTÜNLÜĞÜ VE BAĞLAYICILIĞI: “Anayasa hükümleri, yasama,*

yürütme ve yargı organlarını” bağlayan üstün ve temel kurallardır (m.11).

- 3) **DEVLET YETKİSİ** (Egemenlikle özdeşleşen devlet yetkisi): “Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz” (m.6).
- 4) **YASAMA YETKİSİ**: Yasama yetkisi, TBMM’ne ait olup “Bu yetki devredilemez” (m.7).
- 5) **YÜRÜTME YETKİSİ VE GÖREVİ**: Yürütme yetkisi ve görevi, “Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir” (m.8).
- 6) **YARGI YETKİSİ**: Yargı yetkisi, tarafsız ve bağımsız mahkemelerce kullanılır (m.9).
- 7) **CUMHURBAŞKANI’NIN TARAFSIZLIK YEMİNİNE SADAKATİ**: “Cumhurbaşkanı sıfatıyla, (...), görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine andiçerim” (md.103).

Cumhurbaşkanı, bu anayasal andının tam tersine; yargı organlarını siyasal muhaliflerine karşı harekete geçirmek, görülmekte olan davaları etkilemek, verilmiş olan yargı kararlarının yerine getirilmesini engellemek amacıyla sürekli tavır koyup açıklama yaptıkça, Anayasa’nın yargı bağımsızlığına ilişkin hükümlerinin uygulanması mümkün değildir.

- 8) **MAHKEMELERİN BAĞIMSIZLIĞI**: “Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yargı organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir şekilde değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez” (m.138).

Bu hüküm, yargı bağımsızlığının iç ve dış boyutları ile aşamalarını düzenlemekte ve emirler ve yasaklar biçiminde güvencelerini ortaya koymaktadır.

İç bağımsızlık; yargıcın “Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun” karar vermesini sağlamak için olup, bu çerçevede “vicdani kanaat” kaydı, “kanun-anayasa-hukuk” üçlüsünde karar “verme” yükümlülüğünü pekiştirici “takdir alanı”dır.

Dış bağımsızlık ise; karar öncesi/esnası/sonrası olmak üzere, üç aşamada, başta yasama ve yürütme gelmek üzere bütün devlet organları ve kişiler için geçerli olan, kaçınma ve gereklerini yapma şeklinde kesin yasak ve emirlerdir: “Bulunamaz”, “zorundadır”, “değiştiremez”, “geciktiremez”.

Görüldüğü üzere, madde 138, emirler ve yasaklar bakımından hiçbir istisna tanımayan bir anayasal hükümdür. Türkiye’de ise, ağır ceza mahkemeleri, Anayasa’nın ve ilgili yasanın açık hükmüne rağmen Anayasa Mahkemesi kararını uygulamadı. AYM kararını uygulamama biçimindeki açıkça Anayasa’ya aykırı durum, tikel bir teknik hukuki soruna indirgenemez. Bu nedenle konuyu geniş bir bakış açısı ile ele almakta yarar var. Yargı kararlarına saygı gösterilmeli, mahkeme kararları uygulanmalıdır. Ayrıca Anayasa uyarınca, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, yargı düzenindeki mahkemeler tarafından kararlarında göz önüne alınmalıdır.

Ne var ki, yargısal süreç öncesi, esnası ve sonrası, açıklama, telkin ve yönlendirmeleri ile başta

Cumhur İttifakı liderleri ve İçişleri Bakanı gelmek üzere siyasal zevat ve kimi zaman atanmış bürokratlar, Anayasa madde 138'i ihlal alışkanlıklarını sürdürmektedirler.

- 9) **KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ VE GÜVENLİĞİ:** Anayasa madde 19, “özgürlük asıl, özgürlükten alıkonulma istisna” kuralını güvence altına almakta olup, yakalama ve tutuklama koşullarını belirtmektedir. Bu çerçevede, asıl olan, “suçsuzluk karinesi” gereği, insanların tutuksuz yargılanmasıdır.
- 10) **DİNİ SİYASETE ALET ETME YASAĞI :** “Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz” (m.24/son).
- 11) **DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜKLERİ :** “Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz” (m.25/II).
“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir”.
- 12) **TOPLU ÖZGÜRLÜKLER :** “Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme” ve “önceden izin olmaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma” hak ve hürriyetlerine sahiptir (m.34, 33).

İdare ve yargı mercileri de, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının gereklerini, Anayasa’ya ve AİHM kararlarını da dikkate alarak yerine getirmelidir. Toplantı ve gösteri özgürlüğü kural, sınırlama istisnadır. Oysa Türkiye’deki uygulama, bunun tam tersidir. Yaşam mekânlarını savunma ereğinde anayasal hakların kullanılmasıyla post-modern demokrasi mantığını yansıtan Gezi hareketinin kriminalize edilme çabası, iktidarın toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına bakışındaki sakatlığı açık şekilde ortaya koymaktadır.

- 13) **ADİL YARGILANMA HAKKI İLKELERİ:** Özellikle, “hak arama hürriyeti” (m.36) ve “kanuni hakim güvencesi” (m.37) ile “suç ve cezalara ilişkin esaslar” (m.38):
-Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez.
-Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.
-Ceza sorumluluğu şahsidir.
-Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.
-İdare, kişi hürriyetinin kısılanmasında sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz.
-“Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir” (m.40).
- 14) **ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER :** “Temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır” (m.90/son).

15) “BÜTÜN MAHKEMELERİN HER TÜRLÜ KARARLARI GEREKÇELİ OLARAK YAZILIR” (md.141/3).

Gerekçeli karar hakkı, en çok ihlal edilen adil yargılanma hakkı ögesidir. Bu nedenle, gerekçeli karar konusunda AİHM kararlarına değinmekte yarar bulunmaktadır. AİHM, başvuru konusundaki iddiaları hakkında değerlendirmelerde bulunulması gerekirken hiçbir inceleme yapılmaksızın davasının reddine karar verildiği durumda, (Anayasa'nın 36. maddesinde de güvence altına alınan) adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM, kararlarını gerekçeli olarak verir. AİHM'nin yorum yöntemleri gerekçeler yoluyla geliştirilmiştir.

Yargısal karar gerekçesi, kısaca, “kararı motive eden (saiki olan) nedenlerin belirtilmesi”dir. Gerekçeleştirme, şu ikili yaklaşımla açıklanır: Gerekçeleştirmeye işlevsel yaklaşım (izlenen amaçlar) veya maddi yaklaşım (içerik). Söz konusu olan, yargıcı, bu ya da şu çözüme götüren akıl yürütme (kanıtlama) faaliyetini betimlemek, ortaya koymak ve açıklamaktır. Gerekçeleştirme sanatı, şu üçlüde özetlenir: Niçin, nasıl ve kim için?

“Gerekçe, bir kanıtlamayı (*raisonnement*) haklı kılmaya özgü nedenler bütünü” şeklinde tanımlandığı gibi, “Hüküm fıkrasında belirtilen kararın temelinde yer alan nedenler bütünü” şeklinde de tanımlanır.

Diğer yargı mercilerinde olduğu gibi AİHM'nin de kararlarını gerekçeleştirme işlevi, iki belirgin özelliği bir araya getirir: Özneyi (yargıç) ikna eden şeyi açıklığa kavuşturmak (aydınlatmak) ve diğer özneleri ikna etmek.

AİHM, 10 Ocak 2013'te verdiği bir dizi kararında bunu ortaya koymuş bulunuyor: “*Hakkaniyetli bir davanın gereklerinin saygı görmesi için, başta sanık olmak üzere kamu, verilen kararı aynı şekilde anlamalıdır. Bu, keyfiliğe karşı temel güvencedir (...). Hukukun üstünlüğü ve keyfiliğe karşı mücadele, Sözleşme'den çıkan ilkelerdir. Bu ilkeler, adalet alanında, nesnel ve saydam bir adalette kamuoyunun güvenini elde etmeye hizmet eder; her demokratik toplumun temellerinden biri de budur*”.

Hakkılaştırma ve meşrulaştırma, kararın dayanağının tarafları ve kamuoyunu ikna etmesidir ve pedagojik işlev, AİHM kararlarının gerekçeleştirilmesiyle izlenen amaçlardandır. AİHM kararlarının gerekçesi, ikna edici olmayı amaçlar. Bu amaçla, stratejik bir yaklaşım/biçimlendirme sergiler. Gerekçenin, olgular ve hukuki ögeleri, birbiriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Fakat, olgular kısmının geliştirilmesine ilişkin usuli boyutunda, ikincillik (*subsidiarité*) ilkesine saygı iradesi kendini gösterir: AİHM, ulusal makamlara, Sözleşme tarafından güvence altına alınan haklara ilişkin her ihlali düzeltme olanağı tanınmadan kararını veremez.

III. YASAL VE ANAYASAL DÜZENLEMELER

Kapsayıcı yasal düzenlemeler, uygulamaya ilişkin sorunları gözardı etmemelidir. Bununla birlikte, yapısal sorunlara ancak Anayasa değişikliği ile çözüm bulunulabileceği gerçeği de gözden uzak tutulmamalıdır. Uygulamaya ilişkin sorunların önemli bir kısmının yapısal sorunlardan kaynaklandığı da unutulmamalıdır.

1. YASAL DÜZENLEMELER

Yasama-yürütme-yargı üçlüsünde ele alınması gerekse de, yargı reform sürecinde norm koyma yetkisi bakımından düzenleme önceliği yasama organına aittir.

Hem *Yargı Reformu Stratejisi Belgesi'nin* hem de *İnsan Hakları Eylem Planı'nın* hazırlık sürecinde; çeşitli kurumların, kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin katkıda bulunmuş oldukları ifade edilmiştir. Ancak gerçek bir yargı reformu, adil yargılanma hakkı ereğinde; yasama, yürütme ve yargıdan oluşan üçlü sacayağı ekseninde gerçekleştirilebilir. Yasamanın bu açıdan taşıdığı temel önem ortadadır; öyle ki, özellikle olağanüstü hal döneminde yürürlüğe konulan Anayasa dışı kanun hükmünde kararname düzenlemeleri yoluyla adil yargılanma hakkının asgari gerekleri ortadan kaldırılmış ve özü de zedelenmiş olduğundan, bu konuda kapsamlı yasal düzenleme yapma gereği acildir. Yargıyla ilgili bir reform paketinin doğması gereken yer, işte tam da Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Yasal düzenleme yetkisi, teklif tekeline sahip TBMM'ye aittir. Ancak, görüldüğü üzere, yasama, yargı reformunun kapsamının hazırlanmasında dahi dikkate alınmamıştır.

Adil yargı için TBMM'nin norm koyma yetkisi, üç boyutlu olarak ele alınmalıdır:

- Usul
- Açıklama,
- Yeni kural koyma

a) Usul: Teklif/ Komisyon ve Genel Kurul

Yapılacak yargı reformunun kapsamı Meclis'te oluşturulmalı; bu çerçevede sivil toplumun tüm bileşenlerinin fikirleri alınmalıdır. Bu düzenleme, Meclis çalışmalarını zorlaştıran, kanunların ulaşılabilirliğini ve hukuk uygulamasını güçleştiren torba kanun uygulaması ile yapılmamalıdır.

Bu çerçevede, kanun teklifi, TBMM tarafından hazırlanmalıdır. İlgili komisyonlar, yasa önerilerinin olgunlaştırılması amacıyla tartışma ve müzakerelerin yapıldığı mekânlar olarak çalıştırılmalıdır. Genel Kurul, müzakereci demokrasi mekânı olarak çalıştırılmalıdır.

b) Mevzuat, Adil Yargılama Gerekleri Işığında Ayıklanmalıdır

Yargının iş yükünün ve Türkiye'de hukuk sistemiyle ilgili sorunların kayda değer bir bölümü; OHAL'in yarattığı türden hukuksuzluklar, Terörle Mücadele Kanunu'nun yorumu ve Cumhurbaşkanına hakaret suçunun varlığı (ve yorumu) örneklerinden görüldüğü gibi, kamusal erklerin, Anayasa ve yasa dışı uygulanma şekillerinden kaynaklanmaktadır. Oysa, "*hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz*" (m.6/son). Başta bu yasak gelmek üzere, yukarıda değinilen bir dizi Anayasa maddesinin ihlali sonucunda yargı sürecinin işletilmesi, sadece anayasal hakların ihlaline yol açmamakta, yargının iş yükünün artması sonucunu da doğurmakta, gerçek uyuşmazlıklara ayrılması gereken zamanı ve enerjiyi çalmaktadır.

Mevzuat ayıklanırken ve yeni düzenlemeler kabul edilirken, adil yargılama hakkının asgari gerekleri esas alınmalıdır.

1- Mahkeme Hakkı

Mahkemelere ulaşma olanağı yoksa, hukukun üstünlüğünden söz edilemez. Hakkaniyete uygun bir yargı hakkı ile iç içe olan “mahkeme hakkı”, bir mahkemeye somut ve etkili bir erişim hakkını gerekli kılar. Mahkeme, maddi planda yargısal işleviyle nitelenir: “*Kendi yetkisine giren her alanda, hukuk kuralları temelinde ve öngörölmüş usule uygun olarak karar vermek (sorunu çözmek)*”. “Yargısal olmayan bir organ tarafından değiştirilemeyecek bağlayıcı bir karar vermek”, mahkeme kavramına için bir yetkidir.

- *Yargıca etkili ulaşım*: “Başvurucunun, haklarına müdahale oluşturan işleme itiraz için açık ve somut bir olanağa sahip olması” gerekir.
- *Gerekçeli karar*: Mahkemeye erişim hakkı, uyumsuzluğu kesin olarak çözen gerekçeli bir kararı elde etme hakkını gerekli kılar.
- *Hukuki güvenlik ilkesi*: Hukukun üstünlüğünün bir gereği olarak, mahkemelerce uyumsuzluğun kesin olarak çözümünün sorgulanmamasını gerekli kılar. Benzer şekilde ister gerçek ister tüzel kişi olsun, bazı hak sahiplerine adaletle başvurma hakkını engelleyen kurallar, mahkemeye erişim hakkının özünü zedeler. Hukuki güvenlik ilkesi, iç hukukta bir başvuru için uyulması gereken formalitelere ve sürelerle ilişkin kuralları da kapsamına alır.

2- Silahların Eşitliği İlkesi

Silahların eşitliği ilkesi, adalet hakkı bütünü niteleyen, düzgün yargılamanın temel bir ilkesidir: “*Herkes, davasının hakkaniyete uygun bir şekilde dinlenilme hakkına sahiptir*”. Silahların eşitliği, uyumsuzluğun tarafları arasında adil bir dengenin gözetilmesini, yani;

- Kanıt ögelerinin araştırılmasına eşit katılabilmesini,
- Bulgu ve iddialarının dikkate alınması konusunda eşit araçlara sahip olmasını,
- Başvuru yollarının kullanılmasının da güvence altına alınmasını gerekli kılar.

Bu çerçevede belirtilmelidir ki, savunmayı temsil eden avukatlık mesleğinin, adaletin sağlanmasında iddia, savunma ve karardan oluşan yargının üç sacayağından birisi olması itibariyle, Anayasa’nın “yargı” bölümünde düzenlenmesi gereklidir. Adil bir yargılamayı sağlayabilmek adına, avukatların delil toplayabilmesinin önündeki yasal ve bürokratik engeller kaldırılmalı ve Avukatlık Kanunu’nun 2.maddesinin son fıkra hükmüne işlerlik kazandıracak önlemler alınmalıdır. Sav ve savunma, hüküm makamından ayrı ve eşit uzaklıkta olmalıdır.

3- Bağımsız ve Tarafsız Bir Mahkeme Hakkı

Adil yargılanma hakkı, mahkemenin örgütlenmesi ve oluşumuna ilişkin güvenceleri de kapsamına alır.

- Mahkemenin bağımsızlığı, *yargıcın statüsü* ile ilgili ölçütler ile açıklanır: Göreve geliş şekli ve görev süresi, görevden alınmaması, görev yerinin değiştirilememesi, görevlerini yerine getirirken ona emir vermenin hukuken olanaksız olması, dış baskılara karşı koruma düzeneğinin varlığı, *nesnel ölçütlerdir*. *Öznel ölçüt* ise, başvuru gözünde “bağımsızlık görüntüsü”ne sahip olması anlamına gelir. Statü bağımsızlığı, yargıcın işlevsel bağımsızlığının bir güvencesidir. İşlevsel bağımsızlık,

her yargıcın, yargı erki içinden gelecek baskılara karşı, -özellikle hiyerarşik bakımdan üst konumda bulunanlara karşı- korunmasını gerekli kılar. Her mahkeme, yargılama görevini *hiçbir iktidarın müdahalesi olmaksızın* tam bir özgürlük içerisinde yapabilmelidir.

- Başta, *yasama ve yürütmeye karşı bağımsızlık*: BM İnsan Hakları Komitesi'ne göre; “yargı ve yürütme görev/yetkileri, açıkça ayırt edilemeyecek biçimde birbirine girmişse ya da (bu çerçevede) yürütme, yargıyı denetleme veya güdüleme konumunda ise bu durum, Sözleşme m.14/1 anlamında mahkeme bağımsızlığı ve tarafsızlığına aykırı düşer”.
- *Taraflar karşısında bağımsızlık*, mahkemenin tarafsızlığı ile bitişik bir durumdur.
- *Bütün fiili iktidarlara karşı bağımsızlık*; başta basın gelmek üzere, görülmekte olan davayı etkileyen faktörler.
- *Tarafsızlık* da, öznel ve nesnel bir değerlendirmenin konusunu oluşturur. “*Öznel yansızlık*”, “tersi kanıtlanıncaya kadar” varsayılır; “nesnel yansızlık” ise, yargıcın kişisel davranışından çok, belli olguların, bunu teyit edip etmediğinin sorgulanmasını gerekli kılar. Adil yargı güvenceleri, sorgu yargıcından başlar ve tarafsızlık, bu aşamadan itibaren gözetilir.

Bir erdem olarak *tarafsızlık*, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme m.14/1'de ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) m.6/1'de öngörülen tarafsızlık yükümlülüğü, nötr olma gereğinin hukuki ifadesi olarak, *yargıcın saygınlık* güvencesidir.

Yansızlık, yargıcın tutum ve kanaatleri hesaba katılmaz ise sağlanabilir. Zira, önyargılı olan yargılayamaz. Kararların *gereçeklendirilmesi*, hem nitelikli adalet için vazgeçilmezdir hem de yargıcı kanaatlerinden uzaklaştırmaya zorlayan bir olgudur.

Şu hâlde bağımsızlık ve tarafsızlık, haklı olanı haksızdan ayırmak, gerçeği söylemek için (jurisdictio) tanınan bir statü ve yargıcın erdemidir.

4- Açık Usul (Aleniyet) ve Çabukluk (İvedilik) İlkesi

Yargısal sürecin açıklığı, gizli adaletle karşı başvuruçular için güvence oluşturur ve adalette güvenin korunmasını sağlar. AİHS m.6/1, aleniyet ilkesinin ikili görünümünü yansıtır: Tartışmaların aleniyeti ve karar bildiriminin aleniyeti. Hızlılık ise, “*makul süre*” anlamında kullanılır ve bu süre, adaletin saygınlığı ve etkililiğini sağlayan bir süreçtir.

5- Yargı Kararlarını Uygulama Yükümlülüğü

Yargı kararlarının uygulanmaması, hukukun üstünlüğü ilkesi ile bağdaşmaz; uygulama yükümlülüğü, hakkaniyete uygun dava kapsamı içinde yer alır. Düzgün yargı kavramı, mağdur için yargı erişim hakkı olduğu kadar devlet organları için de yargılamanın örgütlenmesi ve kesinleşmiş-bağlayıcı kararları uygulama yükümlülüğünü kapsamına alır.

6- Suçsuzluk Karinesi

“*Suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz*” ilkesi, sadece davaya bakmakta olan yargı mercii için değil, diğer anayasal ve resmi organlar açısından da

geçerlidir. Aslında bu ilke, herkes için, her zaman ve her yerde geçerli bir ilkedir. Bu nedenle bu ilke, sadece ceza davaları için değil, diğer yargı mercileri önünde de geçerlidir.

7- Savunma hakları

Ceza davalarında, “somut ve etkili” bir savunma söz konusudur. Silahların eşitliği ilkesi ve çapraz sorgulama ilkesi, ilgilinin her aşamada kendini dinletebilmesi (sesini duyurabilmesi) olanağı önemlidir. Bunların sağlanabilmesi, devletin pozitif (olumlu) yükümlülüğünü gerekli kılar. Susma hakkı da bu çerçevede yer alır.

- Sessizliği koruma ve kendisinin suçlandırılmasına katkıda bulunmama hakkı, yetkililerin istismarcı yaptırım uygulamalarının önüne geçmeyi amaçlar.

Davasına katılma hakkı da savunma hakkı içinde yer alır:

- Sanık, her şeyden önce kendisine yöneltilen suçlamanın ne olduğu ve nedeni konusunda bilgilendirilmelidir.
- Eğer dil sorunu var ise, adli yardımdan yararlanmalıdır.
- Sanığın davada kişisel olarak hazır bulunma hakkı vardır.

Uygun bir biçimde kendini savunma hakkı, sanığın “somut ve etkili” bir savunmadan yararlanma hakkı olarak, savunmayı hazırlamak için yeterince zamana ve uygun ortama sahip olma hakkını kapsamına alır.

- Kendini kişisel olarak savunma hakkı, dosyaya giriş hakkı ile suç tanıtılarının kendisine iletilmesi hakkını gerekli kılar.
- Avukat bulundurma hakkı ise, kolluk güçleri tarafından başlatılan ön işlemlerden itibaren geçerlidir.
- Savunma hakkının etkililiği gereği, sanığa, avukatıyla üçüncü kişilerin gözetimi dışında iletişimde bulunma hakkını içerir.

Tanıkları sorgulama hakkı da savunma hakları içinde yer alır ve çapraz sorgulama sürecinin bir parçasını oluşturur.

e) OHAL Mevzuatı, Ayıklanarak Olağan Hukuk Düzenine Dönülmelidir

- İki yıllık OHAL, bağlam dışı uygulanmış; neden, konu ve amaç bakımından OHAL yönetiminin sınırlarına uyulmadığı gibi asgari standartlarına da uyulmamıştır¹. Bu nedenle, YRSB’de kullanılan zorunluluk ve orantılılık kavramları, tamamen bağlam dışı kalmaktadır.
- Bu kavramların kullanılması, OHAL’i önemsememe iradesi midir? Eğer OHAL önemsiz ise, OHAL sırasında neden o denli radikal önlemler alınmıştır?
- OHAL, vahim olaylar nedeniyle ilan edildi; en azından anayasal gerekçe bu şekilde kullanıldı. Eğer bu doğru ise, neden OHAL, YRSB’de iki cümle ile geçiştirilmiş

¹ OHAL’i yasa yoluyla 3 yıl daha uzatan 7145 sayılı yasanın hükümleri dikkate alındığında, OHAL önlemlerinin örtülü bir biçimde günümüzde de devam ettiği öne sürülebilir.

bulunuyor?

Hatırlayalım, OHAL KHK ek listelerinde adları yer alan yaklaşık 140 bin kamu görevlisi, kamu görevi ile ilgili bütün haklarından kalıcı olarak yoksun kılındı. Üstelik, Ocak 2017’de kurulan, ancak Ekim 2017’de faaliyete geçen OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu (OHALİİK), tek başvuru mercii olarak öngörülerek yargısal başvuru yolları kapatıldı. Bu nedenle, OHAL KHK yasaklarını yasalastıran Anayasa’ya aykırı düzenlemeleri mevzuattan ayıklamayı öngörmeyen bir öneri, reform belgesi olarak görülemez.

d) Düşünce ve İfade Özgürlüğüne Saygı Gösterilmelidir

Türkiye’de, başta Cumhurbaşkanı olmak üzere siyasi iktidarın söylem ve uygulamalarını eleştirmek, kimi savcı ve hâkimler tarafından kişinin düşünce ve ifade özgürlüğünün ihlal edilmesi için gerekçe addedilmektedir. Bu durum, yargının ne ölçüde siyasallaşmış olduğunun hazin bir göstergesidir. AİHM içtihatlarının da çok açık şekilde belirttiği üzere, devlet politikalarını ve başta Cumhurbaşkanı olmak üzere ülkeyi yönetenleri en sert şekilde eleştirmek, nefret ifadesi oluşturmadıkça ya da şiddete açıkça çağrı olmadıkça ifade özgürlüğü tarafından korunmaktadır. Nefrete ve şiddete çağrının saptanmasında ise, savcı ve hâkimlerin niyet okuması yapma, insanlara sahip olmadıkları düşünceleri isnat etmek yetkileri yoktur. Oysa bugün birçok siyasetçi, gazeteci, akademisyen, avukat, öğrenci, sendikacı ve daha başka toplumsal kesimlerden muhalif insanlar haksız şekilde mahpus haldedir.

Bu itibarla, düşünce ve ifade özgürlüğü, mevzuatta ve uygulamada suç muamelesi görmekten çıkarılmalıdır. Bu çerçevede, mevzuattaki başka birçok sorunlu düzenleme ve uygulama yanında, özellikle şu yasal düzenlemelere ilişkin olarak “düşünce suçunu ortadan kaldıracı” adımlar atılmalıdır:

AİHM içtihatları ve AYM’nin Ayşe Çelik ve Füsun Üstel ve diğerleri içtihadı dikkate alınarak, Terörle Mücadele Kanunu madde 7/2’deki şiddet unsurunun kanunilik ilkesine uygun şekilde belirginleştirilmesi gerekmektedir. TCK madde 220/8 hükmü için de aynı gereklilik söz konusudur. Mahkemeler, devlet organları tarafından ifade edilen resmi görüşlere ya da toplumun çoğunluğunun savunduğu fikirlere muhalefet eden barışçıl görüşlere, bunlar şiddete açıkça tahrik etmedikçe, saygı göstermeli, düşünce suçu yaratmak anlamına gelecek şekilde niyet okuması yapmamalıdır.

TCK madde 220/6 hükmünde düzenlenen örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişinin ayrıca örgüte üye olmak suçundan cezalandırılacağına ilişkin düzenleme, Terörle Mücadele Kanunu madde 7/2 uygulaması ile aynı çarpık kaleme alınışa ve uygulamaya sahiptir. Siyasi amaçlı birçok yargılamada bu kanun maddesine dayanıldığı görülmektedir. Muhalefeti sindirme ve ifade özgürlüğünü kısıtlama yönünde kullanılan bu düzenleme ile uygulaması da düzeltilmelidir.

“Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama” başlığını taşıyan TCK madde 301, üçüncü fıkrasındaki “Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz” hükmüne rağmen, ifade özgürlüğü önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bu son derece muğlak düzenlemenin düzeltilmesi ya da kaldırılması gerekmektedir.

TCK madde 299 hükmünde düzenlenen Cumhurbaşkanına hakaret suçu, AİHM'nin bu konudaki açık yaklaşımına da uygun olarak kaldırılmalıdır. Zira, Cumhurbaşkanı artık sembolik ve tarafsız bir konuma sahip değildir. Bu bağlamda Parti genel başkanı olduğu için güncel siyasal tartışma (hatta çatışmaların) merkezinde yer alan ve icrai yetkileri tek başına elinde bulunduran makamın, 6771 sayılı yasa değişikliği öncesindeki Cumhurbaşkanı ile aynı şekilde değerlendirilmesi ve aynı seviyede korunması doğru değildir. Hakaret suçları bakımından TCK madde 125 yeterli olup, Cumhurbaşkanı ve siyasilere hakaret konusundaki yargılamaların da AİHM içtihatları dikkate alınarak yürütülmesi gerekmektedir.

2. ANAYASAL DÜZLEMDE

Anayasal düzlemde konuya, ilkin demokrasi-yargı diyalektiği çerçevesinde yaklaşılmalı; sonra, yargıya ilişkin öncelikli düzenlemelere işaret edilmeli; nihayet, 6771 sayılı Kanun ile yapılan Anayasa değişikliğinin sürdürülemez özelliği vurgulanmalıdır.

a) Anayasal düzenlemeler, yargı-demokrasi diyalektiği ışığında tasarlanmalıdır

Yargı ve demokrasi arasındaki ilişki veya yargının demokratik özelliği, yasama ve yürütme organlarınınkine göre hayli farklıdır. Yargıda seçim ilkesi, yasama ve yürütmede olduğu gibi geçerli olmamakla birlikte, yargı organları da halk (veya millet) adına karar verir; ayrıca, yargı organlarının demokratik meşruluğu da teyit edilir.

Demokratik hukuk devletlerinde *yargıç*, *üç önemli işleve* sahip: Demokrasi faktörü, demokrasi antrenörü ve demokrasi aktörü. Özgür ve güçlü bir yargı, demokrasinin korunması ve ilerletilmesinin zorunlu bir aracıdır. Bunun için yargı mensupları ciddi bir hukuki formasyon temeline sahip olmalı; buna, sürekli mesleki formasyon eklenmelidir. Yargılama hakkı, yargıcin demokrasi üzerinde sahip olduğu pay ile açıklanır. Yargı erki, ancak belli sayıda güvenceden yararlanabildiği ve insan haklarını etkili bir biçimde koruyabildiği ölçüde demokrasi etkeni olarak ortaya çıkabilir. Yöneticilerden hesap sorma özelliğiyle yargı, demokrasi “antrenörü” olarak da görülür. “Demokrasi aktörü olarak yargıç, siyaseti temizleme misyonu ile, siyaset-para ilişkisinde ortaya çıkan yolsuzlukları yargısal karar süzgecinden geçirir. Böylece, siyasal aktörlerin etkinliklerini « temiz siyaset » çerçevesinde yürütmelerini sağlar. Mali saydamlık ve siyasal denetim ölçüsünde yargısal denetim ölçülü olur. Yargıçları demokrasi sınavına tabi tutan yolsuzluk iddiaları, kendileri için tarihsel misyonları ile yüzleşme fırsatı da yaratır. Bu iddiaları gerçeklik testinden geçirebilecek tek anayasal organ, yargıdır”.

Yargının böyle bir işlevi yerine getirebilmesi için, yargı mensuplarının yetişme tarzı kadar örgütlenme şekli (yargı teşkilatı) de önem taşımaktadır. Bu da uzmanlık, özerklik ve demokrasi ilkelerine uygun olmalıdır. Yüksek kurul şeklindeki örgütlenme, yargı bütünüünün işleyişi ve bağımsızlığını sağlamaya elverişli olmalıdır.

b) Yargı bağımsızlığı için öncelikli anayasal düzenlemeler

Bağımsızlık statü, tarafsızlık erdemdir. Şu halde Anayasa madde 9'un saygı görmesi için öncelikle, statü-erdem diyalektiğini sağlayıcı anayasal düzenleme yapmak gerektiğine göre, bu da, HSK yapısı ile doğrudan ilişkili bir sorundur.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun siyasi etkilerden arındırılması gereklidir. Bu çerçevede,

Adalet Bakanı ve Bakan Yardımcısı Kurul'dan çıkarılmalı, partili Cumhurbaşkanı'nın Kurul'a üye seçme yetkisi kaldırılmalıdır.

Anayasa'nın 159. maddesinin 10. fıkrasının değiştirilmesi suretiyle, HSK'nın tüm kararları için yargı yolu açılmalıdır. Hâlihazırda, Kurul'un yalnızca meslekten çıkarma kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulabilmektedir. Oysa Kurul'un, Anayasa'nın 159. maddesinin 8. fıkrası çerçevesinde taşıdığı yetkiler uyarınca meslekten çıkarma dışında alabileceği kararlar da, hâkim ve savcılar için çok önemli sonuçlar doğurabilen kararlardır. Buradaki yargısal başvuru sınırlamasının bir hukuk devletinde hiçbir şekilde yeri olamayacağı açıktır. YRSB'de “*HSK'nun disiplin kararlarına karşı yargısal denetim mekanizması genişletilecektir*” (2.2-c) denilse de, bu hiçbir şekilde yeterli değildir. HSK'nın tüm kararlarına karşı yargı yolu gecikmeksizin açılmalı ve aynı anda da HSK'nin yapısı, siyasi niteliğinden arındırılmalıdır.

Öte yandan; Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun birbirinden ayrılması sağlanmalıdır. Anayasa mahkemesi, Avrupa modeli anayasa yargısı modeli üzerine yeniden yapılandırılmalıdır.

c) Parti başkanlığı yoluyla Devlet tüzel kişiliğini temsil ve yürütme yetkilerini tek kişide birleştiren yönetimin (monokrasi) sürdürülemezliği

9 Temmuz 2018'de yürürlüğe giren 6771 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliğinin üç yıllık uygulaması, monokrasinin sürdürülemez özelliğini teyit etmiş bulunuyor. Bu özellik, şu iki kavramla açıklanabilir: Meşruiyet ve meri'yet.

Meşruiyet sorunu ağırlaştı: OHAL ortam ve koşullarında Anayasa değişikliği, meşru değildi. Yine meşruluk sorunu eşliğindeki geçiş döneminin ardından bir yıllık uygulama ve İstanbul seçimlerinde “Anayasa mimarları”² nin² ağır yenilgisi, 6771 sayılı Kanun ile yapılan Anayasa değişikliğinin meşruluk sorununu derinleştirdi.

Meri'yet ise, Anayasa'ya saygı ile ilgi sorun olup, 6771 sayılı Anayasa değişikliği Kanunu savunucularının, bu Kanun ile getirilen hükümlere bile riayet etmediklerini ifade etmek için kullanılan kavramdır. Yasama çalışmaları bakımından bunun en tipik örneği, kanun teklifi uygulamasıdır. Bu yetki TBMM tekelinde bulunduğu halde, bu konuda muvazaa sürekli bir uygulama halini almıştır. Bürokratlar tarafından hazırlanan teklifler, milletvekilleri tarafından imzalanarak sadece biçimsel olarak bir öneri metnine dönüştürülmektedir.

Ancak meri'yet sorununu yaratan asıl etken, “partili cumhurbaşkanlığı” olarak görülebilir. Partili cumhurbaşkanlığı, 6771 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen Anayasa değişikliğinin en belirgin sonucu oldu. Şöyle ki; “*Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir*” hükmü (m.101/son), Anayasa'dan çıkarıldı.

Bu hükmün kaldırılması, Cumhurbaşkanı'na bir parti üyesi olmanın yolunu açtı. (Fakat, parti genel başkanlığı ile parti üyesi olmak, birbirinden farklıdır ...).

Öncelikle hatırlatmak gerekir ki, Cumhurbaşkanı andı, Anayasa'da aynen yer almakta: “*Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, ...bağlı kalacağıma (...), üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma... namusum ve şerefim*

² Bunlar aynı zamanda Cumhuriyet partisi üyeleri: Erdoğan-Bahçeli-Yıldırım.

üzerine andiçerim” (md.103).

Madde 104 ise, Cumhurbaşkanı’na, “*Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin etme*” yükümlülüğünü vermiştir.

Aktarılanlar ve diğer anayasal yükümlülükler, Cumhurbaşkanı’nın parti başkanı olmasına olanak tanımamakta; çünkü, parti başkanlığı ile bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi arasındaki bağdaşmazlık açıktır.

Aslında, 2017 Anayasa değişikliği, “Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir” kaydını kaldırmakla, parti mensubiyeti ile Cumhurbaşkanı statüsünün bağdaşmazlığı ilkesine son vermiş olmakla birlikte, tarafsızlık eksenine dayanan Cumhurbaşkanı andı aynen korunduğu gibi, Cumhurbaşkanı’nın gözetme yetkisi, temin yükümlülüğü ile pekiştirilmiştir.

Bu anayasal düzenleme, partili bir adayın, Cumhurbaşkanı seçildiği zaman parti üyeliği devam etse de, partili olmayan bir kişiye üye olma yolunu örtülü bir şekilde açmakta, ancak, Cumhurbaşkanı seçilen bir kişinin parti genel başkanlığı yolunu açmamaktadır. Çünkü, Cumhurbaşkanı’nın parti genel başkanlığı yapması, emredici Anayasa hükümleri ile bağdaşmamaktadır. Bunların başında da, “tarafsızlık” (andiçme) ve “Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin” yükümlülüğü gelmektedir³.

Şu halde, burada yeniden dikkat çekilmesi gereken husus, parti genel başkanlığı ile “Cumhurbaşkanı’nın anayasal statüsü”nün bağdaşmazlığıdır. Bağdaşmazlık, üç yıllık anayasal uygulama döneminde, çok yönlü olarak kendini göstermiş bulunmaktadır:

- Yürütme bakımından; hükümet ve bakanlar kurulu kaldırılmış, “Cumhurbaşkanı’nın yürütme ile özdeşleşmiş olması”, “tek kişi” yönetimine indirgenmiştir.
- Yasama bakımından; Parti başkanı olması nedeniyle TBMM’de Cumhurbaşkanı’nın ön onay vermediği yasa önerisi kabul görmemiştir.
- Yargı bakımından; Cumhurbaşkanı, HSK yoluyla yargı bütününe etkilemeye çalışmıştır.
- Toplum bakımından, özellikle hak ve özgürlüklerin kullanılması açısından kendini göstermiştir. Bunun tipik örneği, TCK m.299’un ifade özgürlüğü ve haliyle yurttaşların demokratik özgürlükleri üzerinde “Demokles’in kılıcı” olarak kullanılmasıdır. Haliyle, bu ve benzeri düzenleme ve uygulamaları, *demokratik toplumu* baskılamaya aracı olarak kullanılmaktadır.

TCK m.125 hakaret suçunu, TCK m.299 ise cumhurbaşkanına hakaret suçunu düzenlemektedir. TCK m.125’e göre hakaret suçunu, herkes herkese karşı işleyebilir. Bu iki düzenlemeden çıkan anlam, cumhurbaşkanını hakareten korumak için diğer bireyler için var olandan daha güçlü bir koruma mekanizması kurulduğudur. Ayrıca belirtmek gerekir ki, m.299’un düzenleniş biçimi, bir kanun niteliğini yansıtmaktan uzaktır. Bir kanun, öngörülebilir, anlaşılabilir, ulaşılabilir olmalıdır ki, hukuki güvenliği de böylece sağlanabilsin.

³ Parti genel başkanlığı, olsa olsa şu iki siyasi nedenle açıklanabilir ancak: RTE’nin, Anayasa değişikliğini kişisel proje olarak nitelemesi ve parti genel başkanlığını anayasal unvanlarının merkezine (eksenine) yerleştirmek suretiyle “kişi-parti-devlet” bütünleşmesi sağlayarak, partisini hegemonyacı parti konumuna getirmek suretiyle kişisel iktidarını ömür boyu güvence altına almak.

Bireylerin, cumhurbaşkanına karşı yaptıkları eleştirilerin hakaret olup olmadığına kararını, yine yürütmenin elindedir ve bu açıktır. Öngörülebilirliği bertaraf etmektedir. Çünkü madde 299/3 e göre, bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır. TCK m.299'un uygulamasında asıl sorun, Cumhurbaşkanı'ndan çok parti başkanı olarak gerçekleştirilen söylem ve eylemler nedeniyle yöneltilen eleştirel görüşlere karşı TCK m.299'un uygulanmasıdır.

TCK m.299'u uygulama tarzı ve sıklığının olumsuz etkisi, sadece demokratik hak ve özgürlüklerini kullanan yurttaşların kişi özgürlüğünden alıkoyma yaptırımına maruz kalmaları sonucuna yol açmakla sınırlı kalmayıp, yargı organlarının böylece artan meşguliyetleri de, adil yargılanma hakkını ihlal etmektedir.

Özetle; Cumhurbaşkanı'nın parti genel başkanlığı, Anayasa'nın üstünlüğü ve anayasal kurumların düzenli ve dengeli işleyişini zaafa uğratmış bulunmaktadır.

Kısacası, "istismarcı anayasa değişikliğinin istismarcı uygulanması", Türkiye devletini, Anayasal devlet özelliğinden uzaklaştırmış bulunmaktadır.

Bu durum karşısında, "demokratik hukuk devleti" için başlıca çözüm, Cumhurbaşkanı'nın parti genel başkanı olma yolunun kapatılmasıdır.

II. BÖLÜM

HAK, HUKUK, ADALET İÇİN ADİL YARGILANMA HAKKI İŞİĞİNDE YASA ÖNERİLERİ

I. HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

HAK-HUKUK-ADALET yürüyüşü ve kurultayını 2017 Haziran-Temmuz ve Ağustos aylarında gerçekleştiren Cumhuriyet Halk Partisi, 24 Haziran 2018 seçimleri ardından başlayan 27. Yasama Döneminde, söz konusu etkinlik ve hedeflerini yasama sürecine yansıtmaya başlamıştır.

CHP olarak 15 Haziran 2017'de Ankara'da başlattığımız 440 km'lik İstanbul'a yüz binlerin yürüyüşünün itici gücü ve ardından yapılan Adalet Kurultayı (26-31 Ağustos, Çanakkale), ile "*hak, hukuk, adalet*" üçlüsüne, çok boyutlu ve derinliğine tartışma zeminini yaratmıştı.

24 Haziran 2018 seçimleri ardından başlayan 27. Yasama Döneminde, söz konusu etkinlik ve hedeflerini yasama sürecine geçirerek, hak, hukuk ve adalet; uğruna yaptığımız bu "eylem ve fikri tartışma"nın üçüncü ayağı olarak nitelendirebileceğimiz yasama çalışması adil yargılanma hakkına dair 189 maddeden oluşan 12 yasa önerisi şeklinde TBMM Başkanlığı'na sunuldu.

Her vesile ile mevzuatın, adil yargılanma hakkının gerekleri doğrultusunda baştan sona gözden geçirilmesini savunan CHP, 27. Yasama Döneminin 2. Yasama Yılında bu amaçla başlattığı çalışmayı, yasa teklifleri şeklinde somutlaştırmıştır. Bu çalışmalar; adalet sistemi ve yargıyla ilgili ivedi sorunların çözümüne yönelik gerçek bir yasama çabası olup, yargı reformu ve insan haklarına ilişkin hem öncü hem de yapıcı adım olarak görülmelidir.

CHP Anayasa Komisyonu, Adalet Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyesi

milletvekilleri girişimleri ile Haziran 2019'da başlatılan mevzuat çalışması, demokratik meşruluk temelinde katılımcı bir yöntemle yürütülmüş; ilgili yasalar, adil yargılanma hakkı gerekleri doğrultusunda gözden geçirilmiştir.

Anayasa ve Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmeler ışığında başlatılan mevzuat çalışmasına katılımları için, CHP tarafından, TBMM'de temsil edilen tüm siyasi partilere ve Adalet Bakanlığı'na çağrı yapılmış; ayrıca, demokratik meşruiyet kaygısıyla, başta barolar olmak üzere konuyla ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, işçi ve memur sendikaları ve yine uzman akademisyenler de çalışmalara davet edilmiştir. Altmış beş uzman katılımcının katkı sunup ayrıca birçok kurum ve kuruluş, görüş ve önerilerini yazılı olarak iletmıştır. Meclis dışı bu katılımcı halka, demokratik meşruluk açısından önemli ve gerekli idi.

Bu çerçevede; adil yargılanma hakkını ortadan kaldıran ve/veya zedeleyen ögeleri mevzuattan ayıklamak, değiştirilmesi gerekenleri yeniden yazmak ve gerekli yeni hükümleri eklemek şeklindeki çalışma tarzıyla; Anayasa'ya aykırı torba yasa usulüne başvurulmadan, her konu ve disiplin ayrı bir yasa olarak ele alınarak, saydam ve katılımcı bir yöntemle düzenleme yapma yoluna gidilmiştir. Çalışmalar sırasında çizilen çerçeve başlıkları; adil yargılanma hakkı, ifade özgürlüğü, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, hapishanelerdeki durum, OHAL hukukundan olağan hukuka geçiş temaları oluşturmuştur. TCK'deki ifade özgürlüğü ihlali kaynağı olan düzenlemeler, hasta mahpuslar gibi alanlar, çözüm üretilmeye çalışılan sorunlu konuların başında gelmiştir.

Adil yargılanma eksenindeki yasa önerileri, bizzat siyasi iktidarın da kabul ettiği bir eksikliği gidermeyi hedeflemektedir. YRSB'nin olumlu tarafı, "adil yargılanma hakkı" ile de bağlantı kuran böyle bir ihtiyaç belgesinin hazırlanıp önceden kamuoyuna açıklanarak, saydam hale getirilmiş olmasıdır. Bu gözlem, söz konusu metnin içeriğinin yeterliliği ve samimiyetinden bağımsız bir tespittir. YRSB, yargı ve adil yargılanma hakkı açısından reform yapılması gereğini soyut olarak teyit ederken; eksiklikleri doğru şekilde tespit edip, onlarla yüzleşmemiştir. Bir ihtiyacın itirafı olan YRSB ve İHEP'in getiremediği somut yanıtlar, CHP'nin kanun teklifleriyle oluşturulmuş durumdadır.

Adil yargılanma hakkı ve onunla ilintili hak ve özgürlüklerle ilgili olarak, bu konudaki uluslararası standartların da dikkate alınmasıyla oluşturulan kanun tekliflerimiz, demokratik hukuk devletinin tesisini, temel hak ve özgürlükler boyutu açısından gerçekleştirilmeye de hizmet edecektir. Ancak, kuşkusuz ki bu adımı tamamlayacak bir sonraki adım, işbu kanun tekliflerinin konusu olmamakla beraber, siyasi rejimin, demokrasiyle bağdaşacak yönde, güçlendirilmiş parlamenter sisteme dönüştürülmesidir.

Adil yargı yasa önerisi, doğrudan pozitif hukuk dayanakları olarak, anayasal düzlemde, başta madde 2 olmak üzere, özellikle madde 36 ve 38; uluslararası düzlemde, AİHS madde 6; içtihadı olarak, AİHM, AYM ve Yargıtay kararları hareket noktası kabul edilerek oluşturuldu ve bu yapılırken de, şu çalışma yöntemi benimsendi:

- Yasalara rağmen adil yargı ihlallerini saptamak,
- Anayasaya rağmen adil yargı ihlallerini saptamak,
- Yasa değişiklikleri bakımından öncelikleri saptamak,

– Anayasa değişikliği gereklerini belirlemek.

1. *Yasalara rağmen ihlaller, özellikle “düşünce suçu” yaratan yargulamalar:* Açıkça Anayasa’ya ve AİHS’ye, AYM ve AİHM kararlarına, hatta çoğu zaman Yargıtay kararlarına aykırı uygulamalar, (özellikle Terörle Mücadele Kanunu m.7/2) aykırı bir şekilde açılan ve yürütülen davalar.
2. *Anayasa’nın amir hükümlerinin ihlali:* Bunların başında, Anayasa madde 36, 38 ve 138’in ihlali gelmektedir. Şu öneriler, hareket noktasını oluşturdu:
  - a) Öncelikle, yasaların, Anayasa ve AİHS doğrultusunda, ayrıca ilgili içtihat ışığında uygulanması: Bu hedef çerçevesinde neler yapılabilir? Adil yargılanma hakkı yasa önerisi, bu hususla ilgili olarak da çözüm üretmelidir.
  - b) Anayasa’nın doğrudan uygulanması: Anayasa m. 11, bunun dayanağını açıkça koymuş olmakla birlikte, AYM’nin bireysel başvuru sonucu verdiği kararlar, Anayasa’nın doğrudan uygulanma tarzını (AİHM kararlarına benzer bir biçimde) somutlaştırmış bulunuyor. Derece mahkemeleri için de doğrudan uygulama yükümlülüğü geçerlidir.

3. *Yasa değişiklikleri:*

Ayıklama/değiştirme ve yeni kural koyma biçiminde olmalıdır.

Ayıklama, OHAL’in neden olduğu ciddi tahribat gözönüne alınarak yapılmalıdır. OHAL’in üç dönemi hatırlanmalıdır: 6638 sayılı yasa, Anayasal OHAL, 7145 sayılı yasa.

Her üçünün toplam etkisi ve tortuları dikkate alınır, OHAL’in, “fili olarak” devam ettiği söylenebilir. Çünkü 6638 sayılı Kanun ve 7145 sayılı Kanun yürürlükte olduğu gibi, OHAL KHK’lerinin önemli bir kısmı yasalaştırılmış -daha doğrusu kendilerine yasa sayısı verilmiş- bulunuyor. Kısacası, yürürlükteki mevzuat, olağan hukuk mevzuatı olmadığı gibi, bir OHAL mevzuatı bile değildir; zira, OHAL de, sapma içeren düzenleme ve uygulamalara karşın yer, zaman, konu ve amaç bakımından son tahlilde bir hukuk rejimidir. Yine, OHAL, asgari düzeyde de olsa denetim yollarının işletilmesi bakımından da bir hukuk rejimidir.

Bu nedenle, yargı reformu adı altında yapılacak bir düzenleme, öncelikle “adil yargılanma hakkı”nın asgari güvencelerini hedef almalıdır. (Bu hedef, gündemde olan ve kamuoyunca bilinen davalar için değil; Edirne’den Hakkâri’ye, Muğla’dan Artvin’e bütün Türkiye’de görülen davalar açısından geçerli olmalıdır). Kuşkusuz, adil yargının asgari gerekleri, çocuklar için adalet ile çevresel adaleti de kapsamına almalıdır.

Değiştirme ile ilgili olarak bir örnek vermek gerekirse; hakimliğe girişte 70 puan kaydı olumlu olmakla beraber, mülakatta kamera kaydı için yapılan ısrarlı öneriler reddedilmiştir (bkz.: 7161 sayılı CMK ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun).

Yeni kural koyma bakımından, “Türk tipi öneriler” de dâhil olmak üzere, adil yargılanma hakkının asgari standartlarını sağlamaya yönelik “azami standartlar” söz konusu olmalıdır. Bu açıdan bir örnek olarak, 1992’de CMUK’a giren “avukat bulundurma hakkı” hatırlanabilir.

4. *Anayasa değişikliği ve yargı:* Yargı-demokrasi ilişkisi üzerine, öncelikle şu yanlış düzeltmekte yarar var: “Yargının ve yargıcın demokratik meşruluğu, yargı mensuplarının genel oyla seçilmiş kişiler tarafından atanması ölçüsünde mümkündür”. Hayır, yargının demokratik meşruluğu; yargı bağımsızlığından, yargıcın niteliğinden, güvencelerinden ve verdiği kararlardan gelir.

Yargı ve demokrasi arasındaki ilişki veya yargının demokratik özelliği, yasama ve yürütme organlarınınkine göre hayli farklıdır. Seçim ilkesi veya halk iradesine dayanma gereği, yargı erki için geçerli değildir. Bununla birlikte, yargı organları da halk (veya millet) adına karar verir; gerekçe ile yargı organlarının demokratik meşruluğu da teyit edilir.

Yukarıda değinildiği üzere yargı, demokrasi faktörü (etkeni), aktörü ve antrenördür. Özgür ve güçlü bir yargı, demokrasinin korunması ve ilerletilmesinin zorunlu bir aracıdır. Bunun için yargı mensupları ciddi bir hukuki formasyona sahip olmalı; buna, sürekli mesleki formasyon eklenmelidir. Yargı erki, ancak belli sayıda güvenceden yararlanabildiği ve insan haklarını etkili bir biçimde koruyabildiği ölçüde demokrasi etkeni olarak ortaya çıkabilir. Yargılama hakkı, yargıcın demokrasi üzerinde sahip olduğu pay ile açıklanır. Yöneticilerden hesap sorma özelliğiyle yargı, demokrasi “antrenörü” olarak da görülür.

Yargının böyle bir işlevi yerine getirebilmesi için, yargı mensuplarının yetişme tarzı kadar örgütlenme şekli (yargı teşkilatı) de önem taşımaktadır. Bu ise, uzmanlık, özerklik ve demokrasi ilkelerine uygun olmalıdır. Yüksek kurul şeklindeki örgütlenme, yargı bütünüünün işleyişini ve bağımsızlığını sağlamaya elverişli olmalıdır. (Örgütlenmeyi, hem Hâkimler ve Savcılar Kurulu açısından hem de meslek örgütlenmesi açısından düşünmek gerekir). Yargı mensuplarının formasyonu ve tabi oldukları etik kurallar bakımından; konu üç aşamada ele alınmalı ve kurallara bağlanmalıdır:

- Hukuk eğitimi ve hukukçu yetiştirme politikası,
- Mesleğe intisap koşulları,
- Emekli olduktan sonrası: Bu safhayı düzenlemek, sadece etik ilkeler ile mümkün değildir (Bir AYM üyesinin emekli olduktan sonra bir banka yönetim kurulu üyeliğine atanması örneği hatırlanabilir).

II. CHP TARAFINDAN ADİL YARGILANMA HAKKI EKSENİNDE SUNULAN KANUN TEKLİFLERİ

Asıl hedef, kod niteliğinde bir “adil yargılanma yasası” hazırlamak olmalıdır. Ancak, tek yasada düzenleme, daha uzun soluklu ve kapsayıcı bir çalışmayı gerekli kıldığından, aşağıdaki teklifler paketi, “adil yargılanma hakkı yasası”na giden yolu açan ve kolaylaştıran hazırlık çalışması ve kayda değer bir birikim olarak görülebilir.

Adil yargılanma hakkı ilkeleri eksenindeki 12 kanun teklifinin özelliği, bunların torba kanun usulüne başvurulmadan ve ayrı ayrı hazırlanmış olmasıdır. İşbu kanun teklifleri hazırlanırken başvuru bu tematik ayırım, kanun tekliflerinin komisyon ve Genel Kurul aşamalarında sağlıklı ve verimli şekilde müzakere edilmesini sağlayacağı gibi, kanunlaşan metinlerin de ulaşılabilirliğini kolaylaştıracaktır.

Demokratik meşruiyet kaygısıyla katılımcı bir yöntem yürütülerek çalışmaya özen gösterdiğimiz, adil yargılanma hakkı ışığında hazırlanan 12 kanun teklifi ile 189 maddeden oluşan önerilerimiz, adalet sistemi ve yargıyla ilgili ivedi sorunların çözümüne yönelik gerçek bir yasama çabası olup, yargı reformu ve insan haklarına ilişkin de öncü adım olarak

görülmelidir. Tekliflerimizden yedisi Adalet Komisyonu'na, üçü İçişleri Komisyonu'na, biri Plan ve Bütçe Komisyonu'na ve bir diğeri de Anayasa Komisyonu'na sevk edilerek, ihtisas komisyonlarının dengeli çalışması sağlanması amacıyla yönelik nitelikli yasamaya önemli bir katkı sunulmuştur. Söz konusu kanun teklifleri ve sevk edildikleri ihtisas komisyonları, aşağıdaki gibidir:

1. Adalet Komisyonu-2/3692 Esas Sayılı
Hâkimler ve Savcılar Kanununun Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi-13 Madde
2. Adalet Komisyonu-2/3694 Esas Sayılı
Adil Yargılanma Hakkı İlkeleri Gereğince Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi-69 Madde⁴
3. Adalet Komisyonu-2/3691 Esas Sayılı
Mahpus Haysiyeti ve Hakları Işığında Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi-32 Madde
4. Adalet Komisyonu-2/ 3693 Esas Sayılı
Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi-10 Madde
5. Plan ve Bütçe Komisyonu-2/3690 Esas Sayılı
Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi- 6 Madde
6. Adalet Komisyonu-2/3684 Esas Sayılı
Türk Ceza Kanununda Düşünce ve İfade Özgürlüğünü Güvenceleyen Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Teklifi-8 Madde
7. Adalet Komisyonu-2/3684 Esas Sayılı
Terörle Mücadele Kanununda Düşünce ve İfade Özgürlüğünü Güvenceleyen Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Teklifi-5 Madde
8. İçişleri Komisyonu-2/3686 Esas Sayılı
OHAL Kanun Hükmünde Kararnemeleriyle Kamu Görevinden İhraç Edilmiş Olup 19 Temmuz 2018 Tarihine Kadar veya Bu Tarihten Sonra Haklarında Soruşturma veya Kovuşturma Başlatılmamış Olanlar ile Haklarında Başlatılan Soruşturma ve Kovuşturma İşlemleri Lehlerine Sonuçlanan Kamu Görevlileri, Yargı Organı Çalışanı ve Diğer Kurum ve Teşkilat Görevlilerinin İadesine İlişkin Kanun Teklifi-11 Madde
9. Adalet Komisyonu-3/3687 Esas Sayılı
İş Kanununda, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ve İş Mahkemeleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi-10 Madde
10. İçişleri Komisyonu-2/3689 Esas Sayılı

---

⁴ 69 maddelik Adil Yargılanma Hakkı İlkeleri Gereğince Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, CHP'nin muhalefet şerhinin sonuna eklenmiştir.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi-3 Madde

11. Anayasa Komisyonu-2/3696 Esas Sayılı

Basın Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi-19 Madde

12. İçişleri Komisyonu-2/3688 Esas Sayılı

İl İdaresi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi-3 Madde

III. BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİ KANUNU VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİNİN MADDELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Madde 1-5: Teklifin ilk beş maddesi, İdari Yargılama Usulü Kanunu çerçevesinde idareye yapılan başvurular bakımından cevap verme süresinin kısaltılmasına ve idare yargı mercilerince verilen kararların yazılma süresine ilişkindir. Teklifin 1. maddesinin gerekçesinde, idari başvurulara cevap süresinin kısaltılması yönündeki değişikliğin, “*hukuk devletinin geliştirilmesi ve birey odaklı yönetim anlayışının kuvvetlendirilmesi*” amaçlarına yöneldiği belirtilmektedir. Her ne kadar, söz konusu sürenin kısaltılmasının, hukuki durumların daha çabuk şekilde belirgin kılınmasını ve hak arama özgürlüğünün daha çabuk kullanılmasını mümkün kılacağı düşünülebilirse de; idari ve yargısal kararları veren kamu görevlileri, liyakat ve kanun önünde eşitlik ilkelerine uygun şekilde kamu hizmetine alınmadıkça ve yargı bağımsızlığını sağlamak üzere gerekli yapısal reform yapılmadıkça, sırf bu tür niceliksel adımlar, hukuk düzenimizdeki ağır sorunları aşmayı mümkün kılmaya yetmeyecektir. Bürokratik performans temelli bir kamu idaresi ve yargı merceği; Anayasa’ya ve temel hak ve özgürlüklere saygı gösterildiği anlamını taşımaz. Adaletin değerler alanındaki sorunlarını sistematik ve ısrarlı şekilde görmezden gelen bir yargısal ve idari sürat teknikleri bütünü, yargının sorunlarına çözüm getirecek bir reform şablonu olarak kabul edilemez. Yurttaş 30 gün önce yanıt vermektense daha önemli olan, yurttaş demokratik hukuk devletinin idaresine yaraşacak nitelikte yanıt verecek bir kamu yönetiminin teşekkülüdür. Aksi halde; bizi adaletsizliğe daha hızlı götüren sürat, makbul bir şey değildir.

Madde 6-9: Teklifin 6., 7., 8. ve 9. maddeleri; sırasıyla, kasten öldürme, kasten yaralama, eziyet ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarının fail tarafından boşandığı eşine karşı işlenmesi halini, suçun nitelikli hallerine dahil etmektedir.

Teklifin genel gerekçesinde, söz konusu suçlar bakımından mağdurun eski eş olmasının ağırlatıcı sebep addedilmesine dayanak olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve erkek şiddetine atıf yapılmamış; eski eşler arası şiddet olgusunun, cinsiyetler arasındaki güç ilişkileriyle ve kural olarak erkeğin failliği ve kadının mağdurluğuyla tanımlanan tek yönlü bir tahakküm süreci oluşturduğu gerçekliğini, kullanılan nötr ifadelerle göz ardı etmiştir. Kanun teklif metninin lafzında “eş” sözcüğünün kullanılması doğru olmakla beraber; boşanmış eşler arasındaki şiddet fiilleri, ataerkil toplumun bir tezahürü olarak erkeklerden kadınlara yöneldiğinden ve sosyolojik bakımdan asolan da kadınları erkeklerin şiddetine karşı korumak olduğundan, teklifin genel gerekçesinin bu noktaları görmezden gelmesi eksiklidir. Buna

karşın, anılan maddelerin gerekçelerinde, *ratio legis* olarak, “*özellikle kadına karşı şiddet eylemleriyle daha etkin mücadele edilmesi ve caydırıcılığın sağlanması*” amaçları zikredilmiştir.

Eski eşin, anılan suçlar bakımından ilgili TCK maddelerine ağırlatıcı sebep olarak eklenmesi olumludur. Buna karşın; kanun teklifi, kadına karşı şiddet olgusunun engellenmesine yönelik olarak ceza aygıtını kullanmak bakımından, hemen atılabilecek diğer gerekli adımları atmamıştır. Kanun teklifinin bu anlamdaki yetersizliğini, iki açıdan teşhir etmek gerekir:

- *Suç tipi bakımından:* Kanun teklifi, boşanmış eşler arasındaki faillik ve mağdurluk ilişkisini, belirli suçların nitelikli haline dönüştürmektedir. Buna karşın, kadına karşı şiddet olgusuyla mücadelenin cezai ayağı açısından, -halihazırda zaten çok gecikilmiş- bir suç ihdası konusunda sessiz kalmıştır. İHEP’te, üç ay içinde tek taraflı ısrarlı takip fiilinin ayrı bir suç olarak düzenlenmesi öngörülmektedir. (Faaliyet 6.3.b). Buna karşın, kanun teklifi, ısrarlı takip suç tipini ihdas etmemiştir.

Esasen, Türkiye’nin taraf olduğu Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin (İstanbul Sözleşmesi), “Taciz amaçlı takip” başlıklı 34. maddesi de, şu hükmü içermektedir: “*Taraflar başka bir şahsa yönelik olarak gerçekleştirilen ve bu şahsı, şahsın kendisini güvende hissetmesini önleyecek şekilde korkutacak, kasıtlı bir biçimde tekrarlanan tehditkar davranışların cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır*”.

İHEP’te bazı suçların eski eşe işlenmesi halinin ağırlatıcı sebebe çevrileceği ve tek taraflı ısrarlı takibin bağımsız bir suç olarak ihdas edileceği hususları, beraberce duyurulmuştu:

“*Belge, hem ağırlatıcı sebeplerin, boşanmış eşi de kapsamasını hem de tek taraflı ısrarlı takip fiillerinin ayrı bir suç olarak düzenlenmesini öngörmekte ve böylelikle mağdurlara gerekli güvencenin sağlanmasını amaçlamaktadır*” (İHEP, s.80).

İHEP’te, bu iki konuda üç ay içinde beraberce adım atılacağına belirtilmiş olmasına karşın; kanun teklifinde, kadına karşı şiddetle mücadele açısından önem taşıyan bu iki adımdan birisi atılmış ama diğeri atılmamıştır. Oysa, ısrarlı takibin suç olarak ihdası, herhangi bir özel ön hazırlık ya da teknik güçlük içermemektedir. Bu sebeple; kanun teklifinde ısrarlı takibin suç olarak ihdas edilmemesi ve bu işlemin (en iyi ihtimalle) geciktirilmesi, kadına yönelik şiddetle mücadelenin ceza hukuku ayağı açısından önemli bir eksiklik ve gayrimeşru bir gecikme olduğu gibi; İHEP’in konuya ilişkin yaklaşımının yasama faaliyetine dahil edilmemesi açısından da bariz bir tutarsızlıktır. İvedi ve acil yasal tedbirlerin, (Meclis çoğunluğunun siyasi hesapları ya da atıllığı sebebiyle) bizzat iktidarın büyük ortağının açık kamusal taahhüdüne rağmen gerçekleştirilmemesi, kadınlara yönelik olası erkek şiddet eylemleri bakımından elverişli bir zeminin oluşmasını kolaylaştıracaktır.

- *Fail bakımından:* Kanun teklifi, söz konusu suçlar bağlamında; failin, mağdur bakımından “boşandığı eş” olmasını, ağırlatıcı sebep addetmektedir. Bu; olumlu bir adım olmakla beraber, kanun teklifi, kadına yönelik şiddet olgusu bakımından dikkate alınması gereken, faille mağdur arasındaki diğer ilgili ilişki biçimlerini dışlamaktadır. Bu açıdan, Türkiye’nin de taraf olduğu İstanbul Sözleşmesi’nin, “Cezayı ağırlatıcı koşullar” başlıklı 46. maddesinin birinci fıkrası ile onun (a) bendinin dikkate alınması gerekir:

“*Taraflar, aşağıdaki koşulların, bu koşulların söz konusu suçun halihazırda temel unsurlarını*

oluşturmadığı hallerde, iç hukukun ilgili hükümlerine uygun olarak, bu Sözleşmede belirlenen suçlarla ilgili olarak verilecek cezanın belirlenmesinde ağırlaştırıcı koşullar olarak göz önünde bulundurulabileceğini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a suçun, iç hukukun kabul ettiği eski veya mevcut bir eşe veya birlikte yaşayan bireye karşı, aile fertlerinden biri tarafından, mağdurla birlikte ikamet eden biri tarafından veya yetkisini suistimal eden biri tarafından işlendiği hallerde;”.

AKP'nin kanun teklifinin, ilgili suçların mağdurla ikamet eden kişi tarafından birlikte yaşayan bireye karşı işlenmesi halini ağırlatıcı neden addetmemesi; özellikle erkek sevgilinin ve resmi nikahsız olup imam nikahlı olan erkeğin, birlikte yaşadıkları kadınlar üzerindeki şiddet eylemlerine karşı yeterli korumanın sağlanmaması anlamına gelmektedir. Kadının erkek şiddetine karşı korunma seviyesini genişletme iradesini, (boşanılmış da olsa) resmi evlilik ölçütüyle sınırlandıran kanun teklifi, (imam nikahlı ya da imam nikahsız) evlilik dışı ilişkiler bakımından kadının erkek şiddetine karşı korunma seviyesini yükseltmemesi itibariyle; ahlakçı, otoriter ve ayrımcı bir zihniyetin ürünüdür. Devletin temel görevlerinden birisi, başta yaşam hakkını güvencelemek suretiyle, herkesi (ve bu arada kadınları) şiddete karşı korumaktır. Kadına karşı şiddet olgusunda, evlilik dışı ilişki dahilinde aynı evde yaşayan erkeklerin kadınlar üzerindeki şiddeti de kayda değer bir yer tutmaktadır. AKP'nin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin keskin bir tezahürü olan evlilik dışı birlikteliklerde kadının maruz kaldığı şiddet olgusu bakımından, İstanbul Sözleşmesi'ne de uygun olarak kadını daha yüksek seviyede korumaktan kaçınan yaklaşımının, kadına bakış açısından iki açılımı vardır: Evlilik dışı birliktelikler konusundaki suskunluk, seküler şekilde kendi tercihleriyle bir erkekle beraber yaşayan kadınları; özel ve aile hayatı haklarına ilişkin olan ve Anayasa ve uluslararası insan hakları sözleşmeleri tarafından korunan hayat tarzları ve yaşam tercihleri nedeniyle, ceza hukukunun ağırlatıcı sebep kurumu aracılığıyla korunmaya değer bulmamak anlamına gelmektedir. Teklif, aynı şekilde; AKP'nin dini motifli söylemlerle kendilerinden oy devşirdiği çevrelerin kadına karşı erkek şiddetini “aile içi mesele” addeden ve kadını ikinci sınıf insan sayan paradigmalarına boyun eğmek suretiyle, sırf imam nikahlı olan ve önemli bir kısmı kendi başlarına erkek şiddetine karşı hukuk yoluna başvuracak imkan ve araçlara sahip olmayabilecek kadınları korunmaya değer bulmamak anlamına gelmektedir. AKP teklifinin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pervasızca yeniden üreten ideolojik ve siyasi mahiyette iki farklı sebeple, erkek şiddetine maruz kalan söz konusu iki kadın kategorisini özel olarak korumak iradesini göstermemesi; kanun teklifinin genel gerekçesinde işaret edilen, “*kadına karşı şiddet eylemleriyle daha etkin mücadele edilmesi ve caydırıcılığın sağlanması*” amaçlarına ihanet etmek anlamına gelen ağır bir tutarsızlıktır.

Kanun teklifinin bu sessizliği, yakın zamanda parti Genel Başkanı Cumhurbaşkanı'nın, Anayasa'da yeri olmayan hayali bir yetki temelinde İstanbul Sözleşmesi'ni feshetme arzusunda da kendisini gösterdiği şekilde; boşanmış kadınlarla benzer şekilde erkek şiddeti tehdidi altında olan aynı evde evlilik dışı birliktelik yaşayan kadınları zımnen “şiddete müstahak” addetmesi itibariyle de, başta insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yaşağı (Anayasa, m.17/3) ve kanun önünde eşitlik ilkesi (Anayasa, m.10) gelmek üzere, Anayasa'nın birçok amir hükmünün de açık inkarıdır.

Felsefi, ahlaki ve dini açılardan tarafsız olması gereken demokratik ve laik devletin görevi; özgür ve özerk bireylerin yaşam tercihleri üzerinde ahlaki ahkâmda bulunmak ve insanları belirli bir hayat tarzına zorlamak değil, ayrımcılık yapmadan yetki alanındaki tüm insanların temel hak ve özgürlüklerini korumaktır.

Madde 13: Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinin 3. fıkrası, fıkırdaki sayılan ve "katalog suçlar" olarak isimlendirilen suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeninin var sayılabileceğini ifade etmektedir. Bu düzenleme ile, soruşturma/kovuşturma sürecine dönük şüpheli/sanık eylemlerinin, soruşturma/yargılama sürecine zarar vermesinin ya da bu süreçten kaçınmaya dönük eylemlerinin engellenmesi üzerine bir usul tedbiri olan tutuklama; isnat edilen suçun mahiyeti itibarıyla, esasa (maddi vakaya) yönelmektedir. Teklifin 13. maddesi; bu fıkraya, "hususunda" ibaresinden sonra gelmek üzere, "somut delillere dayanan" ibaresini eklemektedir. AKP'nin eklemesi, malumun ilanıdır. Oysa, tutuklama alanında bu bağlamdaki asıl sorun, bizatihi belirli suçlara ilişkin suç şüphesinin tutuklamaya yol açmasıdır. CHP'nin Adil Yargılanma Hakkı İlkeleri Gereğince Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin 9. maddesi ise, salt isnat edilen eylemden hareketle tutuklamaya cevaz verdiği şeklinde yorumlanabilen CMK m.100/3'ü ve "katalog suçlar" müessesesini ilga etmektedir. Zira, isnat edilen suç ne kadar ağır olursa olsun, şüpheli/sanık; soruşturma/kovuşturma sürecine tümüyle uyan, usul işlemlerinden kaçınmayan, delil karartmayan, kaçınmayan ve hatta kendiliğinden teslim olan bir tutum içinde olabilir. CHP'nin teklifi, salt isnat edilen eylemden hareketle kişinin tutuklanmasını engellemeye yöneliktir. Tutuklama kararında, tutuklama nedeninin "varsayım" değil, delile ve süjeye dayandırılması suretiyle, somutlaştırma aranmalıdır. Bu açıdan, katalog suçların kaldırılması gerekmektedir.

Madde 16: Teklifin 16. maddesi, CMK'nin 110. maddesine yeni bir fıkı ekleyerek, şüpheli veya sanığın adli kontrol yükümlülüğünün devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, en geç dört aylık aralıklarla karar verilme gerekliliğine ilişkin bir düzenleme öngörmektedir. Teklifteki "en geç dört ay" ibaresi, uygulamada, söz konusu kararın sistematik şekilde ve keyfi olarak dört ayda bir ele alınmasına yol açabilecektir. Oysa, adli kontrol tedbirlerinin kişi hürriyeti üzerinde doğurduğu sonuçların ağırlığı dikkate alındığında; söz konusu kuralın, hem keyfilige yol açmayacak netlikte bir lafızla hem de daha sık bir dönemsellikle belirlenmesi gerekir. CHP'nin Adil Yargılanma Hakkı İlkeleri Gereğince Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin 14. maddesinin 4. fıkrasıysa, söz konusu maddeye, daha yüksek bir güvence seviyesi oluşturan ve hukuki belirlilik içeren şu fıkrayı eklemektedir: "*Adli kontrol kararları, şüpheli ve müdafinin de bulunduğu bir duruşmayla, 30 günlük sürelerle gözden geçirilir.*".

Madde 19: Teklif metninin 19. maddesiyle, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Kamu davasını açma görevi" başlıklı 170. maddesine; iddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilmeyeceğine ilişkin olarak ekleme yapılmaktadır.

Madde gerekçesi, söz konusu değişiklik ile; özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkıyla beraber kişilik haklarını koruyucu bir hukuk kuralı getirildiğini ifade etmektedir.

Gerçekte ise; yüklenen suç oluşturulan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere iddianamede yer vermemeleri için, kanunda bunun açıkça yazılı olmasına ihtiyaç duyan insanların Türkiye’de savcı olabilmeleri, başlı başına dehşet vericidir. Böyle malumun ilanı bir ekleme; güncel uygulamada, savcıların, yüklenen suç oluşturulan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere iddianamelerde yer verdiklerinin ve AKP iktidarında savcı kadrolarının ne ölçüde politize olduklarının bir ikrarıdır.

Teklifin, böyle izahtan vareste bir hususu kanuna yazma ihtiyacı duymasının, iki olası anlamı vardır: Ya teklif metni, kanun koyucuyu abesle iştigale davet etmektedir ya da AKP’nin, savcı kadrolarının donanımı ve yeterlilikleri hususunda ağır bir şüphe ve tereddüdü vardır.

Öte yandan; Gezi ve Barış İçin Akademisyenler (BAK) iddianameleri, Canan Kaftancıoğlu iddianamesi ve son yıllarda yazılan benzeri sayısız siyasi iddianame, “Kamu Davası Açma Görevi” başlığını taşıyan ve iddianamenin taşınması gereken zorunlu unsurları açık bir lafızla belirleyen CMK m.170’e aşikâr aykırılıklar taşımıştır. Kanuna açıkça aykırı şekilde karalanmış ve bir iddianamenin içermesi gereken zorunlu öğeleri içermeyen sözde iddianameler ve hayali suç isnatları aracılığıyla muhalif insanlar sindirilmeye çalışılmış, liyakat esasına aykırı şekilde görevlendirilmiş hâkim ve savcılar eliyle, ceza yargısı bir gözdağı ve intikam aracına dönüştürülmüştür. Bir başka deyişle; CMK m.170, yürürlükte olduğu haliyle uygulanmamakta ve açıkça ihlal edilmektedir. Hal böyleyken, kanunlara, teklif metninin 19. maddesindeki türden malumu ilan eden önermeler eklemek yerine; bizzat AKP tarafından siyasileştirilmiş profildeki hâkim ve savcıların, var olan kuralları iktidarın arzularına göre eğip bükmelerinin engellenmesini sağlayacak yapısal tedbirlerin alınması gerekmektedir. Siyasi iddianamelerin engellenmesi, ancak yürütmenin yargı üzerindeki tahakkümünün kaldırılması, liyakat ilkesine dayalı mesleğe giriş ve meslekte ilerleme koşullarının öngörülmesi ve yargı bağımsızlığının sağlanması ile mümkün olacaktır. Oysa ne YRSB ne de İHEP, yargı bağımsızlığı konusunda gerekli adımların atılmasını öngörmüşlerdir. Kanun teklifinin 19. maddesi, AKP’nin müsebbibi olduğu yargısal çöküşün ikrarı, itirafı ve ama hem de makyajlanma girişimidir. 2010 ve 2017 Anayasa değişikliklerinin ardından, teklifin 19. maddesiyle getirilmek istenen türden bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş olması; AKP’nin, yargı reformu ihtiyacının dermanı değil ama sebebi olduğunun da kanıtıdır.

Madde 22-23: 7188 sayılı yasa ile yargılamanın hızlandırılacağı propagandası ile pazarlanan ve adil yargılanma hakkı güvencelerinden yoksun seri muhakeme usulü ve basit yargılama usulü müesseselerine ilişkin olarak; yaklaşık bir buçuk yıl sonra, bazı değişiklikler yapılmaktadır. Bu kısa sürede, seri muhakeme usulüne ilişkin olarak itiraz yoluyla yapılan bir başvuru sonucunda, bir AYM kararı da çıkmıştır (AYM, E.S.: 2020/35, K.S.: 2021/26, K.T.: 31/3/2021). Bu bağlamda, bu belirlenen usullerde geçici değişiklikler yapılması yerine, bu konuya ilişkin itirazlar dikkate alınmalı ve AYM içtihadı da esas alınarak köklü çözümler üretilmelidir. Ancak her şeyden önce; adil yargılanmanın makul süre dışındaki öğelerinin tam olarak hayata geçirilmesinin gerektiğini ve bunların yokluğunda hızlanacak ve basitleşecek yargılamaların ise, bizi adalete erdirmeyeceğini tekrar vurgulamak gerekir.

Madde 24: Teklifin 24. maddesi ile CMK’nin 268. maddesinde değişiklik yapılarak; sulh ceza hakimliğinin tutuklama ve adli kontrole ilişkin olarak verdiği kararlara karşı yapılan itirazların incelenmesinin, duruma göre, asliye ceza mahkemesi hâkimi ya da ağır ceza mahkemesi başkanı tarafından yapılacağı öngörülmektedir. CHP’nin Adil Yargılanma Hakkı

İlkeleri Gereğince Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin 59. maddesi de, itirazların bir üst mahkemesi tarafından karara bağlanması ilkesine uyarak düzenleme yapmıştır. Ancak CHP'nin teklifi, AKP'nin teklifinden farklı olarak, sulh ceza hakimliğinin karar türleri arasında ayırım yapmadan, sulh ceza hâkimliği tarafından verilen kararlara karşı yapılan itirazların incelenmesinin, yargı çevresinde buldukları asliye ceza mahkemesi hâkimine (ya da sulh ceza işleri asliye ceza hâkimliği tarafından görülüyorsa, ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanına) ait olduğunu öngörmektedir. Bu açıdan, CHP'nin teklifi, sulh ceza hakimliğinin verdiği kararlara karşı yapılan itirazların incelenme usulü açısından, bütünsel şekilde daha yüksek güvence sağlamaktadır.

Zeynel Emre
İstanbul

Tufan Köse
Çorum

28.06.2021
Rafet Zeybek
Antalya

Turan Aydoğan
İstanbul

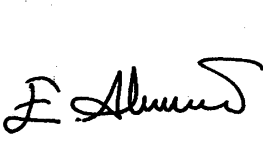
Alpay Antmen
Mersin

Süleyman Bülbül
Aydın

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ceza Muhakemesi Kanununda (Adil Yargılanma Hakkı İlkeleri Gereğince) Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifimiz gerekçesiyle ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederiz. 16.06.2021

Engin ALTAY

İstanbul Milletvekili

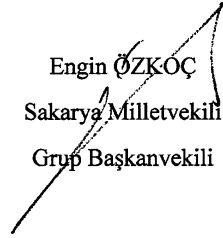
Grup Başkanvekili

Özgür ÖZEL

Manisa Milletvekili

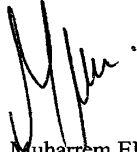
Grup Başkanvekili

Engin ÖZKOÇ

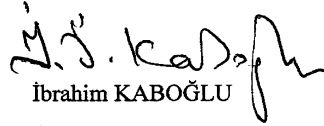
Sakarya Milletvekili

Grup Başkanvekili

Muharrem ERKEK

Çanakkale Milletvekili

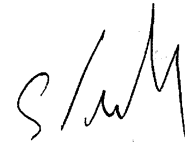
İbrahim KABOĞLU

İstanbul Milletvekili

Zeynel EMRE

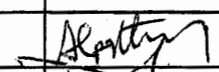

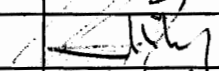

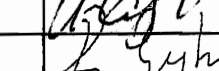
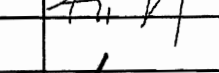
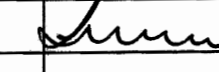
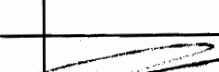
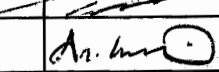

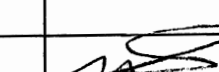
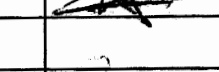

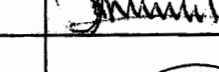
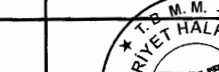
İstanbul Milletvekili

Sezgin TANRIKULU

İstanbul Milletvekili

ADI SOYADI	SEÇİM BÖLGESİ	İMZA
SERA KADIGİL	İSTANBUL	
AYSU BANKOĞLU	BARTIN	
ALPAY ANTMEN	MERSİN	
TURAN AYDOĞAN	İSTANBUL	
SÜLEYMAN BÜLBÜL	AYDIN	
MURAT EMİR	ANKARA	
CİHANGİR İSLAM	İSTANBUL	
ABDUHRAHMAN TUTDERE	ADİYAMAN	
UTKU ÇAKIRÖZER	ESKİŞEHİR	
RAFET ZEYBEK	ANTALYA	
TUFAN KÖSE	ÇORUM	
LEVENT GÖK	ANKARA	
BÜLENT TEZCAN	AYDIN	
ALİ MAHİR BAŞARIR	MERSİN	
ALİ HAYDAR HAKVERDİ	ANKARA	
SERVET ÜNSAL	ANKARA	
İRFAN KAPLAN	Gazimkep	
MAHMUT TANAL	İSTANBUL	
SEVDA ERDAN KILIÇ	İZMİR	
Kadri Emis Berberoglu	İstanbul	
Sibel Özdemir	İstanbul	

GENEL GEREKÇE

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkı ile adil yargılanma hakkına sahiptir” (Anayasa, madde 36).

Adil yargılanma hakkı, Anayasa ile tanınan özgürlük ve haklar bakımından, sınırlama kaydı bulunmayan başlıca düzenleme olarak görülebilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ifadesiyle, yargılamanın adilliğinin güvencelemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi anlamındaki demokratik toplumun ilkelerinden birisini oluşturur (AİHM, Riepan-Avusturya, başvuru no: 35115/97, 14/11/2000, §27). Ne var ki, adil yargılanma hakkı, gerek Anayasa Mahkemesi gerekse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına göre en çok ihlal edilen temel haktır. Oysa bu hakkın korunması, diğer tüm hak ve özgürlüklerin de zincirleme şekilde korunmasını sağlamaktadır. Adil yargılanma hakkı, usule ilişkin ilkelerin belirleyici olduğu bir haktır. Bu bağlamda adil yargılanma hakkı, öncelikle ceza usul hukuku için hem çerçeveyi hem de asgari ölçü ve gereklilikleri belirler. Bu nedenle, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, öncelikli olarak gözden geçirilmiş ve adil yargılanma hakkının asgari standartlarına uygun hale getirilmesi amacıyla değiştirilmiştir.

Bunu yaparken, salt Anayasa madde 36'yı referans almakla yetinilmemiş; kanuni hâkim güvencesini düzenleyen madde 37 ile suç ve cezalara ilişkin esasları düzenleyen madde 38 gerekleri de dikkate alınmıştır. Kişi özgürlüğü ve güvenliğini düzenleyen madde 19 hükümleri de, bu açıdan yol gösterici olmuştur.

İşbu kanun teklifi; ilga, değiştirme ve yeni kural koyma şeklindeki düzenlemeleriyle, ceza muhakemesi hukuku mevzuatını, adil yargılanma hakkının gerekleriyle uyumlu hale getirmeyi hedeflemektedir.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Tabii hâkim ilkesini ihlal eden ve hak arama hürriyetini keyfi olarak kısıtlayacak davanın nakli kararlarının önüne geçilebilmesi açısından, kamu güvenliğinin tehlike altında olma koşulunun somut olay ve delillerle gerekçelendirilmesi hükmü getirilmiştir.

MADDE 2- “Silahların eşitliği” ilkesinin tesisi ile hak arama hürriyetinin etkili kullanılabilmesi ve bu konuda herhangi bir hak kaybının yaşanmaması açısından, tarafların yokluğunda alınan kararlar ile kanun yollarına başvuru sonunda çıkan kararların da ilgisine tebliğ edilmesi hükmü getirilmiştir.

MADDE 3- Tanığın kimliğinin gizlenmesi uygulaması, savunma açısından dezavantajlı bir durum yaratmaktadır. Savunmanın bu usul işleminin tamamen dışında tutulması, adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelip; bu tanığın dinlenmesi esnasında, savunma tarafının en azından müdafii ile temsil edilmesi, silahların eşitliği ilkesi gereğince ve tanığa soru sorma hakkının tesisi ve beyanlara karşı anında karşı beyan sunabilmesi açısından zorunludur. AİHS’in 6. Maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi şöyledir: “*d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;*”. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için “*silahların eşitliği*” ve “*çelişmeli yargılama*” ilkeleri ışığında, taraflara iddialarını sunmak hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır. Taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere, delillerini sunma ve inceletme noktasında uygun imkânların tanınması gerekir. Düzenlemeyle, delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi öngörülmüştür.

MADDE 4- Temel hak ve özgürlüklerin kullanımına yönelik kısıtlama aracı olarak koruma tedbirlerinin “orantılı, zorunlu ve geçici olma” koşulu karşısında; suçüstü halinde, kimliği belirlenebilir olan suç şüphelisi, kaçma veya delillere ulaşımı imkânsız hale getirmeye dair bir fiil içerisinde bulunmadıkça, yakalama işleminin gerçekleştirilmesi, özgürlük ve güvenlik hakkının ihlaline sebep olur. Buradan hareketle, yeni bir düzenleme öngörülmüştür.

MADDE 5- Mevcut madde düzenlemesi, 27/3/2015 tarih ve 6638 sayılı Yasa’nın 13. maddesiyle CMK’ya eklenmiştir. Öğretide önleme gözaltısı olarak adlandırılan bu müeyyide, yasanın tümünde Cumhuriyet Savcısına verilen gözaltı kararı yetkisini kolluğa devretmekte, olağan gözaltı temel süresi olan 24 saatlik yetkiyi aşarak 48 saate çıkarmakta, dahası bu gözaltıdan 48 saat boyunca savcıya haber verilmemesi imkânını kolluğa tanımaktadır.

Savcı denetiminin dışında kollukta geçen bu 48 saatlik süreç, işkence ve kötü muamele riski de taşımaktadır. Bu yönde yaşanan pek çok örnek mevcuttur.

Aynı 48 saatlik denetimsiz gözaltı süreci, uygulamada kolluk tarafından adli değil idari bir önlem olduğu tezinin benimsenmesiyle, müdafii bilgi, görüşme ve yardımından faydalanmayı da engellemektedir.

Anayasa, AİHS ve CMK kural ve düzenlemelerine tamamen aykırı, belirlilik ve ölçülülük kriterlerinden yoksun bu düzenleme tümüyle kaldırılmalıdır.

“*Nullum reus sine avvocato*” ilkesi, suç şüphesi sebebiyle adli işlemlere maruz kalan kişinin avukatsız bırakılmaması ilkesine dair tarihsel bir ilkedir.

Ceza muhakemesi kanunumuzda zorunlu müdafilik hali sınırlı olmakla birlikte; en hassas ve bireyin en korunmasız olduğu aşama olan yakalama sonrasındaki kolluk işlemlerinin hukukilik denetimi, kişinin temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve silahların eşitliği ilkesinin hayat bulması açılarından, müdafî atanması, yakalanan kişiye yüklenen suçun nevine bakılmaksızın zorunlu olmalıdır. Düzenlemeyle, bu yönde bir hüküm getirilmektedir.

Böyle bir düzenleme AİHS ve AİHM kararlarıyla ve diğer uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle uyumludur.

MADDE 6- Uygulamada “ters kelepçe” olarak adlandırılan kolluk uygulaması, AİHM kararlarında bir işkence/ kötü muamele yasağı ihlali olarak kabul edilmiştir. Kolluğa keyfi ve orantısız bir güç uygulama hakkı veren, tedbirden çıkıp cezalandırmaya dönüşen bu uygulamaya yasal düzeyde engel getirilmektedir.

MADDE 7- Maddenin şu anki hali, ceza yargılamasının temel ilkelerinden olan yüz yüzelik ilkesi açısından sorun teşkil etmektedir. Tutuklama veya koruma tedbirlerinin değerlendirildiği sorgu oturumlarında ise, bu ilkenin daha spesifik hali olan “*habeas corpus*” prensibi esas alınmalıdır. Yürürlükteki haliyle bu madde, gerek yüz yüze çelişme ilkelerinin hayata geçmesine, gerek müdafî yardımından faydalanmaya engel olmaktadır. Bu düzenlemeyle, tutuklama ve koruma tedbirleri oturumlarında SEGBİS sisteminin uygulanmaması ve yetkili/görevli hâkim/mahkeme huzurunda bizzat oturum yapılması öngörülmektedir.

MADDE 8- Kanunun mevcut hali, “*Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. Ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir.*” şeklindedir. Her ne kadar kanun, şüpheliye çağrı yapılması halini ve bu çağrıya uymama haline yönelik yakalama emri müessesesini düzenlese de, uygulamada henüz adli işlem uygulanıp uygulanmayacağı belli olmayan çeşitli idari işlem pratiklerinde ya da adli/idari bilgi alma saikiyle bu yol kötüye kullanılabilir. Bir diğer adli uygulama sorunu olarak, süjenin ifadesi alınmadan da tamamlanabilecek, kapatılabilecek ya da soruşturmaya yer olmadığına karar verilebilecek durumlarda, gereksiz bir adli tedbire dönüşmesi riskini barındırmaktadır. Özetle, kolluk tarafından keyfi bir “çağrı” ve gelinmediğinde “yakalama kararı” mekanizması işletilmemesi ve adli usul ekonomisinin de sağlanması açısından, ancak ifadesine başvurulması zaruri görülen şüphelilerin çağrılabilmesi ve/veya yakalanabilmesi için yasal düzenleme öngörülmüştür.

MADDE 9- Tutuklama tedbirine, kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de, bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler “*ilgili*” ve “*yeterli*” görüldüğü takdirde, Hırvatistanın sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen

değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabılır (AYM, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 63). Tutukluluk süresinin makul seviyede kalması için ilgili makamların almış oldukları önlemler de dâhil olmak üzere tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabılır (AYM, B. No: 2014/85, 3/1/2014, § 43). (Bahsi geçen 2012/1108 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı).

Yasada tutuklama tedbirinin gereklilik sebebi olarak tutuklama nedenleri sayılmıştır. CMK m.100/2 bendinde ilgili düzenleme şöyledir:

“Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma, Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.”

Tutuklama nedenleri, tadadı (sayma kabilinden) şekilde düzenlenmiştir.

Yasanın, soruşturma/kovuşturma sürecine dönük şüpheli/sanık eylemlerinin, soruşturma/yargılama sürecine zarar vermesinin ya da bu süreçten kaçınmaya dönük eylemlerinin engellenmesi üzerine, tutuklama müessesesinin genel kategorisine uygun bir amaç taşıdığı görülse de, özgürlük ve güvenlik hakkının en ağır istisnası olan tutuklama sebeplerinin, daha belirgin, daha öngörülebilir sayılması gerekmektedir. (*legal certainty*).

Bunun metodolojik yolu ise tahdidi (sınırlı sayıda-*numerus clausus*) saymadır.

Diğer yandan, Yasa'nın 1 inci fıkrasında yapılan 2014 değişikliğinin amacına uygun ve paralel bir metot birliği, 2 nci bendinde de “somut olgu” kavramı yerine “somut delil kavramının getirilmesiyle mümkün olabilir.

Yine “tutuklama nedeni varsayılabilir” tümcesindeki “varsayılabilir” ibaresi de kanunilik ve belirginlik ölçütlerini karşılamayan bir izafilik taşımaktadır. Bu kelime yerine daha belirgin ve nedenlerle bağlantılılık taşıyan “öngörülebilir” kavramı tercih edilmelidir. Gerek Anayasa, gerek AİHS ve gerekse CMK m.100/2’de ifade edilen ve az çok tanımlanan tutuklama nedenlerinin, yine bir *legal certainty* ihlali olarak “varsayılabilir” diği katalog suçlar düzenlemesi (CMK 100/3) tamamen kaldırılmalıdır.

Öğretide katalog suçlar olarak adlandırılan CMK m.100/3 düzenlemesi şöyledir:

*“Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:”*dendikten sonra tek tek katalog suçlar sayılmaktadır.

Bu bent ile soruşturma/kovuşturma sürecine dönük şüpheli/sanık eylemlerinin, soruşturma/yargılama sürecine zarar vermesinin ya da bu süreçten kaçınmaya dönük eylemlerinin engellenmesi üzerine bir usul tedbiri olan tutuklama; katalog suçlar düzenlemesiyle birlikte isnat edilen suçun mahiyeti itibarıyla esasa (maddi vakaya) yönelmektedir. Oysa isnat edilen suç ne kadar ağır olursa olsun, şüpheli/sanık soruşturma/kovuşturma sürecine tümüyle uyan, usul işlemlerinden kaçınmayan, özellikle delil karartmayan ya da süreçten kaçınmayan, bilakis örneğin kendisi teslim olan bir tutuklu içinde

olabilir. Özellikle hakkında bir yakalama kararı, hatta davet yazısı dahi olmaksızın cezai takibatı öğrenerek kendisi doğrudan adli makamlara teslim olan kişilerin, hiçbir yasal tutuklama nedeni taşımaksızın salt katalog suç atfı ya da algısıyla tutuklanmaları vakidir. Bu halde, tutuklama nedeni aranması gereğini ortadan kaldıran lafzı ve ruhuyla, salt isnat edilen eylemden hareketle tutuklamaya cevaz verdiği yorumu yapılabilen katalog suçlar düzenlemesinin tümüyle kaldırılması öngörülmüştür. Tutuklama kararında, tutuklama nedeninin "varsayıma" değil, mutlaka delile ve süjeye dayanması suretiyle, somutlaştırma aranmalıdır.

MADDE 10- İstisnai bir tedbir olan tutukluluk müessesesinin süre uygulamasında sorun olduğunu müşahade etmekteyiz. Kanun teklifiyle, ağır ceza mahkemelerinin görevine giren ve girmeyen işlerdeki tutukluluk süreleri yeniden düzenlenmektedir.

Aşağıda anılan değişiklik, 5271 sayılı yasada Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi ile yapılan kalıcı değişikliktir.

684 sayılı KHK'nin 41. maddesi ile CMK m.102/2 fıkrası değiştirilerek terör suçları ve yasada sayılan bazı suçlara (Anayasal Düzene Karşı Suçlar) özgü tutukluluk uzatma süresi 5 yıla çıkarılmıştır.

Böylece bir yandan OHAL KHK'si ile yasal düzende kalıcı değişiklik yapılamaması kuralı ihlal edilmiş; aynı zamanda temel ağır ceza tutukluluk süresi olan iki yıla sayılan suçlarda beş yıl eklenmesiyle, Anayasa Mahkemesinin tutukluluk azami süresine ilişkin 5 yılı aşan tutuklamaların, özgürlük ve güvenlik hakkı ihlali olduğu kararı ihlal edilmiştir.

Oysa Anayasa Mahkemesi, 1991 yılında geçici nitelikte olmayan düzenlemeler içeren ve özellikle kalıcı yasal değişiklik yapan KHK hükümlerinin iptaline karar vermişti. İptal gerekçesi şöyleydi:

"Olağanüstü hal KHK'leri Olağanüstü Hal Yasası ile saptanan sistem içerisinde 'olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda' uygulamaya yönelik olarak çıkartılabilir. Bu tür KHK'lerle yalnızca olağanüstü hal ilânını gerektiren nedenler gözetilerek bu nedenlerin ortadan kaldırılması için o duruma özgü kimi önlemler alınabilir.

Olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda çıkartılabilecek KHK'lere Anayasa'nın 121. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları birlikte incelendiğinde başkaca işlevler yüklenemez. Bunun tersi bir anlayış; anayasa ve olağanüstü hal yasası dışında yeni bir olağanüstü hal yönetimi yaratmaya neden olur.

Olağanüstü halin veya sıkıyönetimin, gerekli kıldığı konularda çıkartılan KHK'ler, bu hallerin ilan edildiği bölgelerde ve ancak bunların devamı süresince uygulanabilirler. Olağanüstü halin sona ermesine karşın, olağanüstü hal KHK'sindeki kuralların uygulanmasının devam etmesi olanaksızdır. Bu nedenle, olağanüstü hal KHK'leri ile yasalarda değişiklik yapılamaz.

Olağanüstü halin gerekli kılmadığı konuların olağanüstü hal KHK'leriyle düzenlenmesi olanaksızdır. Olağanüstü halin gerekli kıldığı konular, olağanüstü halin neden ve amaç öğeleriyle sınırlıdır. İlân edilmiş olan olağanüstü halin nedeni, şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin bozulmasıdır. Olağanüstü halin amacı, neden öğesiyle kaynaşmış bir durumdadır. Başka bir anlatımla, olağanüstü halin varlığını gerektiren nedenler saptandığında amaç öğesi de gerçekleşmiş demektir. Şu durumda olağanüstü hal KHK'lerinin "olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda" olağanüstü halin uygulanması ve

nedenleriyle sınırlı çıkarılmaları gerekir. Anayasa'nın 148. maddesinin biçim ve öz yönünden Anayasa'ya uygunluk denetimi dışında tuttuğu KHK'ler "olağanüstü halin gerekli kaldığı konularda" çıkartılan KHK'lerdir. Anayasa Mahkemesi'nin çıkartılan bir olağanüstü hal KHK'sinin bu niteliği taşıyıp taşımadığını belirlemesi ve eğer bu niteliği taşııyorsa uygunluk denetimini yapması zorunludur."

"Bunun tersi bir anlayış; anayasa ve olağanüstü hal yasası dışında yeni bir olağanüstü hal yönetimi yaratmaya neden olur".

Anayasal hukuk düzenine dair bu temel anayasal kuralın ihlali, aynı zamanda hukuk devletinin ilgasına tekabül eder.

MADDE 11-"Tutuklulukta zorunlu müdafî" kuralının istisnası olmamalı; tutukluluk incelenmesi esnasında da zorunlu müdafî bulunmalı ve müdafî savunması/görüşü alınması zorunlu olmalıdır.

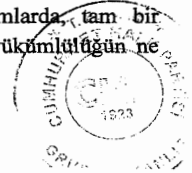
Gerek *habeas corpus* ilkesi, gerek CMK m.101/3 uyarınca tutuklama oturumunun zorunlu müdafî ile birlikte yapılması kesin kuralına rağmen, nitelik olarak bir tutuklama sorgusundan farkı olmayan aylık tutukluluk incelemelerinde, bu kuraldan vazgeçilmektedir.

İlgili CMK m.108/1 fıkrası şöyledir: "*Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak, şüpheli veya müdafî dinlenilmek suretiyle karar verilir.*"

Bu düzenlemedeki "veya" ibaresi, tutukluluk incelemesinde müdafîsi bulunmayan şüphelinin tutukluluğunun devamına, yani nitelik olarak yeni bir tutuklama kararına maruz bırakılabilmesi demektir. Bu sebeple "veya" bağlacının yerine "ve" bağlacı getirilmesi esaslı bir değişiklik sağlamaktadır.

MADDE 12- Tutuklu bulunma veya tutuklanma talebiyle hâkim karşısına gönderilme hali, ceza usul hukuku açısından zorunlu müdafîliğin şartları arasında sayılmıştır. Bu çerçevede, tutuklu olan şüphelinin, iddia karşısında etkili savunma yapabilmesi açısından zorunlu müdafîlik vazgeçilmez bir kural ve haktır. Bu sebeple, müdafîsi hazır olmaksızın şüpheliyi tutukluluk hususunda beyanda bulunmaya zorlayan düzenlemenin varlığı şüpheli ve sanık hakları açısından somut tehlike arz etmektedir. Şüpheli ve müdafîsinin birlikte beyanda bulunması gerekmektedir. Şüpheli ve sanığa salt savunma hakkının tanınması yeterli değildir. Şüpheli ve sanığın savunma için Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen meşru vasıta ve yollardan yararlandırılması da gerekir. Şüpheli ve sanık için Anayasa'nın 36. maddesinde sözü edilen meşru vasıta ve yollardan en önemlisi müdafî yardımından yararlanmaktır. Diğer bir ifadeyle müdafî yardımından yararlanma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen meşru vasıta ve yollar kavramının kapsamındadır. Bu itibarla müdafî yardımından yararlanmanın adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla suç isnadı altındaki kişi, adil yargılanma hakkı kapsamında kendisini bizzat savunma veya seçeceği bir müdafînin yardımından yararlanma hakkına sahiptir (AYM, Yusuf Karakuş ve diğerleri, 8/12/2016, § 72; AYM, Yavuz Arslan, 9/11/2017, § 49).

MADDE 13- Kişi özgürlüğü ve güvenliğinin sınırlandırıldığı durumlarda, tam bir kanunilik ve öngörülebilirlik sağlaması açısından, ilgiliye maruz kaldığı yükümlülüğün ne

olduğuna ilişkin tam bir bilginin kanun metninden edindirilmesi bir gerekliliktir. Diğer taraftan, kişi hakkında verilen adli kontrol kararının yine gerekçeli olmasının, hangi koşullar gözetilerek bu kararın alındığı hususunun, ilgilinin birçok temel hakkına doğrudan temas eden bu halin kararda net bir şekilde belirtilmesi gerekliliğinin madde metninde açıkça yer almasının, her anlamda ileri bir düzenleme olacağı açıktır. Kararların gerekçeli olacağına ilişkin CMK 34. maddede belirtilen genel kural, aslında adli kontrol kararları için de geçerlidir. Ancak hali hazırdaki durumda, tutuklamaya bir alternatif hatta lütuf şeklinde kabul edilmesi, adli kontrol kararının bir hak ihlaline yol açmayacağı yanılığına götürebilecektir. Ayrıca bu hususun açık ve net bir şekilde belirtilmesi ve uygulanmasının gözetilmesi, AİHS anlamında da pek çok ihlalin önüne geçecektir. Ayrıca bu maddede adli kontrol kararı verilirken, şüpheli veya sanığın sağlık durumunun değerlendirilmesi, hiç düzenlenmemiştir. Sadece infaz yönünden değil, adli kontrol yönünden de bu durumun nazara alınması gereklidir.

Bu düzenleme ile, aslında maddenin kendi içinde bir çelişki yaratılmış; adli kontrolün, tutuklama sebeplerinin varlığı halinde tutuklamaya alternatif olabilecek niteliğinden uzaklaşılmıştır.

Teklif yoluyla; tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin veya hakkında kovuşturma devam eden sanığın tutuklanması yerine, kanunun getireceği şartlar kapsamında, şüpheli ve sanığın denetim altına alınarak tutuklanmaması ve adli kontrol altına alınması kararı verilebileceği hükmü düzenlenmiştir.

MADDE 14- Düzenlemeyle, adli kontrol kararı ve uygulamasına ilişkin koşullar yeniden düzenlenmektedir. Kanunun mevcut halinde belirtildiği şekliyle, adli kontrol kararlarının şüpheli ve müdafinin yokluğunda verilmesi, çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine aykırılık teşkil edecektir. Diğer taraftan, adli kontrole ilişkin her düzenlemenin aslında tutuklamaya alternatif olduğu hususu da, gözden kaçırılmamalıdır. Gıyaben tutuklama kararının verilemeyeceği hallerde, alternatifini olan adli kontrolün de evleviyetle verilemeyeceği, kabul edilmelidir. Zira alınacak adli kontrol kararının, yukarıda belirtilen Anayasa ve AİHS’ce koruma altına alınan temel hak ve özgürlükleri kısıtlayacağı açıktır. Kaldı ki, bu yükümlülüğün ölçülülük ve isnat edilen suçla orantılı olması, kişiselleştirilebilmesi için, en azından şüpheli ve müdafinin huzurda olması, kararın verilmesi aşamasında, yeterli bir savunma hakkı tanınması, asgari bir zorunluluktur. CMK m.35/2 uyarınca, verilecek kararın ayrıca tebliğinin de gerekmediği düzenlemesiyle, şüpheli, hakkındaki değiştirilmiş veya ağırlaştırılmış adli kontrol kararını Denetimli Serbestlik Bürosunca gönderilen yazı ile öğrenebilecektir.

MADDE 15- 110. maddedeki değişiklik için yapılan açıklamalar, bu madde açısından da geçerlidir.

MADDE 16- Düzenleme, adli kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında uygulanabilecek daha ağır yaptırımları içermektedir.

Mevcut kanun maddesi, öncelikle tedbire uymama halini doğrudan tutuklamaya bağlamıştır. Burada bir takdir hakkı var gibi görünse de, uygulamada genellikle tutuklama tercih edildiği de, bir vakiadır. Ayrıca 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun’un 24. maddesi ile eklenen 2. fıkraya, azami tutukluluk süresinin dolması nedeniyle, şahsın tahlıye edilmiş-

halinde dahi, adli kontrol yükümlünün ihlalinde, tutuklama kararı alınabileceği düzenlenmiştir. Şu halde, her ne kadar 2. cümlede bu tutukluluk bir süreye bağlanmış ise de, CMK bütünlüğünün bir torba yasa ile bozulmuş olduğu açıktır. Zira buradaki adli kontrol, esasen tutuklamaya alternatif bir yaptırım olarak değil, bir tecziye aracı olarak kullanılmakta; kişinin özgürlüğünden daha fazla mahrum edilemeyeceğinin kanunen düzenlendiği bir durumda, ikinci bir tutuklama nedeni yaratılmaktadır. Oysa tutuklama nedenlerini düzenleyen madde-i mahsusa olan CMK m.100/2'de adli kontrol ihlali bir tutuklama nedeni olarak sayılmamıştır. Bu nedenle, sadece adli kontrol tedbirinin - örneğin bir kez - ihlal edilmesi, tek başına tutuklama nedeni olmamalı; ayrıca CMK m.100/2'de düzenlenen ve somutlaştırıp belirginleştirilerek yeniden düzenlenecek olan tutuklama nedenleri aranmalıdır. Tedbire uymama yükümlünün ilk alternatifinin, tutuklama olmaması, seçenek diğer yaptırımlardan daha ağır bir yaptırımın seçilebilmesi, son çare olarak tutuklama tedbirine başvurulabilmesi, uygun olacaktır. Diğer taraftan bu tutukluluk hali, adli kontrol tedbirine uymamanın bir yaptırımı olması nedeniyle, yargılamaya neticesinde alınacak cezadan mahsubu hususunda da, madde metninde bu konuda bir belirlilik olmaması nedeniyle, tereddüt yaratmaktadır. Yine kararda bu tutuklamanın, CMK 100. madde ve devamında düzenlenen tutuklamaya ilişkin usuli güvencelere bağlı olduğunun açık bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir. Özgürlük ve güvenlik hakkındaki herhangi bir kısıtlamanın, tereddüt yaratmayacak şekilde, belirli, ölçülü ve orantılı bir şekilde düzenlenmesi, bir zorunluluktur.

MADDE 17- Düzenlemeyle şüpheli veya sanık tarafından gösterilen güvencenin maddi durum ve geliriyle orantılı olması sağlanmaktadır. Zira, şüpheli veya sanık açısından, maddi gücünü veya gelirini açacak bir miktarın belirlenmesi halinde, yine bir hak ihlali gündeme gelecektir.

MADDE 18- Şüpheli veya sanık açısından, maddi gücünü veya gelirini açacak bir miktarın belirlenmesi halinde, yine bir hak ihlali gündeme gelecektir. Teklifin 17 inci maddesinde belirtilen maddi durum ve gelir hususları, bu madde için de geçerlidir.

MADDE 19- Anayasanın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Buna göre, bir kişinin tutuklanabilmesi, öncelikli olarak suç işlediği hususunda kuvvetli belirti bulunmasına bağlıdır. Bu, tutuklama tedbiri için aranan olmazsa olmaz unsurudur. Bunun için, suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir. İnandırıcı delil sayılabilecek olgu ve bilgilerin niteliği büyük ölçüde somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır. Anayasa'da tutuklama için öngörülen kuvvetli belirti, inandırıcı delil koşullarının hak dengesini gözetmek için ev ve üst aramaları içinde aranması yerinde olacaktır. Hak alanına müdahale niteliindeki arama tedbirinin esaslı ölçütler durumunda mümkün olabilmesi durumunda, özgürlük-güvenlik dengesi sağlanmış olacaktır.

MADDE 20- El koyma işlemi, mülkiyet hakkını doğrudan sınırlandıran bir eylemdir. Anayasal bir hak olan mülkiyet hakkını sınırlayıcı işlemlerin yapılabilmesi sınırlı olarak mümkün olmalıdır. Bu konuda kolluk amirine yetki verilmesi, keyfi hak ihlallerine sebebiyet verebilir. Esas olanın hak olduğu bilinci ile hakkın özüne dokunan müdahalelerin ölçülü ve meşru amaca yönelik olması gerekir. Bunun da yargı mercileri tarafından tespit edilmesi

şarttır. Bu gerekçe ile yapılan değişiklik ile mülkiyet hakkına yönelecek olası haksız müdahalelerin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Düzenlemeyle, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hallerde kolluk amirinin yetki kullanabileceği yönündeki hüküm yürürlükten kaldırılmış, Cumhuriyet savcısının yazılı emri şart koşulmuş; hâkim kararı olmaksızın yapılan el koyma işlemi yasal sayan hükme son verilmiş, Cumhuriyet savcısının yazılı emri yine zorunlu hale getirilmiştir.

MADDE 21- OHAL KHK'si ile getirilen düzenleme mülga edilerek hukukun olağanlaşması amaçlanmıştır. Ayrıca kişilerin mülkiyetleri üzerinde üçüncü kişilerin idaresinin oluşturulması hakkın özüne dokunabileceği gibi keyfi faaliyetlerle onarılamaz zarar ihtimallerini de beraberinde getirmektedir. Söz konusu OHAL düzenlemesinin olumsuz uygulamalarına da çokça rastlanıldığından, mülga edilmesi uygun bulunmuştur.

MADDE 22- Özel hayatın gizliliği niteliğindeki postalara el konularak açılması işleminin kolluk tarafından keyfi bir şekilde yapılabilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Soruşturmanın sıhhati açısından söz konusu müdahaleye gerek varsa bunun soruşturma makamı olan savcının yazılı talimatıyla gerçekleşmesi yerinde olacaktır.

MADDE 23- El konulma işleminin belirsiz bir süre devam etmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Mülkiyet hakkına müdahale niteliğindeki el koyma işleminin ölçülü olabilmesi için belirsizlik giderilerek; müdahale ile amaçlanan tedbirlerin yerine getirilebileceği uygun süre tanandıktan sonra, ilgiliye mülkiyetin iadesi sağlanacaktır. El konulan cihazların uzun süre tutulması sebebiyle oluşacak kayıp ve zararların da önüne geçilmiş olacaktır.

MADDE 24- Sosyal medya aracılığı ile işlendiği iddia edilen suçlar kapsamında yürütülen soruşturmalarda kolluk tarafından herhangi bir savcı veya hâkim kararı olmaksızın re'sen "sanal devriye faaliyeti" ya da "açık kaynak araştırması" adı altında kanunda bulunmayan yasa dışı yöntemlerle delil toplanmaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunu içeriğinde ilgili düzenleme yapılarak, CMK'de ilgili delillerin ne şekilde toplanacağına ilişkin usullerin belirli ve yasal hale getirilmesi amaçlanmıştır.

MADDE 25- 2014 yılında getirilen ve OHAL KHK'si ile genişletilen gizli soruşturmacı müessesesi ortadan kaldırılmıştır. Birçok kumpas dosyasında ve siyasi davalarda görülen bu müessese, adil yargılanma hakkının özüne dokunmaktadır. Soruşturmacılar, Cumhuriyet Savcıları tarafından anayasal haklar ve kanunların çizdiği sınırlar içerisinde yürütülebilmektedir. Gizli soruşturmacı müessesesi meşru bir amaç gözetmemektedir.

MADDE 26- OHAL KHK'si ile getirilen düzenleme Anayasa'da öngörülen OHAL KHK'leri için öngörülen sınırların dışarısında yer almaktadır. Söz konusu gizli soruşturmacı müessesesi mülga edildiğinden, söz konusu değişiklik yapılmıştır.

MADDE 27- OHAL KHK'si ile getirilen düzenleme, Anayasa'da öngörülen OHAL KHK'leri için öngörülen sınırların dışarısında yer almaktadır. Bu sebeple söz konusu düzenleme kanun teklifi ile düzenlenerek hukukun olağanlaşması amaçlanmıştır.

MADDE 28- CMK m.141'de, hangi hallerin tazminat yükümlülüğü doğurduğu, bentler halinde sayılmak suretiyle belirtilmiştir. Sayılan durumların hiçbirinde adli kontrol

ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. İlgili bölümün başlığı koruma tedbirleri nedeniyle tazmin hallerinin düzenlenmesi iken, başta özgürlük ve güvenlik hakkını ve sırasıyla özel hayatın gizliliği ve korunmasını, yerleşme ve seyahat hürriyetini ve mülkiyet hakkını yakından ilgilendiren ve bu hakların kısıtlanmasına neden olacak düzenlemeleri içeren adli kontrolün, tazmin kapsamına alınmaması, yukarıda da belirttiğimiz üzere, aslında ciddi bir yaptırım içermesine ve tutukluluğa alternatif olarak uygulamada çok sıklıkla başvurulmasına rağmen, aynı şartlarda tazmin yükümlülüğünden muaf tutulması, etkili başvuru hakkı ve ihlal halinde tazmin hakkından da bağışıklığı gündeme getirmektedir.

Koruma tedbirlerine ancak kanunilik ilkesine uygun şekilde ve somut koşullarda zorunluluk olması durumunda başvurulmalıdır. Keyfi şekilde uygulanan koruma tedbirleri, başta özgürlük ve güvenlik hakkı olmak üzere kişinin temel hak ve özgürlüklerinin ihlali anlamına gelecektir. Özellikle keyfi gözaltı ve tutuklamalara karşı, mağdur fertler için etkili başvuru yollarının oluşturulması elzemdir. Bu çerçevede, hukuka aykırı şekilde koruma tedbirlerine maruz kalan bireylerin hak arama özgürlüklerini olabildiğince güvencelemek adına, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 46. maddesinin 2. fıkrasındaki cümle, koruma tedbirleri nedeniyle tazminat istemine ilişkin olan CMK'nin 141. maddesine eklenmiş, böylece tazminat davasının açılabilmesi için ilgili hâkime karşı bir ceza soruşturmasının yapılması yahut mahkûmiyet şartının aranmayacağı ifade edilmiştir.

MADDE 29- OHAL KHK'si ile getirilen düzenleme, Anayasa'da öngörülen OHAL KHK'leri için öngörülen sınırların dışarısında yer almaktadır. Bu gerekçeyle, söz konusu düzenleme mülga edilmiş ve avukatların haklarının da gözetilmesi suretiyle konu yeniden düzenlenmiştir.

MADDE 30- Müdafî hakkı savunmanın temel silahı olup, bu hakkın soruşturma ve kovuşturmada aynı düzeyde sınırlanması, hakkın özünü ihlal etmekte ve savunmanın etkisiz kılınması anlamına gelmektedir. Maddenin 2. fıkrasında bulunan ek cümle, aynı zamanda 1. fıkra ile çelişmektedir. Tamamen usul ekonomisi amacını güden 2. fıkranın ek cümle ile temel işlevinden çıkarılıp, keyfi olarak savunma hakkını engelleyen bir uygulamaya dönüştüğü görülmektedir. Kolluk ifadesinde, en fazla 3 müdafî ile temsiline makul olarak kabulü yadsınamaz olmakla beraber, davanın taraflarından kaynaklı olarak, kamuoyunda dikkatle takip edilen ve toplumda etki yaratan yargulamalarda, müdafî sayısının kısıtlanması, kapsamlı dava dosyalarında savunma hakkını ihlal etmektedir. Bu sebeple, 2. fıkrada düzenlenmiş bulunan ek cümlelerin kaldırılması ile hak ihlalinin önüne geçilmiştir.

MADDE 31- Zorunlu müdafîliğin "alt sınırı 5 yıldan fazla suçlar" açısından kabul ediliyor olması, beraberinde ciddi hak kaybına yol açmaktadır. Öyle ki, her şüpheli veya sanığın, avukat ile temsil hakkı hususunda aynı bilince ve bilgiye sahip olduğunun kabulü söz konusu olamayacaktır. Bu çerçevede, dürüst yargılanma hakkının tesisi ve şüpheli ve sanık haklarının her aşamada yargı makamlarınca korunması gerektiği kuralı gereğince, yasadaki daha önce tanımlanmış olan, "alt sınırı 5 yıldan fazla" ibaresinin "alt sınırı 2 yıldan fazla" olarak değiştirilmesi gerekmiştir. Öyle ki, örneğin alt sınırı 5 yılın altında olan suçların çeşitli sebeplerle artırılma uğraması ile birlikte toplam cezanın 10 yıla yaklaştığı görülebilmektedir. Kapsam ve yaptırım olarak ağır sonuçları olan davalar açısından müdafî ile temsiline, tek başına şüpheli veya sanığın istek ve iradesine bağlanması haksız sonuçlara yol açacağından, ilgili değişiklik yapılmıştır.

MADDE 32- Adil yargılanma ilkesi çerçevesinde düzenlenmiş olan müdafî ile temsil hakkı, yasadaki tanımlı hali ile şüpheli veya sanığın seçimine bırakılmıştır. Yani, öncelik, şüpheli veya sanığın iradesi ile belirlediği müdafî ile temsiline verilmiştir. Bu sebeple, yargılamanın selameti açısından ciddi zarar verecek davranışları bulunmadıkça, müdafinin yargılama dışında bırakılması veya koşulları olumsuzsuzın müdafinin yokluğunda yargılama faaliyetinin sürdürülmesi dürüst yargılanma ilkesine aykırıdır. Uygulamada, müdafinin savunma amacıyla söylediği sözler veya yaptığı işlemler, yargılamadan uzaklaştırılmasına veya yokluğundaki işlemlere katılmaya yol açmaktadır. Bu sebeple, Yasa'nın 1. fıkrasındaki ve yine sayılı suçlara ilişkin müdafilikten yasaklanma düzenlemesinin, pratikte ağır ihlallere ve keyfiyete yol açtığı görülmüştür. Şüpheli veya sanık ile aynı neviden suçlar nedeniyle soruşturulan veya kovuşturulan avukatın müdafilikten yasaklanması, keyfi ve amaca hizmet etmeyen sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Uygulamada somut olay veya delil olmaksızın, suç tipine atfla müdafiliğin yasaklandığı görülmektedir. Yasanın düzenlenmiş hali, savunma hakkı açısından güvenli bir koruma sunmamaktadır.

MADDE 33- Etkili savunmanın tesisi ve isnadın öğrenilmesi hakkı bakımından dosya evraklarına erişimin engellenmesi, savunma hakkının ihlali anlamına gelmekte olup, ilgili maddenin 2., 3., ve 4. fıkraları kaldırılmıştır.

MADDE 34- Müdafî ile görüşme hakkının kısıtlanması, uygulamada, savunma hakkının ihlali ile beraber yasak ifade ve sorgu alınması sonucunu doğurmakta olup, bu durumun engellenmesi açısından ilgili denetimi ortadan kaldırmaktadır. Madde ile ilgili hüküm yürürlükten kaldırılmaktadır.

MADDE 35- Cinsel suçlar nitelikleri gereği sıklıkla, gizli ve delil bırakılmaksızın işlenen suçlar olup, bu suçların gereği gibi soruşturulması amacı ile somut delil aranması cezasızlığa sebebiyet verecektir. Mağdur beyanı dikkate alınarak soruşturma başlatılması ve delil toplanması aşamasına geçilmesi, İstanbul Sözleşmesi'ne, taraf olduğumuz diğer uluslararası sözleşmelere ve 6284 sayılı yasaya da uygun olacaktır. İstanbul Sözleşmesi'nin 49. maddesinde, Sözleşme kapsamındaki suçlar için etkili bir soruşturma ve kovuşturma yükümlülüğü getirilmiştir. Düzenlemeyle İstanbul Sözleşmesi ile uyumlu biçimde, cinsel suçlarda mağdur beyanının soruşturmanın başlatılması için yeterli kabul edilmesi öngörülmüştür.

MADDE 36- Soruşturmanın temel ilkeleri arasında sayılan yazılılık ilkesi gereğince, savcı talimatlarının yazılı olması esastır. Özellikle kolluğun keyfi uygulamalarının önüne geçmek ve kolluğun soruşturmada görevini yerine getirirken disipline edilmesi açısından, yazılı usul sistemi benimsenmiştir. Bu sebeple, ilgili yasanın 3. fıkrası "*Cumhuriyet savcısı, adli kolluk görevlilerine emirleri UYAP sistemi üzerinden yazılı olarak verir.*" şeklinde değiştirilmiştir.

Yine aynı Yasa maddesinin 9. fıkrası, yasama dokunulmazlığını ve Anayasa'daki ilgili düzenlemeleri ihlal etmekte olup, bu sebeple kaldırılmıştır.

MADDE 37- 5271 sayılı Kanununun 171 inci maddesinin altıncı fıkrasının a bendindeki suçlarla, b bendindeki "kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar" ve "asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar"; diğer şüphelilerin yararlandığı, önceki suçsuzluk hal

(ilk suç) ve zararı giderme edimlerinin bir arada olmasına bir nevi topluma kazandırma/ödtüllendirme sonucu atfeden değerlendirme grubundan negatif olarak ayrılmaktadır. Penoloji biliminin ilk suçluluk eylemi aktif sùjelerine topluma kazandırma olanağında fırsat eşitliğı sunması ilkesine tezat bu üç negatif dışlama kategorisi, madde metninden çıkarılmalıdır.

Buna karşın; kamu görevlilerinin suçluluğunun bu avantajdan faydalandırılmaması, suçun işlenişinde kamu görevi ayrıcalıklarını kullanmış olma potansiyelleri bakımından anlaşılabilir ve bu bağlamda, korunması öncelenen üstün hukuksal değer olarak kamu görevlisine karşı mağdur yurttaşın pozitif olarak seçilmesi haklı bir nedene dayanır. Bu kategorinin ceza/kovuşturma muafiyeti dışında tutulması bu sebeple anlaşılabilir. Benzer yaklaşımla, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suç kategorilerinin de bu muafiyet dışında tutulması, viktimoloji bilimine uygun bir mağdur öncelikli yaklaşımdır ve anlaşılabilir. Yine aynı perspektiften hareketle, kadına ve çocuğa karşı işlenen ve şiddet içeren suçlar da, madde kapsamı dışına çıkarılmıştır. Ancak, yukarıda sayılan üç kategori istisna açısından, *a contrario*, ayırım yapmayı haklı kılan objektif bir sebep bulunmamaktadır.

MADDE 38- Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra aynı fiilden dolayı kamu davası açılması, diğer koşullar yanında, sulh ceza hâkimlikleri yerine en yakın yer ağır ceza mahkemesinin karar vermesi şartına bağlanmıştır.

MADDE 39- Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlarda itirazın sulh ceza hâkimliklerinde değil, eski düzenlemede olduğu gibi en yakın yer ağır ceza mahkemesince değerlendirilmesi ilkesi benimsenmiştir. Adil yargılanma haklarının korunması bakımından daha az etki altında kalacağı değerlendirilen ağır ceza mahkemesi tarafından itirazın değerlendirilmesi düşünülmüştür. 3 ve 4. fıkralar buna göre düzenlenmiştir.

MADDE 40- İddianamenin iadesi maddesinde yeni bir düzenleme yapılarak, iddianamenin kabul kararından önce mahkemece taraflara tebliğ edilerek görüşlerinin alınması ilkesi benimsenmiştir. Taraflar iddianameye yedi gün içerisinde itiraz edebileceklerdir. Mahkemece, itiraz süresi dolmasından itibaren yedi gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler ve varsa itirazlar incelendikten sonra, suçun sübutuna doğrudan etki edecek mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianameleri iade edilecektir.

MADDE 41- Madde metnine 676 sayılı KHK ile eklenen son cümle çıkartılmıştır.

MADDE 42- Duruşmada hazır bulunacaklar arasında bulunan müdafinin, duruşmada mazeretsiz olarak bulunmaması veya duruşmayı terk etmesi halinde duruşmaya devam edilmesini öngören 676 sayılı KHK ile konulan ek cümle madde metninden çıkartılmıştır.

MADDE 43- Duruşmada okunacak belgelerden iddianame veya iddianame yerine geçen belgenin özetlenerek okunması/anlatılması yerine okunması ilkesine geçilmiştir.

MADDE 44- 5271 sayılı Kanununun 196 ıncı maddesinin 4. fıkrasında değişiklik yapılarak, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusunun sanık veya tarafların muvafakati koşuluna bağlanması kabul edilmiştir.

MADDE 45- Tercüman bulundurulacak hallerle ilgili maddenin 4. fıkrasının a bendi değiştirilerek, iddianamenin okunması ilkesi burada da tekrarlanmış ve 4. fıkranın b bendinin son cümlesi kaldırılarak, tercümanın giderleri Devlet Hazinesince karşılanmaz yasağı kaldırılmıştır.

MADDE 46- Maddede yapılan değişiklikle, mahkeme başkanı ve hâkimin, duruşmanın düzenini bozan kişinin savunma hakkının kullanılmasını engellemek koşuluyla salondan çıkarılmasını emredebene ilişkin kurala, avukatlara ilişkin olarak istisna getirilmiştir.

MADDE 47- Sanığın dışarı çıkartılması ile ilgili maddede yapılan düzenleme ile duruşma salonunda hazır bulunanlara yönelik olarak güvenlik sorunu yaratacak şekilde davranışlarda bulunmadığı sürece sanık ve katılan duruşma salonundan çıkartılmayacağı ilkesi getirilmiştir.

MADDE 48- Duruşmada anlatılması zorunlu belge ve tutanaklar arasında bulunan adli sicil özetlerinin okunmasının masumiyet ilkesine aykırı olduğu dikkate alınarak, adli sicil özetinin okunması sanığın muvafakatine bağlanmış; ek fıkra ile mahkûmiyet hükmü kurulduğu takdirde, sanığa ait adli sicil özetinin dikkate alınması benimsenmiştir.

MADDE 49- Delillerin tartışılması ile ilgili maddeye 694 sayılı KHK ile eklenen son cümle metinden çıkartılmıştır. Böylece, karar duruşmasında zorunlu müdafinin hazır bulunması sağlanmıştır.

MADDE 50- Delillerin takdir yetkisiyle ilgili maddeye yeni bir fıkra eklenerek, ifadenin soruşturma aşamasında avukat huzurunda alınmış olsa dahi, adil yargılanma ilkelerine aykırı şekilde alınan ifadenin ancak kabul halinde geçerli olacağı öngörülmüştür.

MADDE 51- Mahkemece verilecek kararda kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecek hallerde, Anayasa'ya aykırı olan, hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine, 3-b fıkrası değiştirilmek suretiyle, yüklenen suçun zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi hali getirilmiştir.

MADDE 52- Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasıyla ilgili bu maddede hâkimlerin, duruşmanın başlangıcında bu konuda sanığın görüşünün sorulması yerine, mahkemece, sanık hakkında ceza hükmü kurulduktan sonra sanığa hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul edip etmediğini bildirmek üzere yedi gün süre tanınması öngörülmüştür. Süre geçtikten sonra yapılan duruşmada, hâkim talebe göre karar verecektir. Sanık bir beyanda bulunmamışsa hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilecektir. (8) numaralı fıkrada belirtilen, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanığın beş yıl süreyle denetim altında tutulma süresi iki yıla indirilmiştir.

MADDE 53- Bu maddede yapılan değişiklikle, HMK'ye paralel olarak kararların gerekçeli yazılma süresi 30 çıkartılmıştır. Hüküm fıkrasında, yargılama giderlerinin ve vekâlet ücretlerinin, de açıkça belirtilmesi eklenmiştir.

MADDE 54- Mağdur ile şikâyetçinin hakları ile ilgili maddede gerek soruşturma evresinde gerekse kovuşturma evresinde maddenin a-3 ve b-5 fıkralarında yer alan cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, her şekilde, avukatın bulunması öngörülmüştür.

MADDE 55- Maddede değişiklik yapılarak, davaya katılma için, duruşma sırasında suçtan zarar görenin şikâyetçi olduğunu belirtmesi yeterli sayılmıştır

MADDE 56- Madde değişikliği ile suçtan zarar görenin davaya katıldığında, her durumda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteyebileceği öngörülmüştür.

MADDE 57- İstanbul Sözleşmesi'nin 48. maddesi uyarınca, Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete ilişkin olarak arabuluculuk ve uzlaştırma da dâhil olmak üzere, zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gerekli tedbirlerin alınacağı öngörülmüştür. Kadınlara ve çocuklara yönelik suçların, faillerine bakılmaksızın, uzlaştırma kapsamı dışında olması gerekmektedir.

24. fıkrada yapılan değişiklikle, fiilen kamu görevi ifa edenlerin taraflar üzerinde psikolojik baskı duygusu uyandırdığı, bu durumun uzlaştırmanın amacına aykırı olduğu gözetilerek, uzlaştırmacı olmamaları yönünde düzenleme yapılmış, uzlaştırmacılığın hukukçular ve psikologlara özgülenmesi düzenlenmiştir.

MADDE 58- Mahkeme tarafından yapılacak uzlaştırma maddesine bir fıkra eklenerek, hukuki yarar olmak kaydıyla infaz edilmiş bir hükümlle ilgili bir suç sonradan uzlaşma kapsamına alınırsa başvuru üzerine mahkemece yeniden uzlaştırma hükümleri uygulanacağı öngörülmüştür.

MADDE 59- İtiraz usulü ve inceleme mercileri maddesinde, itirazları bir üst mahkemesi tarafından karara bağlanması ilkesine uyularak düzenleme yapılmış ve Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesinin, yargı çevresinde buldukları asliye ceza mahkemesi hâkimine ait olacağı hükmü getirilmiştir.

MADDE 60- Aynı dosya kapsamında verilen mahkeme kararlarında temyize tabi olan hükümlerin temyize tabi olmayan diğer hükümlere de şayet edeceği belirtilmiş; aynı kararlar verilen ve toplam süresi beş yılı aşan hükümlere karşı da temyiz yoluna başvurulabileceği öngörülmüştür. 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesi ile 5271 sayılı Kanunun 286 ncı maddesine yapılan ekleme ile, maddenin ikinci fıkrasında belirtilen temyiz edilemeyecek kararlar kapsamında olsalar bile düzenlemede sayılan suçlar nedeniyle verilen bölge adliye mahkemesi ceza daireleri kararlarının temyiz edilebileceği öngörülmüştür. 5271 sayılı Kanunun 286 ncı maddesinin üçüncü fıkrasının a bendinde yapılan değişiklikle, söz konusu tahdidi liste, "suç işlemek amacıyla örgüt kurma" (TCK, m.220/6-7) ve "görevi yaptırmamak için direnmek" (TCK, m.265) suçlarının eklenmesiyle genişletilmiş; söz konusu bent, genişlemiş listeye göre teselsül ettirilmiştir.

MADDE 61- Maddede yapılan değişiklikle, zorunlu olarak temyiz edilecek hükümlere açıklık getirilmiş ve on yıl ve daha fazla mahkûmiyet hallerinde temyiz incelemesinin resen yapılacağı hükmü getirilmiştir.

MADDE 62- Maddede yapılan değişiklikle, temyiz edenin, hükmün neden dolayı bozulmasını istediğini temyiz başvurusunda göstermek zorunda olduğu düzenleme, maddeden çıkartılmıştır.

MADDE 63- Temyiz isteminin reddine neden olan koşullar arasından temyiz dilekçesinin temyiz sebeplerini içermediği koşulu çıkartılmıştır.

MADDE 64- Maddede yapılan değişiklikle, on yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerde, Yargıtay'ın talep halinde duruşmalı inceleme yapacağı öngörülmüştür.

MADDE 65- Maddede yapılan değişiklikle hüküm ve kararda, vekâlet ücretinin kimlere yükletileceğinin gösterileceğı vurgulanmıştır. Ayrıca, Türkçeden başka bir dilde savunma yapan veya beyanda bulunan ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderlerinin Devlet Hazinesince karşılanacağı düzenlenmiştir.

MADDE 66- CMK geçici 3. madde ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun geçici 19. maddesi kaldırılarak, adil yargılanmaya açıkça aykırı kısıtlamalar ortadan kaldırılmıştır.

MADDE 67- Ceza Muhakemesi Kanunu'na geçici bir madde eklenerek; Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Ceza Muhakemesi Kanunu 250. Madde ve Terörle Mücadele Kanunu 10. madde gereğince kurulmuş mahkemeler tarafından yargılanıp mahkûm edilmiş hükümlüler hakkında, bu Kanun'un yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içerisinde başvurulması halinde, yargılanmanın yenilenmesi kararı verileceğı öngörülmüştür.

MADDE 68- Yürürlük maddesidir.

MADDE 69- Yürütme maddesidir.

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA (ADİL YARGILANMA HAKKI İLKELERİ GEREĞİNCE) DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 19 uncu maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Yargıtay, kararını verirken somut olay ve koşulları göz önüne almak zorundadır.”

MADDE 2- 5271 sayılı Kanunun 35 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki “aleyhine kanun yoluna başvurulabilecek hâkim veya mahkeme kararları,” ibaresi “her türlü hâkim veya mahkeme kararları, duruşmada” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 3- 5271 sayılı Kanunun 58 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki “kimliklerinin saklı tutulması için gerekli önlemler alınır. Kimliği saklı tutulan tanık, tanıklık ettiği olayları hangi sebep ve vesile ile öğrenmiş olduğunu açıklamakla yükümlüdür. Kimliğinin saklı tutulması için, tanığa ait kişisel bilgiler, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından muhafaza edilir” ibaresi “mahkeme gerekli önlemleri alır. Ancak mahkemece alınan önlemler savunma hakkını kısıtlayıcı nitelikte olamaz” şeklinde değiştirilmiş, üçüncü fıkrasındaki “hâkim,” ibaresinden sonra gelmek üzere “müdafî hariç,” ibaresi eklenmiştir

MADDE 4- 5271 sayılı Kanunun 90 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendindeki “kaçması olasılığının bulunması veya hemen” ibaresi “kaçma girişiminde bulunması,” şeklinde, ikinci fıkrasındaki “tutuklama kararı” ibaresi “kuvvetli suç şüphesiyle birlikte tutuklama nedeni bulunan” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 5- 5271 sayılı Kanunun 91 inci maddesinin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; yedinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

“(4) Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafî veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Sulh ceza hâkimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhâl ve nihayet yirmidört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya gözaltına alma veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa başvuru reddedilir ya da yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir.

(5) Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz.

(6) Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimî önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda müdafî de hazır bulunur.”

MADDE 6- 5271 sayılı Kanunun 93 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(1) Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir. Kelepçe takmak, kaçmayı ya da zarar vermeyi engelleme amacını aşarak, şüpheli veya sanığın maddi ve manevi bütünlüğüne zarar vermeye yönelemez. Kelepçe, yakalanan kişinin kollarının arkaya çevrilmesi şeklinde ters takılamaz.”

MADDE 7- 5271 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin ikinci fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Ancak şüpheli veya sanığın tutuklama ya da adli kontrol talebiyle sevki halinde, sorgu, sesli ve görüntülü iletişim sisteminin kullanılması suretiyle yapılamaz.”

MADDE 8- 5271 sayılı Kanunun 98 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(1) Soruşturma evresinde ifadesine başvurulması zaruri görülen ancak çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. Ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir.”

MADDE 9- 5271 sayılı Kanunun 100 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki “var sayılabilir:” ibaresi “öngörülebilir:” şeklinde değiştirilmiş ve üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 10- 5271 sayılı Kanunun 102 nci maddesinin birinci fıkrasındaki “bir yıldır” ibaresi “altı aydır” şeklinde, ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok bir yıl altı aydır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam altı ayı geçemez.”

MADDE 11- 5271 sayılı Kanunun 104 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki “Bu kararlara itiraz edilebilir.” cümlesi “Mahkeme kararına karşı şüpheli veya sanık tarafından itiraz edilebilir.” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 12- 5271 sayılı Kanunun 108 inci maddesinin birinci fıkrasındaki ‘veya’ ibaresi ‘ve’ şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 13- 5271 sayılı Kanunun 109 ncu maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

“(1) Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, 100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin veya hakkında kovuşturma devam eden sanığın tutuklanması yerine, ikinci fıkradaki bentler kapsamında, denetim altına alınarak tutuklanmaması ve adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir. Bu kararlar, şüpheli”

sanığın sağlık durumu da dikkate alınmak suretiyle şahsileştirilmiş, orantılı ve gerekçeli şekilde verilir.”

MADDE 14- 5271 sayılı Kanununun 110 uncu maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(2) Hâkim, Cumhuriyet savcısının istemiyle, adli kontrol uygulamasında şüpheli ve müdafinin de hazır bulunduğu bir duruşmada, şüpheliyi bir veya birden çok yeni yükümlülük altına koyabilir; kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülükleri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarına uymaktan geçici olarak muaf tutabilir.”

“(3) 109 uncu madde ile bu madde hükümleri, gerekli görüldüğünde, görevli ve yetkili diğer yargı mercileri tarafından da kovuşturma evresinin her aşamasında uygulanır. Bu aşamada verilen adli kontrol kararı da şüpheli ve müdafinin hazır bulunduğu bir duruşmayla verilir.”

“(4) Adli kontrol kararları, şüpheli ve müdafinin de bulunduğu bir duruşmayla, 30 günlük sürelerle gözden geçirilir.”

MADDE 15- 5271 sayılı Kanununun 111 inci maddesinin başlığına “kaldırılması” ibaresinden sonra “veya kendiliğinden sona ermesi” ibaresi eklenmiş, birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(1) Şüpheli veya sanığın istemi üzerine, Cumhuriyet savcısının görüşünü aldıktan sonra hâkim veya mahkeme 110 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre beş gün içinde şüpheli ve müdafinin hazır bulunduğu bir duruşmayla karar verebilir.”

“(3) 109. madde uyarınca alınan ve soruşturma veya kovuşturma süresince devam eden adli kontrol kararı; beraat, düşme, ceza verilmesine veya kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararları ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi hallerinde, kendiliğinden sona erer.”

MADDE 16- 5271 sayılı Kanununun 112 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, ikinci fıkrasının birinci cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

“(1) Adli kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında, yetkili yargı mercii, öncelikle daha ağır bir adli kontrol kararı, bu yeni hükmün de isteyerek yerine getirilmemesi halinde, tutuklama kararı verebilir. Bu halde verilen tutukluluk kararına, 104. ve 268. maddeler kapsamında itiraz edilebilir. Bu tutukluluk süreleri yönünden mahsup da talep edilebilir.”

MADDE 17- 5271 sayılı Kanununun 113 üncü maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Şüpheli veya sanığın maddi durumu ve geliri ile orantılı bir şekilde tespit edilen güvence, aşağıda yazılı hususların yerine getirilmesini sağlar:”

MADDE 18- 5271 sayılı Kanununun 114 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “rizasıyla” ibaresinden sonra gelmek üzere “geliri ile orantılı olarak tespit edilen güvencenin” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 19- 5271 sayılı Kanununun 116 ncı maddesinin birinci fıkrasındaki “makul şüphe” ibaresi “somut delillere dayalı kuvvetli şüphe” şeklinde değiştirilmiş, maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(2) Özel kanunlarda bulunan bu konudaki hükümler gözetilir.”

MADDE 20- 5271 sayılı Kanununun 127 nci maddesinin birinci fıkrasındaki “savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hallerde ise kolluk amirinin” ibaresi “savcısının” şeklinde değiştirilmiş, üçüncü fıkrasındaki “Hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi,” ibaresi “Cumhuriyet Savcısının yazılı emri” şeklinde değiştirilmiş ve altıncı fıkranın son cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 21- 5271 sayılı Kanununun 128 inci maddesinin onuncu fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 22- 5271 sayılı Kanununun 129 uncu maddesinin üçüncü fıkrasındaki “savcısının” ibaresinden sonra gelmek üzere “yazılı” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 23- 5271 sayılı Kanununun 134 üncü maddesinin ikinci fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.
“El konulan cihazlar her hâlikârda 7 gün içerisinde sahiplerine iade edilir.”

MADDE 24- 5271 sayılı Kanununun 135 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(10) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı sosyal medya hesaplarının incelenmesi ve IP tespiti yapılmasına karar verilir. Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulur. Hâkim kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi hâlinde çıkarılan kopyalar ve çözümü yapılan metinler derhâl imha edilir.”

MADDE 25- 5271 sayılı Kanununun 139 uncu maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 26- 5271 sayılı Kanununun 140 ıncı maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 27- 5271 sayılı Kanununun 140/A maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(1) Bu Kanununun 135 ila 140 ıncı maddelerinde düzenlenen koruma tedbirlerinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.”

MADDE 28- 5271 sayılı Kanununun 141 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendindeki “devamına” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya adli kontrol altına alınmasına”, (c) bendindeki “tutuklanan” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya adli kontrol altına alınmasına karar verilen”, (d) bendindeki “tutuklandığı” ibaresinden sonra gelmek üzere

“veya adli kontrol altına alındığı”, (e) bendindeki “tutuklandıktan” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya adli kontrol uygulandıktan”, (g) bendindeki “tutuklama” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya adli kontrol altına alınma”, (i) bendindeki “kararı” ibaresinden sonra gelmek üzere “hukuka aykırı ve” ibaresi ile dördüncü fıkrasının başına, aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Tazminat davasının açılması, hâkime karşı bir ceza soruşturmasının yapılması yahut mahkûmiyet şartına bağlanamaz.”

MADDE 29- 5271 sayılı Kanunun 142 nci maddesinin dokuzuncu fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(9) Tazminat davaları nedeniyle Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi gereğince hesaplanan nisbi avukatlık ücreti ödenir.”

MADDE 30- 5271 sayılı Kanunun 149 uncu maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Soruşturma evresinde, ifade almada en çok üç avukat hazır bulunabilir.”

MADDE 31- 5271 sayılı Kanunun 150 nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki ‘beş’ ibaresi ‘iki’ şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 32- 5271 sayılı Kanunun 151 inci maddesinin birinci fıkrasındaki “veya vakitsiz olarak duruşmadan çekilir veya görevini yerine getirmekten kaçınırsa,” ibaresi “ise” şeklinde değiştirilmiş ve birinci fıkrasının son cümlesi ile üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 33- 5271 sayılı Kanunun 153 üncü maddesinin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 34- 5271 sayılı Kanunun 154 üncü maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 35- 5271 sayılı Kanunun 158 inci maddesinin altıncı fıkrasının birinci cümlesinden sonra gelmek üzere ‘Cinsel suçlarda mağdur beyanı soruşturma başlatılması için yeterli kabul edilir ve soruşturma başlatılır.’ cümlesi eklenmiştir.

MADDE 36- 5271 sayılı Kanunun 161 inci maddesinin üçüncü ve, altıncı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve dokuzuncu fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

“(3) Cumhuriyet savcısı, adli kolluk görevlilerine emirleri UYAP sistemi üzerinden yazılı olarak verir.”

“(6) Vali ve kaymakamların kişisel suçları hakkında soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisi, ilgilinin görev yaptığı yerin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il Cumhuriyet başsavcılığı ve aynı yer ağır ceza mahkemesine aittir. Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâllerinde soruşturma genel hükümlere göre yapılır.”

MADDE 37- 5271 sayılı Kanunun 171 inci maddesinin altıncı fıkrası, aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(6) Bu madde hükümleri;

- a) Kamu görevlisi tarafından görevi sebebiyle işlenen suçlar,
b) Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ile kadına veya çocuğa yönelik her türlü şiddet içeren suçlar, hakkında uygulanmaz.”

MADDE 38- 5271 sayılı Kanununun 172 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “sulh ceza hâkimliğince” ibaresi “en yakın yer ağır ceza mahkemesince” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 39- 5271 sayılı Kanununun 173 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edebilir.” ibaresi “çevresine en yakın yer ağır ceza mahkemesine itiraz edebilir.” şeklinde, üçüncü ve dördüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(3) İtirazı inceleyen ağır ceza mahkemesi kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesine gerek görür ise bu hususu açıkça belirtmek suretiyle, o yer Cumhuriyet başsavcılığından talepte bulunabilir; kamu davasının açılması için yeterli nedenler bulunmazsa, istemi gerekçeli olarak reddeder ve dosyayı Cumhuriyet savcısına gönderir. Cumhuriyet savcısı, kararı itiraz edene ve şüpheliye bildirir.”

“(4) Ağır ceza mahkemesi istemi yerinde bulursa, Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyerek mahkemeye verir.”

MADDE 40- 5271 sayılı Kanununun 174 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(1) İddianame mahkemeye verildiğinde mahkemece, taraflara tebliğ edilir. Taraflar iddianameye yedi gün içerisinde itiraz edebilirler. Mahkemece, itiraz süresi dolmasından itibaren yedi gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler ve varsa itirazlar incelendikten sonra, eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle;”

MADDE 41- 5271 sayılı Kanununun 178 inci maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 42- 5271 sayılı Kanununun 188 inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 43- 5271 sayılı Kanununun 191 inci maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendinde yer alan “belgede yer alan suçlamanın dayanağını oluşturan eylemler ve deliller ile suçlamanın hukuki nitelendirmesi anlatılır,” ibaresi “belge okunur,” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 44- 5271 sayılı Kanununun 196 nci maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “durumlarda,” ibaresinden sonra gelmek üzere “sanık veya tarafların muvafakati halinde,” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 45- 5271 sayılı Kanununun 202 nci maddesinin dördüncü fıkrasının (a) bendindeki “anlatılması” ibaresi “okunması” şeklinde değiştirilmiş ve (b) bendinin son cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 46- 5271 sayılı Kanunun 203 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki “kişinin,” ibaresinden sonra gelmek üzere “avukatlar hariç olmak üzere,” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 47- 5271 sayılı Kanunun 204 üncü maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Sanığın ve katılanın dışarı çıkarılması

Madde 204- (1) Davranışları nedeniyle, duruşma salonunda hazır bulunanlara yönelik olarak güvenlik sorunu yaratacak şekilde davranışlarda bulunmadığı sürece sanık ve katılan duruşma salonundan çıkartılamaz. Sanığın duruşma salonundan çıkarılması halinde, sanığın müdafii yoksa, mahkeme barodan bir müdafii görevlendirilmesini ister. Oturuma yeniden alınmasına karar verilen sanığa, yokluğunda yapılan işlemler açıklanır.”

MADDE 48- 5271 sayılı Kanunun 209 uncu maddesinin birinci fıkrasındaki “adli sicil özetleri” ibaresi yürürlükten kaldırılmış, fıkranın sonuna aşağıdaki cümle ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Adli sicil özetlerinin okunması sanığın muvafakatine bağlıdır.” cümlesi eklenmiş

“(3) Mahkûmiyet hükmü kurulduğu takdirde sanığa ait adli sicil özeti dikkate alınır.”

MADDE 49- 5271 sayılı Kanunun 216 ncı maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 50- 5271 sayılı Kanunun 217 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(3) Sanığın soruşturma aşamasında kollukta alınan ifadesinin hukuka aykırı yöntemler kullanılarak alındığının sanık tarafından beyan edilmesi durumunda soruşturma aşamasında alınan ifadesi hükme esas alınmaz.”

MADDE 51- 5271 sayılı Kanunun 223 üncü maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendinde yer alan “hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle” ibaresi “zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 52- 5271 sayılı Kanunun 231 inci maddesinin beşinci fıkrasındaki “hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir.” ibaresi “sanık hakkında ceza hükmü kurulduktan sonra sanığa hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul edip etmediğini bildirmek üzere yedi gün süre tanınır. Süre geçtikten sonra yapılan duruşmada talebe göre karar verilir. Sanık bir beyanda bulunmamışsa hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir.” şeklinde değiştirilmiş ve sekizinci fıkrasındaki “beş yıl” ibaresi “en çok iki yıl” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 53- 5271 sayılı Kanunun 232 ncı maddesinin üçüncü fıkrasındaki “onbeş” ibaresi “otuz” şeklinde değiştirilmiş ve altıncı fıkrasında yer alan “miktarının,” ibaresinden sonra gelmek üzere “yargılama giderlerinin ve vekâlet ücretlerinin,” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 54- 5271 sayılı Kanunun 234 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin üçüncü alt bendinde yer alan “cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda,” ibaresi ile (b) bendinin beşinci alt bendinde yer alan “cinsel

saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda.” ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 55- 5271 sayılı Kanununun 238 nci maddesinin ikinci fıkrasındaki “şikâyeti belirten ifade üzerine, suçtan zarar görenden davaya katılmak isteyip istemediği sorulur.” ibaresi “şikâyetçi olduğunu belirten mağdur suçtan zarar gören sıfatıyla davaya katılmış sayılır.” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 56- 5271 sayılı Kanununun 239 uncu maddesinin birinci fıkrasındaki “cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda,” ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 57- 5271 sayılı Kanununun 253 üncü maddesinin üçüncü fıkrasındaki “suçlarda,” ibaresi “suçlar ile kadına veya çocuğa yönelik her türlü şiddet içeren suçlar bakımından” şeklinde, yirmidördüncü fıkrasındaki “avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin” ibaresi “fiilen kamu görevi ifa edenler hariç olmak üzere, avukatların, hukuk öğrenimi görmüş kişilerin veya psikologların” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 58- 5271 sayılı Kanununun 254 üncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(3) Hukuki yararı olmak kaydıyla infaz edilmiş bir hükümlerle ilgili bir suç sonradan uzlaşma kapsamına alınırsa başvuru üzerine mahkemece yeniden uzlaştırma hükümleri uygulanır.”

MADDE 59- 5271 sayılı Kanununun 268 inci maddesinin üçüncü fıkrasının (a) ve (b) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“a) Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları asliye ceza mahkemesi hâkimine aittir.”

“b) Sulh ceza işleri asliye ceza hâkimliği tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanına aittir.”

MADDE 60- 5271 sayılı Kanununun 286 ncı maddesinin ikinci fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiş, üçüncü fıkrasının (a) bendinin “6. Kanunlara uymamaya tahrik (madde 217),” ibaresinden sonraki kısmı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Ancak aynı dosya kapsamında verilen mahkeme kararlarında temyize tabi olan hükümler, temyize tabi olmayan diğer hükümlere de sirayet eder. Aynı kararlar verilen ve toplam süresi beş yılı aşan hükümlere karşı da temyiz yoluna başvurulabilir”.

- “7. Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma (TCK, m.220/6-7),
8. Görevi yaptırmamak için direnmek (TCK, m.265),
9. Cumhurbaşkanına hakaret (madde 299),
10. Devletin egemenlik alametlerini aşılamaya (madde 300),

11. Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama (madde 301),
12. Silâhlı örgüt (madde 314),
13. Halkı askerlikten soğutma (madde 318), suçları.”

MADDE 61- 5271 sayılı Kanunun 291 inci maddesinin birinci fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“On yıl ve daha fazla mahkûmiyet hallerinde temyiz incelemesi re’sen yapılır.”

MADDE 62- 5271 sayılı Kanunun 294 üncü maddesinin birinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 63- 5271 sayılı Kanunun 298 inci maddesinin birinci fıkrasındaki “ya da temyiz dilekçesinin temyiz sebeplerini içermediğini” ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 64- 5271 sayılı Kanunun 299 uncu maddesinin birinci fıkrasındaki “uygun görmesi halinde duruşma yoluyla yapabilir.” ibaresi, “talep halinde duruşmalı olarak yapar.” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 65- 5271 sayılı Kanunun 324 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki “giderlerinin” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve vekâlet ücretinin” ibaresi eklenmiş ve beşinci fıkrasındaki “Türkçe bilmeyen” ibaresi “Türkçeden başka bir dilde savunma yapan veya beyanda bulunan” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 66- 5271 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 67- 5271 sayılı Kanununa aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 6 – (1) Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Ceza Muhakemesi Kanunu 250. Madde ve Terörle Mücadele Kanunu 10. madde gereğince kurulmuş mahkemeler tarafından yargılanıp mahkûm edilmiş hükümlüler hakkında, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içerisinde başvurulması halinde yargılanmanın yenilenmesi kararı verilir.”

MADDE 68- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 69- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

MUHALEFET ŞERHİ

1- GENEL DEĞERLENDİRME

Kanun koyucu, yasayı toplumsal sorunların çözümü için vaaz eder. Yasa yapmada esas olan toplumsal ihtiyaçların giderilmesidir. İnsan hakları eylem planının açıklanmasıyla beraber yargı paketi konseptiyle komisyona getirilen Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi iktidarın sırf sıkışmışlığından kurtulmak için iyi niyet beyanından ileriye gidememektedir. Oysa toplum, göstermelik düzenlemelerden ziyade insan hakları ihlallerine yol açan, ifade özgürlüğünü kısıtlayan, vatandaş olmaktan doğan tüm yurttaşlık haklarını ortadan kaldıran tüm mevzuatın revize edilip ciddi adımlar atılmasına ihtiyaç duymaktadır.

İnsan haklarını esas alan bir hukuk devleti olmak için kanunlarda oynama yapıp beklenti yaratmaktan ziyade elzem olan yargı bağımsızlığı ve kuvvetler ayrılığı ilkelerini yaşama geçirmektir. Bunun için ivedilikle HSK ve Anayasa Mahkemesinin üyelerinin seçim usulünü değiştirmeli, AİHM kararlarına uyulmalı ve yargıya talimat vermekten vazgeçilmelidir. Mevcut tek adam rejiminde kuvvetler ayrılığının ve buna bağlı olarak yargı bağımsızlığının esamesi okunmamaktadır. Tek adamın iktidarına endeksli Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi devam ettikçe insan hakları ihlalleri devam edecek, yargı taraflı bir şekilde konumlanacak, adil yargılanma, ifade özgürlüğü gibi temel haklar askıda olacaktır. Nitekim insan hakları eylem planı açıklandığı günden bu yana ülkede yaşanan karanlık tablo, bu tezimizi desteklemektedir.

Türkiye tarihine büyük bir yargı utancı olarak geçecek yargılamalarından biri olan Kobani kumpas davası, yargı bağımsızlığının yitirildiğinin, tarafsız bir yargının kısıntılarının dahi kalmadığının en büyük kanıtıdır. Aynı şekilde partimize açılan kapatma davası da yargının siyasete eklemli, iktidar bloğunun hesaplarına hizmet eden bir kurum haline gelmesinin sonucudur. Böyle bir atmosferde yargıyı, iktidar bloğunun iplerinden azade kılmadıkça gelecek yargı paketleri Meclisin boşa mesai harcamasından ve iktidarın halkı oyalamasından başka hiçbir işe yaramayacaktır.

Söz konusu teklife gelecek olursak, insan hakları eylem planıyla çok geniş çapta iyileştirmeye gidileceği ve bunun da 4. Yargı Paketiyle gerçekleştirileceği söylemi yaygın olarak dile getirilmiştir. Böylelikle de milyonlarca yurttaş ciddi bir beklenti içine sokulmuştur. Tasarı halktaki bu beklentiye cevap vermekten oldukça uzaktır. Tasarının, kimi maddeleri kısmi bir iyileştirme öngörürken, hali hazırdaki birçok düzenleme ve uygulamadaki sorunlar ya iyileştirmeleri ortadan kaldıracak ya da boşa çıkaracaktır. İnsan hakları ve ifade özgürlüğü noktasında iyileştirme yapılacaksa, evrensel hukuk normlarına uyulacaksa hem Terörle Mücadele Kanunu hem de Türk Ceza Kanunundaki insan hakları ihlallerine yol açan, ifade özgürlüğünü kısıtlayan tüm maddelerin ortadan kaldırılması ve özel görevli mahkemelere son verilmesi gerekir. Toplumsal barışı yok eden, başta Kürtler olmak üzere muhalifler ve tüm farklı kesimleri hedef haline getiren nefret söylemine ilişkin tek bir düzenleme olmaması yargı paketinin herhangi bir insan hakları eylem planını yaşama geçirecek bir paket olmadığını

ispatıdır. 17 Haziran tarihinde, İzmir HDP il binasına bir saldırı gerçekleşti ve Deniz Poyraz isimli kadın yoldaşımız katledildi.

Deniz Poyraz'ın katledilme süreci münferit bir cinayet süreci değil; bilakis özellikle de 7 Haziran 2015 tarihinden sonra günden güne dozu artırılan siyaset arenasındaki HDP'ye yönelik nefret söylemlerinden beslenen, adeta teşvik edilen bir katliam sürecidir. Deniz Poyraz nefret politikaları sonucu yaşamını yitiren ilk Kürt değil; bu politikalar devam ederse sonuncusu da olmayacaktır. Yeni Deniz Poyraz katliamlarının yaşanmaması için özellikle de siyasetteki nefret söylemine ilişkin derhal yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Birçok araştırma şirketinin verilerine göre vatandaşın yargıya güveni hızla azalmaktadır. Halkın yargıya güveninin tesis edilmesinin önündeki en büyük engel de cezasızlıkla sonuçlanan dava dosyalarıdır. 90'lı yıllarda yaşanan katliam ve zorla kaybettirmelerden tutun, Uğur Kaymaz, Ceylan Önkol, Hrant Dink, Tahir Elçi, Kemal Kurkut, Şerali Dere, Suruç, Soma katliamı ve ismini sayamadığımız etkin bir soruşturma yürütülmeyen ve cezasızlıkla sonuçlanan binlerce dosya mevcut. Halka sunulan bir yargı reformunun ya da insan hakları eylem planının samimi ve gerçekçi olabilmesi için öncelikle cezasızlık politikası ile yüzleşmek, adliyelerin arşivinde çürüyen zamanaşımı sebebiyle kapatılan dosyaları açık etkin bir soruşturma ile adaleti tesis etmek gerekir.

Kanun teklifine gelecek olursak kimi olumlu düzenlemeler ihtiva etmekle beraber olumsuz düzenlemeler de içermektedir. Olumlu sayabileceğimiz maddeler ise gerekçesine hizmet etmek bakımından yeterli değildir.

2- Madde Değerlendirmeleri

MADDE 1- Bu madde ile idari yargılama usulü kanununda idareye cevap için verilen 60 günlük süre 30 güne indirilmiştir. Ayrıca kesin cevap için bekleme süresi 6 aydan 4 aya, Dava açılmaması veya davanın süreden reddi hallerinde, altmış günlük sürenin bitmesinden sonra yetkili idari makamlarca cevap verilmesi durumunda 60 günlük dava açma süresi 30 güne indirilmiştir.

Düzenleme yargılamayı hızlandırmak açısından olumlu bir düzenlemedir. Fakat hak kaybına uğradığını düşünen vatandaş bakımından 6 aylık bekleme süresinin 4 aya indirilmesi vatandaş açısından olumsuz bir düzenlemedir. Şöyle ki; idari işlemlere karşı dava açabilmenin süreye bağlanmasının çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerin başında vatandaşa haklarında verilmiş olan idari kararın hukuka uygun olup olmadığını, dava konusu yapmanın gerekip gerekmediğini düşünme ve inceleme olanağı vermek; hak arama özgürlüğü açısından eşitliği sağlamak, idarenin işlemlerinde belirlilik ve kararlılığı sağlamak gelmektedir. Adil yargılanma hakkı çerçevesinde mahkemeye erişim hakkına yönelik sınırlamaların dava açmak isteyen bir kişinin mahkemeye erişim hakkının özüne zarar verecek seviyeye ulaşmaması gerekmektedir. Bu bağlamda bekleme süresinin dört aya düşürülmesi, dava açma süresinin ise otuz güne düşürülmesi vatandaş açısından aleyhe bir düzenleme olarak kabul edilmelidir.

Ayrıca idari yargılamalarda vatandaşın asıl sorunu, yargılama süreçlerinin çok uzun olmasıdır. Dosyaların üst mahkemelerde yıllarca beklediği herkesin malumudur. Adalete erişimin kolaylaştırılması bakımından bir düzenleme yapılacaksa öncelikle mahkemelerin hakkaniyetli bir sürede karar vermesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

İdari yargılamalarda, yargılama sürecini hızlandıracak adımlardan biri Avukatlık Kanunu'nda yapılacak düzenlemelerdir. Mahkemelerin, avukatların sunmuş oldukları belgelerin Avukatlık Kanunu gereğince tasdikleyip onanmasıyla birlikte bu belgeler ve bilgiler çerçevesinde mahkemenin bir karar vermesi gerekirken ayrıca bir araştırma ve soruşturma süreci başlatması ile birlikte yargılama süreci uzamaktadır. Dolayısıyla, Avukatlık Kanunu'ndan kaynaklı olan avukat tarafından verilen evrakların tasdik edildikten sonra aslı gibi şeklindeki bir muameleye tabi tutulması hâlinde yargılama sürecinin hızlanacağı aşıkardır ve buna ilişkin düzenlemelerin de yapılması gerekmektedir.

MADDE 6- Türk Ceza Kanunu'nda, kasten öldürme suçunun nitelikli hali olan ve ağırlaştırılmış müebbet hapis ile cezalandırılan eşini öldürmeye boşanmış eş de eklenerek boşanmış eşi öldürmeyi de nitelikli hal olarak saymıştır.

MADDE 7- Bu madde ile, Türk Ceza Kanunu'nda Kasten yaralama suçunun nitelikli hallerinin arasına boşanmış eşe karşı işlenmesi de eklenmiştir.

MADDE 8 - Madde ile TCK 96'da tanımlı bulunan Eziyet suçunun nitelikli halleri arasında failin boşandığı eşe karşı işlemesi hali de eklenmiştir.

MADDE 9- Madde ile TCK 109'da tanımlı kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun nitelikli halleri arasında failin boşandığı eşe karşı işlemesi hali de eklenmiştir.

Teklifin 6-7-8-9. Maddeleri bakımından; yasa teklifi büyük bir kadın kazanımı olan kadına yönelik şiddeti engellemek başta olmak üzere her türlü cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmayı amaçlayan, buna yönelik politikalar üretmeyi taahhüt eden İstanbul Sözleşmesinin bir gece yarısı ferman niteliğindeki Cumhurbaşkanı kararı ile ortadan kaldırıldığı bir dönemde meclise getirildi. Bir yandan kadınların başta yaşam hakkı olmak üzere toplumdaki varlıkları için hayati olan sözleşmeden çıkılıp bir yandan kadın cinayetlerinde nitelikli halde kısmi olumlu düzenlemeler yapılmaktadır. Eğer kadın cinayetlerini önlemek için yasalarda düzenlemeler yapılacaksa ilk adım İstanbul sözleşmesinden çekilme hukuksuzluğundan vazgeçmek olmalıdır. Kadına yönelik şiddeti, kadın katliamlarını ve cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak için yasalarda ufak düzenlemeler yapmak oldukça yetersiz olup buna ilişkin politikalar geliştirmek ve yasalarda yapılacak düzenlemeleri ciddiyetle yapmak gerekmektedir. Kanuni düzenlemeler ise sivil toplum örgütleri ve kadın örgütlerini sürece dahil ederek, fikir ve önerilerini alarak yapılmalıdır. Kadın hakkını insan hakkı olarak gören bir bakış açısıyla uluslararası sözleşmelere, kriterlere uygun, kadın örgütlerinin ve STK'ların da sürece katılımıyla cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı şiddeti önleme bağlamında gerçekçi, efektif düzenlemelerin ve politikaların hayata geçirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Teklifin cinayet ve yaralama başta olmak üzere kimi suçların nitelikli haline ‘*eski eşi*’ de eklemesi olumlu bir gelişme fakat eş/eski eş olmayıp sırf kadın kimliğinden kaynaklı katledilen kadınları kapsamadığı için de bir o kadar eksik düzenlemedir. Kadın cinayetleri ve kadına yönelik her türlü şiddet eylemine ilişkin, yasada caydırıcı düzenlemeler yapılmak isteniyorsa Kadına Yönelik Suçlar TCK’da ayrı bir kategoride ele alınmalı cezalar değerlendirilirken ortaya çıkan erkek şiddetinin cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklağı gerçeğinden hareket edilmesi gerekmektedir. Suç ve cezalar değerlendirilirken ortaya çıkan erkek şiddetinin cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığı gerçeğinden hareket edilmeli ve sırf kadın kimliği ya da cinsel yönelimi sebebiyle işlenen suçların hepsi, suçun nitelikli hali kapsamına alınmalıdır.

Türkiye’de kadın cinayetleri özelindeki hukuki sorunlara bakıldığı zaman, yargılama sürecinin çok uzun olduğunu, sonuçta alınan cezaların caydırıcı olmadığını, taktiri indirim sebeplerinin hakkaniyete uygun olmayarak uygulandığını kadın cinayetleri oranlarının her gün arttığına tanık olarak izliyoruz. Ayrıca kadın cinayetlerinde ‘haksız tahrik indirimi’ yapılmayacağını yasalastırmak gerekir.

MADDE 12- Madde ile yalnızca ifadesi alınmak üzere yakalama emri bulunan ve mesai saatleri dışında ve tatil günlerinde yakalanan kişi belirlenen saatlerde yargı merci önünde bulunmayı taahhüt ederse Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda serbest bırakılabilir. Bu değişiklik yalnızca mesai saatleri dışında ve ifadesi alınmak üzere yakalanan kişiler için geçerlidir. Her yakalama için yalnızca bir kez uygulanacağı ve yakalananın taahhüdü yerine getirmemesi halinde ise yakalama emrinin düzenlendiği Cumhuriyet savcısı tarafından bin lira idari para cezası verilmektedir.

Genel anlamda mesai saatleri dışında ifadesi alınmak üzere yakalaması olup da yakalanan için olumlu bir düzenlemedir ancak taahhüt edilen sürede yargı mercine gelinememesi halinde mazeret bildirilebilmesi hali düzenlenmemiştir. Taahhüdün yerine getirilmediği isnadı veya mazeret hali de göz önünde bulundurulduğunda verilen idari para cezasına karşı bir itiraz yolu da değişiklikte belirtilmemiştir.

Madde olumlu bir düzenlemeyi ihtiva etmektedir. Fakat iş uygulamaya gelince ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle örgütlü suçlarda hukuksuzluk ve keyfilik ile dolu süreçler yaşanmaktadır.

CMK m.145 ve m.146 uygulanması gerekirken CMK m.90/1’in uygulanması adeta teamül haline gelmiştir. Öncelikle uygulamadaki hukuk dışı usulün önüne geçmek için gerekli adımlar atılmalıdır.

MADDE 13-Madde ile tutuklama kararı verilebilmesi için kuvvetli suç şüphesinin birinci maddede geçen varlığını gösteren somut delillere dayanması gerektiği düzenlenmiştir.

Gerekçede belirtildiği gibi mevcut kanunda 100. maddedin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları birlikte değerlendirildiğinde somut delillere dayanarak tutuklama yapılacağı sonucu ortaya çıksa da Sulh Ceza Hakimlikleri’nin pratikleri bakımından bu değerlendirme konusunda tereddüt yaşandığı, tutuklama koşulunun bu sebeple net bir biçimde ortaya konulması gerektiği belirtilmiştir.

Olumlu bir düzenlemedir ancak yargının siyasal iktidarın hukuk bürosu haline gelmesi sebebiyle, özellikle siyasi dosyalarda verilen tutuklama kararları çoğu kez suç şüphesi bile aranmadan verilmektedir. Somut delillere dayandırılma zorunluluğu ile birlikte aynı zamanda kararlara karşı etkili bir denetim mekanizmasının da geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü tutuklama kararlarına ilişkin en ciddi hukuksuzluklar uygulamada yaşanmaktadır. Ülkede sırf iktidarın politikalarını eleştirdiği, gösteri ve yürüyüş hakkını kullandığı, muhalif bir pozisyonda yer aldığı için tutuklanan yüzbinlere vatandaş bulunmaktadır. Sırf gizli tanık beyanı sebebiyle tutuklu bulunan binlerce siyasetçi varken mevcut yasalara yama yapmak yargının içler acısı halini düzeltmemektedir. Düzenlemenin uygulamada bir karşılık bulması için öncelikle yargının tarafsızlığının tesis edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca Katalog suçlarda “*tutuklama nedeni varsayılır*” ibaresi durdukça bu madde teklifi boşa düşecektir. Şu anda yasada “kuvvetli suç şüphesi” varsa tutuklama kararı verilebileceği düzenlenmiş durumda ama pratikte bunun karşılığı bulunmamakta. “Somut delil” varsa ibaresi eklenmesi olumlu bir gelişme fakat katalog suç isnatlarında yaygın tutuklama kararlarını engellemeyecektir.

Tutuklama ve katalog suçlar bağlamında TMK’nın yaptığı “terör tanımı” kanunilik ilkesinin sınırlarını zorlayacak biçimde muğlak ve geniş olması da ciddi hukuksuzluklara yol açmaktadır. TMK, hukuksal çerçevesi belli olmayan terimlerle, terör kavramı kapsamında sayılamayacak eylemlerin dahi “terör suçu” kabul edilmesi sonucunu yaratacak bir terör tanımı getirmiştir. Kanunda, yöntemi belirlemek üzere başvuru “baskı, cebir, şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme ve tehdit” kavramlarının bir kısmı ceza hukukuna yabancı, hukuksal anlam verme imkânı bulunmayan, aralarındaki farklar saptanamayacak niteliktedir. Kanun ayrıca, içerdiği muğlaklıklar ve sorunlar neticesinde her türlü muhalefet öznesini bu kapsama dahil etme imkânı sağladığından ceza muhakemesi usulüne istisnalar getirerek infazda eşitsizliğe de neden olmaktadır. Tüm bu gerekçeler ışığında TMK’nın tümünden kaldırılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Ayrıca çocuk istismarı ve kadına yönelik suçlar, soykırım ve insanlığa karşı suçlar bu kapsamın dışında tutulmalıdır. Özellikle cinsel istismar suçlarında tutuklama için somut delil aranması ciddi mağduriyet ve hak kayıplarına yol açacaktır. Oysaki çocukların üstün yararını ilke alan bir anlayışın hayata geçirilmesi gerekir. Uygulamada, çocuğun beyanının somut delil olarak kabul edilmemesi ihtimali, failin ödüllendirilebileceği korkunç bir tehlike olarak önümüzde durmaktadır. Faillerin tutuksuz yargılanması mağdurlar açısından bir ıstırap yaratmakla beraber kimi mağduru şikâyetin de vazgeçmesine neden olabilmektedir. Bu tür suçlarda da faillerin tutuksuz kalmasını; tehditlerini artırmasını hatta çoğu kez şikâyetini geri çekmek için mağduru baskılamasını engelleyebilmek için farklı düzenlemelere ihtiyaç olduğu açıktır. Beyanın esas alınması, aksinin fail tarafından ispatlanması ilkesinin bu suçların özgünlüğü gözetilerek esas alınması gerekmektedir. Çünkü, mağdurlar tarafından kolay anlatılmayan, kimi şikâyette bulunulamayan, çoğunlukla rehber öğretmene anlatımla ortaya çıkan suçlar olduğu için sonradan somut delil sunmanın imkânsız hale gelebileceği suçlardır.

MADDE 14- Madde ile Cumhuriyet Savcısının tutuklama talebinde bulunmasına mutlaka gerekçe göstermesi gerektiği ve neden adli kontrolün yetersiz olduğuna ilişkin hukuki ve fiili nedenleri de göstermesi gerektiği düzenlenmiştir. Ayrıca ikinci fıkrada yapılan değişiklikle de tutuklama kararı verilirken, tutuk incelemelerinde ve tahliyeyle ilişkin red kararının gerekçelerinde mevcut karara ek olarak neden adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağına ilişkin somut olguların da gerekçede yer alması gerektiği düzenlenmiştir.

Tutuklamaya ilişkin bu koşul hali hazırda CMK m.101/1'in ikinci cümlesinde yer almaktadır. Fakat uygulamada tam tersi bir prosedür işletilmektedir. Özellikle siyasi dosyalarda noktası virgüline kadar birbirinin aynısı şablon gerekçeler kopya yapıştır yapmak sureti ile tüm kararlara gerekçe olarak ekleniyor. Esasen CMK m.101/2' ye d bendinin eklenmesi olumlu bir adımdır fakat uygulamada yaşama geçirilmedikçe ilgili maddede bir süs olarak kalacaktır. .

MADDE 15: Maddeyle; konutu terk etmeme yükümlülüğünün (ev hapsi) cezadan mahsup edilebilmesi düzenlenmektedir.

Her ne kadar Adalet Bakanlığınca istatistiki veriler paylaşılmadığı için kesin bir rakama ulaşmak mümkün olmasa da ev hapsi kararları sayısında büyük bir artış olduğu görülmektedir. Boğaziçi Üniversitesi protestoları süresince sadece Şubat ayının ilk iki haftasından kamuoyuna yansıyan 50'ye yakın ev hapsi kararı verilmiştir. Düzenleme her ne kadar olumlu görünse de burada asıl tartışılması gereken konu Ev hapsinin ölçülülük ilkesine aykırı olarak giderek tutuklamanın kendisi haline gelmesidir. Özellikle "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşünde İhtara Rağmen Kendiliğinden Dağılmama" atılı suçu sebebiyle bu tedbire başvurulduğu düşünülecek olursa; kanunda cezası 6 aydan 3 yıla kadar gösterilen dolayısıyla ceza verilse dahi denetimli serbestliğe tabi olacak bir suç açısından evlerin birer cezaevine yurttaşların da kendi gardiyanına dönüştürülmeye çalışıldığı açıktır. Uygulamadaki şekliyle Anayasa'nın 34. maddesiyle güvence altına alınmış olan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkına aykırılık teşkil eden ev hapsi tedbiri için getirilen bu düzenlemenin bu haliyle insan hakları için bir adım olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu alanda bir iyileştirmeden bahsedilecekse; yurttaşların özgürlük ve güvenlik hakları ile ifade ve toplanma özgürlüklerinin siyasi saiklerle keyfi olarak ortadan kaldırılması engellenmeli, hak ve özgürlüklerin devlet eliyle sınırlandırılabilmesi için hukuken aranan gerekliliklerin de yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda;

- Ev hapsi kişi özgürlüğüne yönelmiş bir müdahaledir ve dolayısıyla AIHS m.5/1/c uyarınca kişi özgürlüğüne suç isnadı ile yönelen her müdahale gibi mutlaka duruşma açılarak incelenmelidir.
- Ev hapsine ilişkin karar verilirken tutuklama için aranan standartlara uyulması şarttır ve anılan tedbir için tıpkı tutuklamada olduğu gibi suç işlendiğine dair somut delile dayanan suç şüphesi bulunmalıdır.
- Ev hapsi ancak suç işlenmesi veya suçun önlenmesi amacıyla yönelik uygulanabilir yani ifade özgürlüğü veya toplanma özgürlüğünü ortadan kaldıracak şekilde kullanılmamalıdır.
- Ölçülü uygulanmalıdır yani; uygulanması zorunlu, elverişli ve orantılı olmalıdır.

Ayrıca konutu terk etmemek tedbiri, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma bağlamında tutuklama ile aynı sonuçları doğurduğu için bu tür bir mahsubun 2 güne 1 gün olarak değil de bire bir mahsup edilmesi gerekmektedir. Ayrıca haksız yere tatbik edilen koruma tedbirinden dolayı tazminat talebine ilişkin yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

MADDE 16: Düzenlemeyle adli kontrol yükümlülüğünün devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda en geç 4 aylık aralıklarla incelenmesi zorunlu hale getirilmektedir.

Adli kontrol yükümlülükleri de kişi özgürlüğüne yönelmiş müdahaleler olduğundan özellikle ev hapsi başta olmak üzere tüm adli kontrol yükümlülüklerinin devamının gerekip gerekmeyeceği tutuklama tedbirine paralel olarak en geç 30 günlük aralıklarla incelenmelidir.

MADDE 17: Düzenlemeyle adli kontrol tedbirleri için azami süreler; ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde en çok iki yıl (*zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek 1 yıl daha uzatılabilir*), ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde en çok üç yıl (*zorunlu hallerde gerekçe gösterilerek uzatılabilir*) olarak belirlenmiştir. Uzatma süresi toplam 3 yılı; Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar, Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar, Milli Savunmaya Karşı Suçlar ve Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda ise 4 yılı geçemez.

Düzenlemeye göre; ağır ceza mahkemesinin görevine giren işler bakımından adli kontrol tedbirleri 6, yukarıda sayılan suçlar bakımından ise 7 yıl boyunca uygulanabilecektir. Adli kontrol yükümlülükleri için azami bir süre belirlenecek olması makul olmakla birlikte belirlenen sürelerin uzunluğu makul olmaktan çok uzaktır. Bu durum zaten kes, kopyala, yapııştır gerekçelerle uzatılan adli kontrol tedbirlerinin, belirlenen azami sınır aşılmadıkça hak kaybı oluşmayacağından bahisle uygulamada incelemelerin daha da üstün körü yapılmasına neden olacaktır. Kişilerin 6-7 yıl boyunca bir veya birkaç adli kontrol yükümlülüğü altına sokulabilecek olmasında artık bir tedbirden değil olsa olsa bir cezadan bahsedilebilecektir. Terörle mücadele kanunu kapsamındaki suçlar başta olmak üzere her lehe düzenlemede kapsam dışı bırakılan bu suçlar; her yurttaşını düşman, her muhalif söylem ve eylemi de anayasal düzeni ortadan kaldırmaya yönelik gören bir düşman ceza hukukunun yansıması olduğundan tekliften çıkarılmalıdır. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünün verilerine göre Ceza mahkemelerinde Terörle Mücadele Kanunu Kapsamına giren suçlar isnadıyla açılan dava sayısının; 2017 yılında 789, 2018 yılında 991 iken 2019 yılında 3bin 612'ye, 2020'de de 4bin 432'ye yükselmesi bunun en somut örneğidir. İktidar ortakları tarafından her gün yüzlerce kişinin "terörist" olarak itham edildiği düşünülecek olursa toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullananların eve hapsedilmesi gibi yüz binlerce insan sırf muhalif olduğu için uzun yıllar özgürlüklere müdahale niteliğindeki bu yükümlülüklerle keyfi olarak katlanmak zorunda bırakılacaktır. İlla ki bazı suçlar bakımından daha uzun süreler belirlenecekse CMK 100/3'te sayılan ve Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; Soykırım ve insanlığa karşı suçlar, işkence, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı ile uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçları bakımından belirlenmesi daha uygun olacaktır.

MADDE 20: Düzenlemeyle iddianameye ilişkin bilgiler ile duruşma tarihinin; dosyada bulunan telefon, telgraf, faks, elektronik posta vb. bilgisi bulunuyorsa bu araçlardan herhangi biriyle de sanığa bildirilebileceği düzenlemesi getirilmiştir. Çağrı kağıdına bağlanan sonuçların bu durumda uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

Düzenleme teknolojik gelişmelere ayak uydurma gerekçesiyle getirilmişse de bu iletişim araçlarından birine yapılan tebliğ usulüne yer verilmemiş olması uygulamada hak kayıplarına neden olacaktır. Şöyle ki; Teklifle birinci fıkrasının değiştirilmesi öngörülen maddenin (5271 sy. Kanun madde 176, İddianamenin Sanığa Tebliği ve Sanığın Çağrılması) dördüncü ve son fıkrası “*çağrı kağıdının tebliğiyle duruşma günü arasında en az bir hafta süre bulunması gerekir.*” demektir. Ancak yapılan düzenlemede; tebliğin bu yollardan biriyle yapılması halinde bu bir haftalık sürenin ne zaman başlatılacağı belirtilmemiştir. Örneğin; mail yoluyla iletilen bir tebliğin ne zaman okunduğu bilinemeyeceğinden her halükârda gönderildikten kaç gün sonra tebliğ edilmiş sayılacağı açık olmalıdır. Ayrıca teklif metninden söz konusu yollara “çağrı kâğıdı ile tebliğe” ek olarak başvurulacağı anlaşılırken gerekçeye bakıldığında “sayılan araçlardan en az birisiyle bildirimde bulunmak yeterli olacaktır” denmektedir. Bu teknolojik iletişim araçlarının herkes tarafından düzenli olarak kontrol edildiğini ve gözden kaçmayacağını varsaymak gerçeklikle bağdaşmamaktadır.

MADDE 21: Bir önceki maddedeki iddianamenin sanığa tebliği ve sanığın çağrılması noktasında tebliğin yapılabileceği yollar olarak belirlenen telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi yolların “suçun mağduru ile şikâyetçinin çağrılması”nda da kullanılacağı düzenlenmiştir. Ek olarak çağrı kağıdına iddianamenin eklenmesi de zorunlu hale getirilmiştir. Ayrıca halihazırda yapılacak çağrı bakımından tanıklara ilişkin hükümlerin uygulanacağını öngören fıkraya “zorla getirme” ibaresi de eklenerek mağdur ve şikâyetçilerin zorla getirilmesinde tanıklara özgü hükümler uygulanacağı belirtilmiştir.

Düzenleme teknolojik gelişmelere ayak uydurma gerekçesiyle getirilmişse de bu iletişim araçlarından birine yapılan tebliğ usulüne yer verilmemiş olması uygulamada hak kayıplarına neden olacaktır. Örneğin; mail yoluyla iletilen bir tebliğin ne zaman okunduğu bilinemeyeceğinden her halükârda gönderildikten kaç gün sonra tebliğ edilmiş sayılacağı açık olmalıdır. Ayrıca teklif metninden söz konusu yollara “çağrı kâğıdı ile tebliğe” ek olarak başvurulacağı anlaşılırken gerekçeye bakıldığında “belirtmek gerekir ki; sayılan araçlardan en az birisiyle bildirimde bulunmak yeterli olacaktır” denmektedir. Bu teknolojik iletişim araçlarının herkes tarafından düzenli olarak kontrol edildiğini ve gözden kaçmayacağını varsaymak gerçeklikle bağdaşmamaktadır.

MADDE 22- Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri şüpheliyi seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirmekte ve şüphelinin usul hakkında aydınlatılması sağlanmaktadır. Belirtilmelidir ki, bu usul, soruşturma evresi sonunda kamu davası açılması için yeterli şüpheyeye ulaşıldığı ve kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde uygulanabilecektir. Bu yönden seri muhakeme usulü, şüphelinin daha az yaptırım beklentisiyle uygulanmasını kabul ettiği bir usuldür. Bu usulün uygulanabilmesi için öncelikle şüphelinin Cumhuriyet savcısının teklifini müdafii huzurunda kabul etmesi ve mahkemenin de şüpheliyi tekrar müdafii huzurunda dinlemesi gerekir. Bir başka deyişle, şüphelinin seri muhakeme

usulünün uygulanması yönündeki iradesi, yeterli hukuki güvencelerle donatılarak müdafinin hukuki yardımı eşliğinde alınmaktadır.

Maddenin sekizinci fıkrasına eklenen hükümle, mahkemece tespit edilen eksikliklerin tamamlanması amacıyla talep yazısının Cumhuriyet başsavcılığına iade edilebilmesine ilişkin düzenleme yapılmaktadır.

Maddenin dokuzuncu fıkrasında, Mahkemenin, maddi gerçeğin araştırılması amacıyla soruşturmanın genişletilmesi, yeni delillerin toplanması, tanık dinlenmesi gibi yetkileri bulunmadığından, maddî hakikatın ortaya çıkarılabilmemesini teminen böyle bir araştırma yapılmasına ihtiyaç duyduğu takdirde bu usulün uygulanmasına ilişkin talebi reddetmesi gerekecektir.

Maddenin on birinci fıkrasına eklenen hükümle, seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmesi halinde, bu usulün uygulanmayacağı düzenlenmek suretiyle uygulamada yaşanan sorunların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Maddenin on dördüncü fıkrasında yapılan değişiklikle, dokuzuncu fıkra kapsamında mahkemece kurulan hükme yapılan itirazın, itiraz mercii tarafından hangi şartlar bakımından inceleneceği hususu açıklığa kavuşturulmaktadır.

5271 sayılı Kanununun 250'nci maddesinin dördüncü fıkrasına "temel cezadan" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve koşulları bulunduğu takdirde zincirleme suça ilişkin hükümler uygulandıktan sonra belirlenen cezadan" ibaresi ve maddenin sekizinci ve on birinci fıkralarına sırasıyla aşağıdaki cümleler eklenmiş, dokuzuncu fıkrasında yer alan "şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda" ibaresi "şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkumiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere dört ilâ yedinci fıkra hükümleri doğrultusunda" şeklinde ve on dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Bu fıkraya aykırı olarak düzenlendiği, belirlenen yaptırımda maddi hata yapıldığı, yaptırım hakkında 231 inci veya Türk Ceza Kanunu'nun 50 ve 51 inci maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği ya da teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmediği anlaşılan talep yazısı, eksikliklerin tamamlanması amacıyla mahkemece Cumhuriyet başsavcılığına iade edilir. Cumhuriyet savcısı tarafından eksiklikler tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra talep yazısı yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilir."

MADDE 23- Asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra dosya kapsamı itibarıyla yargılamaya konu olayların karmaşık olup olmaması, çözümünde hukuki ve olgusal herhangi bir sorunla karşılaşılıp karşılaşılmaması, tanık dinlemenin, keşif yapmanın ya da bilirkişi raporu almanın zorunlu olup olmaması gibi hususlar değerlendirilerek, basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağı takdir edilecektir. Bu takdirde basit yargılama usulünün uygulanmaması yönünde gerçekleşirse genel hükümlere göre yargılamaya başlanacak ve duruşma günü belirlenecektir.

Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 251 inci maddesinin birinci fıkrasına hüküm eklemek suretiyle, iddianamenin kabulünden sonra 175 inci maddenin ikinci fıkrası gereğince duruşma gününün belirlenmesi durumunda basit yargılama usulünün uygulanamayacağı açıkça düzenlenmektedir. Basit yargılama usulü ancak iddianamenin kabulünden sonra ve fakat duruşma günü belirlenmeden önce uygulanabilecek bir usuldür. Düzenlemeyle, duruşma günü belirlendikten, başka bir ifadeyle sanık hakkında genel hükümlere göre yargılama yapılmasına karar verildikten sonra, artık basit yargılama usulüne dönülmesinin mümkün olmayacağı hüküm altına alınmaktadır.

MADDE 24- Düzenlemeyle, sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adlî kontrol tedbirleriyle ilgili olarak verdiği her türlü karara karşı yapılan itirazların, yargı çevresinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından incelenmesi sağlanmaktadır. Sulh ceza hâkimliği işlerinin asliye ceza hâkimi tarafından görülmesi halinde ise bu kapsamda yapılacak itirazları inceleme yetkisi, yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesi başkanına verilmektedir. Böylelikle, sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adlî kontrol tedbirleriyle ilgili olarak verdiği kararlar bakımından yatay itiraz usulü yerine, dikey itiraz usulü getirilmektedir. Belirtmek gerekir ki, sulh ceza hâkimliği tarafından verilen bütün kararlara karşı asliye ceza mahkemesi hâkimine itiraz yoluna gidilemeyecek, tutuklama ve adlî kontrol tedbirleri haricinde verilen kararlar bakımından 268 inci maddenin üçüncü fıkrasının (a) bendindeki mevcut usule göre itiraz incelemesine devam edilecektir.

Tutuklama ve adlî kontrol tedbirleriyle ilgili verilen bir karara yapılan itiraz ile arama ve el koyma gibi diğer koruma tedbirleri hakkında verilen bir karara itiraz edilmesi halinde, itirazı incelemeye yetkili merciler farklı olacaktır. Bu durumda, itirazların gecikmeksizin incelenmesi amacıyla, kararına itiraz edilen sulh ceza hâkimliği tarafından gerekli tedbirler alınacaktır.

MADDE 25 İç Tüzük 35'e göre "Komisyonlar kanun teklif edemezler, kendilerine havale edilenler dışında kalan işlerle uğraşamazlar, Başkanlık Divanı kararı olmaksızın Genel Kurul toplantı saatlerinde görüşme yapamazlar ve kanun tekliflerini bölerek ayrı ayrı metinler hâlinde Genel Kurula sunamazlar." Yani bu bir değişiklikten ziyade sunulan bir şeyin dışında yeni bir kanun maddesi ihdası söz konusudur ve bu durum İç Tüzüğe aykırıdır.

28.06.2021

Züleyha Gülüm
İstanbul

Mehmet Ruştü Tiryaki
Batman

Abdullah Koç
Ağrı

MUHALEFET ŞERHİ

4. Yargı Paketi olarak basında yer alan 27 maddelik “*Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi*” üzerine İYİ Parti olarak hazırladığımız Muhalefet Şerhimizdir.

Teklifin Tümü Üzerine

4. Yargı Reformu Paketi; Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 30 Mayıs 2019 tarihinde “güven veren ve erişilebilir bir adalet sistemi” vizyonuyla kamuoyuyla paylaşılan Yargı Reformu Strateji Belgesi ile Cumhurbaşkanı tarafından ‘Özgür Birey, Güçlü Toplum; Daha Demokratik Bir Türkiye’ vizyonu ile 2 Mart 2021 tarihinde kamuoyuna açıklanan İnsan Hakları Eylem Planı temel alınarak hazırlanmıştır.

27 maddelik “*Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi*” her şeyden önce teklif bir reform olma niteliğinden uzak olup, 4 farklı kanunda değişiklik öngören bir torba kanun mahiyetindedir:

- 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
- 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun

AKP iktidarında süregelen bir alışkanlık olarak, anayasal kurumlarının işlevselliğini kaybetmesi sebebiyle yanlış sorun tespitlerine geçici pansuman çözümler niteliğinde aflar ve daha fazla yetki taleplerini içeren torba kanunlar çıkarılmıştır.

Maalesef bir kanunu Komisyon görüşmelerinde ve Genel Kurul görüşmelerinde temel Kanun olarak isimlendirmek o kanunu Torba Kanun olmaktan çıkarmıyor. Torba Kanunlar, pek çok kanunda tek tek düzeltmeler yapmaktadır. Biz ise, bu değişiklik yapılacak kanunları tek tek ele alıp tüm maddelerini gözden geçirip, gerçek anlamda Temel Kanun çalışması yapılması gerektiğini söylüyoruz. Reform yapılacaksa, Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, İnfaz Kanunu tümünden ele alınsın!

TBMM Genel Kurulunda bugüne kadar pek çok defa İmar Affı, Trafik ve Para Cezaları Affı, Vergi Cezaları Affı, Askerlik Affı, Öğrenci Affı, ayrıca 3 tane Yargı Reformu Paketi vb. “af-reform” adıyla kanun teklifleri görüşülmüştür. Bu kanunlar, ülkemizin var olan devasa problemlerini çözmediği gibi geçici çözümlerle sorunların ertelenmesi anlamına gelmektedir.

Zira, her bir konuda çıkan bu kanunlar, 2-3 yıl geçmeden yine Genel Kurul gündemine getirilerek yeni bir af, yapılandırma, değişiklik ihtiyacı ortaya çıktı gerekçesiyle tekrar tekrar görülmektedir. Ayrıca her defasında bu teklifler “nasıl muhteşem bir çare ve büyük reform” olarak hem halka hem de muhalefete anlatılmaktadır.

Elektrik Piyasası Kanunu yedi yılda 9 kez değişti, Yenilenebilir Enerji Kanunu on beş yılda 5 kez değişti, Maden Kanunu son on sekiz yılda 21 kez değişti. 27’nci Yasama Dönemimizde 183 kanun teklifi kanunlaşarak Genel Kurulda kabul edildi. 1927 tarihli Askerlik Kanunu’nu örnek gösterirsem doksan iki yıl sorunsuz uygulamasını sürdürmüştür, 2019 yılında tamamen değişti. 1930 tarihli Belediye Kanunu, yetmiş beş yıl sorunsuz yürürlüğünü sürdürdü, 2005 tarihinde hükûmetçe değiştikten sonra bugüne kadar 31 kez değişiklik yapıldı. 1985 tarihli İmar Kanunu, son on bir yılda 19 kez değişti. 1983 tarihli Devlet İhale Kanunu 2003’ten bu yana 197 kez değişti.

On dokuz yıllık tek parti iktidar döneminde 12 kez değişiklikle Anayasa’nın 177 maddesinin 134 hükmünde değişiklik yapılmıştır. Anayasa’nın neredeyse yarıdan fazlasında, maddesinde değişiklik yapılmış ve bunlar tamamen iktidarın isteği doğrultusunda yapılmış bir anayasa değişikliğidir. Buna rağmen hala reform ve Anayasa değişikliği isteği AK Parti tarafından dile getirilmektedir.

Görüşmekte olduğumuz bu teklif de hukuk, adalet ve yargıda yaşanan faciaları ve devasa sorunları, insan hakkı ihlallerini görmeyen pansuman niteliğinde bir torba tekliftir.

Zira Adalet Bakanı Abdülhamid Gül, 26 Aralık 2018 tarihinde Adalet Komisyonu üyesi milletvekillerine verdiği yemekte, reform paketi çalışmalarının yapıldığını ve “Yargının tarafsızlığında, bağımsızlığında birtakım sorunlar yaşıyoruz, ayrıca İnsan Hakları Mahkemesiyle uyumda da birtakım sorunlar yaşanıyor; bunları çözmek adına bir reform paketi hazırlıyoruz.” demişti. O gün Sayın Bakan’a bu konularda Anayasa’ımızda yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığıyla ilgili, temel hak ve özgürlükler ve bunların korunmasıyla ilgili yeterli yasal düzenlemeler olduğunu ancak sorunun başka bir noktada, uygulamada olduğunu ifade etmiştik.

Kanunun gerekçesinde şu ifadeler yer verilmiştir: temel hak ve özgürlüklerin daha etkin korunması, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının geliştirilmesi, hukuki güvenliğin güçlendirilmesi, adalete erişimin kolaylaştırılması, makul sürede yargılanma hakkının gözetilmesi, yargıya güvenin artırılması ve insan odaklı hizmet anlayışının geliştirilmesi günümüzde ana ilke ve değerler olarak kabul edilmektedir.

Bununla birlikte Yargı Reformu Strateji Belgesi'yle 9 amaç, 50 hedef ve 393 faaliyette oluşan bir reform vizyonu belirlenmişti:

- 1- Hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi,
- 2- Yargı bağımsızlığı, yargının tarafsızlığı ve şeffaflığının geliştirilmesi,
- 3- İnsan kaynaklarının nitelik ve niceliğinin artırılması,
- 4- Performans verimliliğinin artırılması,
- 5- Savunma hakkının etkin kullanımının sağlanması,
- 6- Adalete erişiminin kolaylaştırılması ve hizmetlerden memnuniyetin artırılması,
- 7- Ceza adaleti sisteminin etkinliğinin artırılması,
- 8- Hukuk yargılaması ile idari yargılamanın sadeleştirilmesi ve etkinliğinin artırılması,
- 9- Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yaygınlaştırılması;

Her ne kadar böyle hedefler ortaya konulmuş olsa da bugüne kadar çıkarılan yargı paketlerine kısaca göz atacak olursak, uygulamada, yargı paketlerinin amaçlarıyla bağdaşmayan uygulamaların yaşandığı görülecektir.

1. Yargı Paketi, “*Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapan Kanun*” ismiyle 24 Ekim 2019’da Resmi Gazete’de 39 madde olarak yayınlandı.

Terörle Mücadele Kanunu’nda (TMK) 7/2 maddesine “Eleştiri sınırını aşmayan söylemler ve haber içeriklerine ceza verilemez” cümlesi eklendi.

Paket çıktıktan 6 ay sonra gazeteciler, Barış Pehlivan, Barış Terkoğlu, Müyesser Yıldız, Hülya Kılınç, Murat Ağirel tutuklandı.

Aynı tarihlerde, 30 Nisan 2019’da Cumhuriyet gazetesi yönetici ve yazarları hakkında açılan davada “silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte yardım etme” suçundan hapis cezası aldılar.

2. Yargı Paketi, *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi* olan 69 maddelik 2’inci Yargı Paketi Meclis’ten geçerek 15 Nisan 2020’de yürürlüğe girdi. Paketle birlikte, pandemi nedeniyle cezaevlerindeki adli tutuklular tahliye edildi. Siyasi tutuklular kapsam dışı bırakıldı. Bu nedenle paket “AK Parti’nin özel affı” olarak eleştirildi. Hukukçular, paketin infazda eşitlik ilkesinin aykır olduğunu gerekçesiyle siyasi partiler paketi Anayasa Mahkemesi’ne (AYM) götürdü. Usulen incelemesi tamamlanan paket, halen esastan görüşülüp karara bağlanmadı.

TBMM Genel Kurulu’nda kabul edilen ve Resmi Gazete’de yayınlanan af yasasına göre, terör, cinayet, uyuşturucu, kadına şiddet ve cinsel suçlar haricinde, cezanın yarısı oranında infaz uygulanacak. “Milli istihbarat kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar” kapsam dışında kalırken örgüt kuran ve yönetenlerin cezaları ile tefecilik yapanlar ile canavarca hisle kasten yaralama suçunu işleyenlere verilecek cezalar ise artırıldı.

Basına yansıyan rakamlara göre 100 bini aşkın mahkûm tahliye edildi.

Paket sonrasında Çoklu Baro düzenlemesi kabul edilmişti. Baro Başkanlarının Ankara’ya yürüyüşüne engel olunmuş, Anayasal haklarını kullanmak istemeleri engellenmişti.

3. Yargı Paketi “*Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi*” olan 3’üncü Yargı Paketi, 28 Temmuz 2020’de yürürlüğe girdi. Ağırlıklı olarak hukuk mahkemelerindeki yargılama usullerine ilişkin düzenleme öngören 64 maddelik 3’üncü Yargı Paketi’nde yargılama süreleri, arabuluculuk, alacak davaları gibi konuları yer aldı.

3. Yargı Paketiyle getirilen seri muhakeme usulüne ilişkin hükümlerin önemli bir kısmı Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Anayasa Mahkemesi yargı bağımsızlığıyla ilgili olarak ve yargının görevine müdahale olarak gördüğü bu düzenlemeyi iptal etmişti. 4. Yargı Paketiyle bu Anayasa Mahkemesinin iptal kararını giderici mahiyette bir düzenleme getirilmekte ve burada hâkime -delilleri değerlendirme yetkisi verilmektedir.

3. Yargı Paketi Sonrası Yaşananlar

3. Yargı Paketinin yürürlüğe girdiği 28 Temmuz 2020 tarihinden bugüne kadar geçen 1 yıllık sürede, yargı reformlarının fiilen uygulanamaz ve anlamını yitirmesine yol açacak gelişmeler yaşandı. Reform adıyla getirilen her düzenlemeler toplum üzerindeki kontrolün daha da artırılması, rant sağlanması, ya da yetkilerin merkezde toplanması amaçlarıyla çıkarılmaktadır.

1- AYM Işık Yakma Tartışması

14 Ekim 2020’de Anayasa Mahkemesinde ışık yakıldığı için darbe imasıyla Anayasa Mahkemesi kapatılsın denilmişti. Aynı günlerde 14. Ağır Ceza Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi kararını tanımıyor, uymuyorum, siyasi karar vermişti diyecekti.

Anayasa Mahkemesi (AYM) Üyesi Engin Yıldırım, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi’nin Enis Berberoğlu hakkında AYM’nin verdiği “yeniden yargılama” kararını tanımamasına

gönderme yaparak bir paylaşım yaptı. Yıldırım, sosyal medya hesabından yaptığı göndermede, AYM'nin fotoğrafını "Işıklar yanıyor" notuyla paylaştı.

2- Gazetecilere Ceza ve Saldırılar

13 Ekim 2020'de Metin Yılmaz ve Sözcü gazetesinin sahibi Burak Akbay'ın da aralarında bulunduğu 9 sanığın "FETÖ'ye yardım" iddiasıyla aldığı ceza İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 27. Ceza Dairesi tarafından onandı.

Yeniçağ Gazetesi Ankara temsilcisi Orhan Uğuroğlu, Yeniçağ Gazetesi Yazarı Yavuz Selim Demirağ ve pek çok gazeteciye fiili saldırı ve darp olayı gerçekleştirmiş, faililer tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır.

3- Liyakatsiz Atamalar

Yargıtay üyeliğine 27/11/2020 tarihinde seçilen, Gezi, ve Kavala soruşturmalarıyla öne çıkan eski İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı İrfan Fidan, iki ay bile olmadan Cumhurbaşkanı tarafından 23/1/2021 tarihinde Anayasa Mahkemesi üyeliğine atandı.

Aynı anda pek çok göreve getirilen 4-5 maaş alan liyakatsiz kişiler artık toplumun malumudur. Güreşçiler, Bankaların yönetim kurullarına girebilmekte, sağlıklı olmayan ve sağlık konusunda hiçbir bilgi birikim ve tecrübesi olmayan belediye başkan yardımcısı Hastane müdürü olarak atanabilmektedir.

4- İstanbul Sözleşmesinden Çıkılması (20 Mart 2021)

20 Mart 2021 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı kararıyla Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekildiği açıklandı.

5- Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun Teklifi (26 Aralık 2020)

Temel bir kanunun içine yerleştirilen ek maddelerle, Derneklere mal varlığı denetimi getirildi. Anayasal örgütlenme hakkı ve özgürlüğünü daraltıldı, denetim altına alındı.

6- Vergi Usul Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (29 Nisan 2021)

Vergi Usul Kanununun en sorunlu maddesi ve mağduriyetlerin yaşandığı VUK 359’da değişiklik yapılmamıştır. Bu sorun on binlerce yurttaşımızı ilgilendirmektedir ve Yargıtay 11. Ceza Dairesinin yüzde 60-70 dosyası da bu konuyla ilgilidir.

Yargıtay 11. Ceza Dairesi Başkanı yazdığı muhalefet şerhinde şunları ifade etmiştir: “Her bir takvim yılının ayrı bir suç olduğuna dair herhangi bir yasal düzenleme bulunmaması, TCK’nin genel hükümlerinin uygulanması gerekmesi, sanığın eylemlerinin her birinin yenilenen kasıtlı işlenmiş ayrı suçlar olduğunu kabule imkân bulunmaması, sanık hakkında TCK’nin 43’üncü maddesinin de uygulanarak sonuç cezanın belirlenmesi yerine sanık hakkında her takvim yılında ayrı ayrı zincirleme sahte fatura düzenlemek ve kullanmak suçlarından toplam on sekiz yıl dokuz ay hapis cezası verilmesine dair hükümlerin bozulması gerektiği...”

Yine, Cumhuriyet Başsavcısı itirazında şunları ifade etmiştir: “Vergi Usul Kanunu’nun 359’uncu maddesi sahte belge düzenleme ve sahte belge kullanma fiillerini aynı fıkra düzenlemiştir. Bu eylemler seçimlik hareketlerdir. Dolayısıyla aynı fıkra içerisinde hem düzenleme hem de kullanmanın düzenlenmesi nedeniyle sanığın düzenleme ve kullanma eylemlerinden ayrı ayrı cezalandırılması yerinde değildir.”

7- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Kanunu (15 Haziran 2021)

Kanunla getirilen değişiklikle, bazı hükümlülere gelen mektup, faks ve telgraflar dijital olarak kaydedilecek veya fiziki olarak alıkonularak saklanacak. Yine aynı şekilde tehlikeli hâlde bulunan ya da dışarıyla iletişiminin kurum güvenliği açısından tehlikeli olabileceği değerlendirilen hükümlülerin eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi ve kayyımıyla yapacağı görüşmeler kurum yönetimi tarafından dinlenebilecek ve elektronik cihazlarla da olmak üzere kaydedebilecektir.

Getirilen düzenlemeyle cumhuriyet başsavcısı, cumhuriyet savcılarının soruşturmayı sonlandıran kararları arasında oluşabilecek farklılıkların giderilmesiyle bu kararların kanunlara uygunluğunun denetlenmesi hususunda görevli ve yetkili kılınmaktadır. Bu değişikliğin anlamı şudur: Zaten idari yönden cumhuriyet başsavcılarının denetimi ve gözetimi söz konusudur. Bu teklifle cumhuriyet savcıları artık yargısal kararlarında da başsavcıların gözetimi ve denetimi altında olacaktır. Oysa Anayasa’nın 139’uncu maddesine göre, sadece hâkimler değil, savcılar da teminat altında alınmıştır. Savcının yargısal faaliyetinde bağımsız olması, kimseden emir

almaması, baskıdan uzak olması ve kanunları tam olarak uygulaması gerekir. Bu sebeple, savcılar görevlerinde bağımsız ve teminatlı olmalıdırlar. Savcılarının bağımlı olması siyasi baskı altına alınması demektir. Bu teklifin kanunlaşmasıyla iktidarın HSK yapısı nedeniyle rejimin kontrolü altında olan az sayıdaki başsavcının talimatlarına göre hareket etmesi demektir. Zaten başsavcılarının idari denetimi bulunmaktadır ama serbestçe yapılabilecek yargısal faaliyetlerine de sınırlama getirmek amaçlanmıştır. Unutulmamalıdır ki savcılık, Hükümet temsilcisi değil, kanunun temsilcisidir. Mevcut Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin getirdiği otokratik düzen, Meclis ve yargı da dâhil her alanda hâkim olmak istemektedir.

HSK 2019 verilerine göre, ilk derece mahkemelerinde toplamda 221 cumhuriyet başsavcısı ve 5.927 savcı bulunmaktadır; toplamda 6.148 savcı vardır. Gerekçede gizlenen ama teklifin asıl amacını teşkil eden husus, 5.927 savcıdan görevini layıkıyla yapmak isteyen ve korkmayan savcılarının olabileceği düşünüldüğünde iktidar için rejimin sorgulanması tehlikesi bulunmaktadır. Onun içindir ki Hükümet, olası risklerden, korkusuzca yapılabilecek soruşturmalardan korunmak ihtiyacındadır. HSK'nin yapısı nedeniyle, 221 başsavcının Hükümete yakın olanlardan atanmaları zor olmadığı için iktidarın görüş ve talimatları etkili olmaktadır. Dolayısıyla, artık 5.927 savcı da soruşturmalarında ve tüm yargısal faaliyetlerinde iktidarın denetim ve kontrolünde olacaktır.

Maddeler Üzerine Değerlendirmeler

4. Yargı Paketiyle getirilen önemli değişiklikler şöyledir:

1. Boşanmış eşe karşı işlenen, öldürme, eziyet, yaralama, zorla alıkoyma” suçları da, eşe karşı işlenen suçlarda olduğu gibi “nitelikli suç” kapsamına alınarak ceza artırımı yolu açılıyor.
2. Adli kontrol sistemi yeniden düzenleniyor. Buna göre, adli kontrol altında geçecek süre, Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına girmeyen işlerde en çok 2 yıl olarak belirleniyor Bu süre, zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek bir yıl daha uzatılabilecek. Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına giren işlerde ise bu süre en çok 3 yıl olacak ancak zorunlu hallerde bu süre 3 yılı geçmemek üzere uzatılabilecek. “Terör suçlarında” ise uzatma süresi en çok 4 yıl olacak. Bu düzenlemede yer alan süreler çocuklar bakımında yarı oranında uygulanacak.

3. Adli kontrol kapsamında verilen “konutu terk etmeme” kararı halinde, kişinin evde geçirdiği her 2 gün, mahkûmiyet süresinden 1 gün düşürülecek.
4. Sulh Ceza Mahkemeleri’nin tutuklama ve adli kontrol kararlarının denetimine “dikey itiraz” yöntemi getiriliyor. Buna göre Sulh Ceza Hakimliğinin tutuklama ve adli kontrole ilişkin verdiği karara karşı itirazlar Asliye Ceza Mahkemesince incelenecek.
5. Şüpheli veya sanığın adli kontrol yükümlülüğünün devam edip etmemesine en geç 4 ayda bir soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine sulh ceza hakimi, kovuşturma evresinde ise re’sen mahkemece karar verilebilecek.
6. Tutuklama kararlarında adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını gösteren deliller somut olayda gösterilecek ve kararda yer alacak.
7. Katalog suçlardan tutuklama, “kuvvetli suç şüphesinin” somut delillere dayandırılması halinde mümkün olabilecek. Mevcut mevzuata göre terör, soykırım, insanlığa karşı suçlar, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, kasten öldürme, çocuğun cinsel istismarı, hırsızlık, yağma, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, suç işlemek için örgüt kurma, devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, düşmanla işbirliği yapma, anayasayı ihlâl, cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı, yasama organına karşı suç, hükümete karşı suç, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine karşı silahlı isyanın da aralarında bulunduğu suçlar “katalog suç” kapsamında bulunuyor.
8. Genel bilgi toplaması (GBT) yapılan, otel, seyahat sırasında çevirme gibi durumlarda, ifade almak için gözaltı işlemi de yeniden düzenleniyor. Buna göre, mesai saatleri dışında şüphelinin ifadesini almak için bir kereye özgü vereceği taahhüt karşılığında zorla getirme, gözaltı işlemi yapılmayacak. Sözünü yerine getirmeyen kişiye ise 1000 lira para cezası kesilecek.
9. Adaletle daha kolay erişim amacıyla iddianameye ilişkin bilgiler ve duruşma tarihi sanığa ayrıca telefon, faks, elektronik posta gibi araçlarla bildirilecek. Bu bildirim ayrıca suçun mağduruna ve şikayetçiye de aynı usulle yapılacak.
10. Kredi kartı aracılığıyla işlenen dolandırıcılık suçlarına, mağdurun bulunduğu yerin mahkemesi bakacak. Bu düzenlemede ise, dolandırıcının sabit bir yerde

bulunmaması ve birçok mahkemenin bu nedenle “takipsizlik” kararı vermesi etkili oldu.

11. Lekelenmeme hakkı çerçevesinde sanıkla ilgili sadece hakkındaki suçlamaya ilişkin deliller iddianameye konulacak. Buna göre savcılıkça hazırlanan iddianamede ilgiliye atfedilen suçu oluşturan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilmeyecek.
12. Mevcut uygulamada tespit ve dinlemeye ilişkin kayıtlar kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesi durumunda Cumhuriyet Savcısı denetiminde yok edilmesine ilişkin hükmün kapsamı genişletiliyor. Teklifte, beraat kararı verilmesi durumunda hâkim denetimi altında aynı usul ve esaslarla bu kayıtların yok edilmesi ve durumun en geç 15 gün içinde ilgisine yazılı bildirilmesi düzenleniyor.
13. İdareye yapılan başvurularda idarenin yanıt verme süresi 60 günden 30 güne indirilecek. Ancak yurttaşlar idareye başvurmak için 60 günlük süreye sahip olacak.
14. Anayasa Mahkemesi Kanunu’nda bir düzenleme yapılarak hâkim adayları ve stajyer avukatlara Anayasa Mahkemesi’nde staj yapma olanağı sağlanacak.

1. Madde

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 10 uncu maddesinde değişiklik yapılmak suretiyle, idari başvurulara cevap verme süresi altmış günden otuz güne, cevap verme süresinin kısaltılmasına bağlı olarak kesin olmayan cevaplar için öngörülen bekleme süresi de altı aydan dört aya indirilmektedir.

Komisyon görüşmelerinde, idarenin kesin cevap vermediği durumlarda bekleme süresinin iki aya düşürülmesi yargıya erişimin hızlanması açısından önem teşkil edeceği gerekçesiyle; 4 ay olarak öngörülen sürenin 2 aya düşülmesi için “dört” ibaresinin “iki” şeklinde değiştirilmesi teklif edilmiştir.

Değişiklik öneremiz kabul edilmemiştir.

4. Madde

Maddeyle, yargılamada yaşanan gecikmelerin önüne geçilmesi ve makul sürede yargılanma hakkı ile hak arama hürriyetinin daha etkin korunması amacıyla, idari yargı mercilerince verilen nihai kararların gerekçesiyle birlikte en geç otuz gün içinde yazılması hükme bağlanmaktadır.

Komisyon görüşmelerinde yargılama sürelerinin hızlanması amacıyla; otuz gün olarak öngörülen sürenin 15 güne düşürülmesi için “otuz” ibaresinin “onbeş” şeklinde değiştirilmesi teklif edilmiştir.

Değişiklik önergemiz kabul edilmemiştir.

6. Madde

Maddeyle, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 82'nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde düzenleme yapılarak, özellikle kadına karşı şiddet eylemleriyle daha etkin mücadele edilmesi ve caydırıcılığın sağlanması amacıyla kasten öldürme suçunun fail tarafından boşandığı eşine karşı işlenmesi hali, suçun nitelikli halleri arasına alınmaktadır. Böylece boşanmış eşe karşı işlenen, öldürme, eziyet, yaralama, zorla alıkoyma” suçları da, eşe karşı işlenen suçlarda olduğu gibi “nitelikli suç” kapsamına alınarak ceza artırımı yolu açılıyor.

Komisyon görüşmelerinde değişiklik önergesi verilmiş ve “kadına” ibaresinin de eklenmesi talep edilmişti. Buna göre, “Madde 6-26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 82'nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde yer alan “Çocuğa” ibaresi “Kadına, çocuğa” şeklinde değiştirilmiştir.”

Bu önergemizin gerekçesi şöyledir: Teklif ile kasten öldürme suçunun nitelikli hâllerin düzenlendiği hükme ağırlaştırma sebeplerinden sayılan eş in öldürülmesi durumuna, suçun boşanılan eşe karşı işlenmesi durumunun da eklenmesi öngörülmüştür. Ancak artan kadın cinayetleri sebebiyle suçun doğrudan “kadına” karşı işlenmesinin nitelikli hâllere dâhil edilmesi, suça karşı caydırıcılığı artıracaktır. Zira, kadın cinayetlerinin önemli bir kısmı yalnız eşe karşı değil, eşi olmayan kadına karşı da işlenmektedir.

Değişiklik önergemiz kabul edilmemiştir.

7. Madde

Maddeyle, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 86 ncı maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinde düzenleme yapılarak, özellikle kadına karşı şiddet eylemleriyle daha etkin mücadele edilmesi ve caydırıcılığın sağlanması amacıyla kasten yaralama suçunun fail tarafından boşandığı eşine karşı işlenmesi hali, suçun nitelikli halleri arasına alınmaktadır.

Komisyon görüşmelerinde değişiklik önergesi verilmiş ve 5237 sayılı Kanun'un 86'ncı maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendinde yer alan “Beden” ibaresi “Kadına, çocuğa, beden” şeklinde değiştirilmesi teklif edilmiştir.

Bu önergemizin gerekçesi şöyledir: Teklifte kasten yaralama suçunun nitelikli hâllerinin düzenlendiği hükme ağırlaştırma sebeplerinden sayılan suçun eşe karşı işlenmesi durumuna, suçun boşanılan eşe karşı işlenmesi durumunun da eklenmesi öngörülmüştür. Ancak artan kadına ve çocuğa karşı şiddet olayları sebebiyle suçun doğrudan kadına veya çocuğa karşı işlenmesinin nitelikli hâllere dâhil edilmesi suça karşı caydırıcılığı artıracaktır. Zira kadına karşı şiddet olaylarının önemli bir kısmı yalnızca eşe karşı değil eşi olmayan kadına karşı da işlenmektedir.

Değişiklik önergemiz kabul edilmemiştir.

8. Madde

Maddeyle, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 96 ncı maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinde düzenleme yapılarak, özellikle kadına karşı şiddet eylemleriyle daha etkin mücadele edilmesi ve caydırıcılığın sağlanması amacıyla eziyet suçunun fail tarafından boşandığı eşine karşı işlenmesi hali, suçun nitelikli halleri arasına alınmaktadır.

Komisyon görüşmelerinde değişiklik önergesi verilmiş ve 5237 sayılı Kanunun 96 ncı maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “Çocuğa” ibaresinin “Kadına, çocuğa” şeklinde değiştirilmesi teklif edilmiştir.

Bu önergemizin gerekçesi şöyledir: Teklifte “eziyet” suçunun nitelikli hâllerinin düzenlendiği hükme; ağırlaştırma sebeplerinden sayılan suçun eşe karşı işlenmesi durumuna, suçun boşanılan eşe karşı işlenmesi durumunun da eklenmesi öngörülmüştür. Artan kadına karşı şiddet olayları sebebiyle suçun doğrudan “kadına” karşı işlenmesinin nitelikli hâllere dâhil edilmesi suça karşı caydırıcılığı artıracaktır. Zira kadına karşı şiddet olaylarının önemli bir kısmı yalnızca eşe karşı değil eşi olmayan kadına karşı da işlenmektedir.

Değişiklik önergemiz kabul edilmemiştir.

9. Madde

Maddeyle, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 109 uncu maddesinin üçüncü fıkrasının (e) bendinde düzenleme yapılarak, özellikle kadına karşı şiddet eylemleriyle daha etkin mücadele edilmesi ve caydırıcılığın sağlanması amacıyla kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun fail tarafından boşandığı eşine karşı işlenmesi hali, suçun nitelikli halleri arasına alınmaktadır.

Komasyon görüşmelerinde değişiklik önergesi verilmiş ve 5237 sayılı Kanun’un 109’uncu maddesinin üçüncü fıkrasının (f) bendinde yer alan ‘‘ocuğa’’ ibaresi ‘‘Kadına, ocuğa’’ Şeklinde değiştirilmesi teklif edilmiştir.

Bu nergemizin gerekçesi Őyledir: Teklifle ‘‘Kiiyi hürriyetinden yoksun kılma’’ suçunun nitelikli hâllerinin düzenlendiği hükme; ağırlatırma sebeplerinden sayılan suçun ee karşı işlenmesi durumuna, suçun boanılan ee karşı işlenmesi durumunun da eklenmesi ngrlmtir. Artan kadına karşı Şiddet olayları sebebiyle suçun doğrudan ‘‘kadına’’ karşı işlenmesinin nitelikli hâllere dâhil edilmesi suça karşı caydırıcılığı artıracaktır. Zira kadına karşı Şiddet olaylarının önemli bir kısmı yalnızca ee karşı değil, ei olmayan kadına karşı da işlenmektedir.

Değişiklik nergemiz kabul edilmemiştir.

12. Madde

Maddeyle, 5271 sayılı Türk Ceza Kanununun 94 üncü maddesine fıkraya eklemek suretiyle, ifadesi alınmak amacıyla düzenlenen yakalama emri üzerine mesai saatleri dışında yakalanan ve belirlenen tarihte yargı mercii önünde hazır bulunmayı taahhüt eden kişinin Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda serbest bırakılabileceği düzenlenmektedir. Böylelikle, kişilerin özgürlüğünü kısıtlayan koruma tedbirlerinden olan yakalama emrinin, telafisi güç zararlar doğurmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Komasyon görüşmelerinde değişiklik önergesi verilmiş ve bir fıkraya eklenmesi talep edilmiştir: 5271 sayılı Kanununun 94 üncü maddesine aşağıdaki fıkraya eklenmiştir. ‘‘(3) İfadesi alınmak amacıyla düzenlenen yakalama emri mesai saatleri dışında uygulanmaz. Mesai saatleri içinde yakalama durumunda ifade yalnızca yine mesai saatleri içinde alınır.’’

Bu nergemizin gerekçesi Őyledir: Teklifle uygulamada oluşan mağduriyetlerin önlenmesi amacıyla mesai saatleri dışında yakalama işlemi uygulanmaz.

Değişiklik nergemiz kabul edilmemiştir.

16. Madde

Maddeyle, 5271 sayılı Türk Ceza Kanununun 110 uncu maddesinde düzenleme yapmak suretiyle, gerek sorutırma gerekse kovutırma evresinde adli kontrol yükümlülüğünün devamının gerekip gerekmeyeceği hususunun yargı mercilerince 109 uncu madde hükümleri göz önünde bulundurularak belirli aralıklarla incelenmesi zorunlu hale getirilmektedir.

Soruşturma evresinde, şüphelinin adli kontrol yükümlülüğünün devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda en geç dört aylık aralıklarla Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından bir karar verilecektir. Kovuşturma evresinde ise mahkeme, hakkında adli kontrol kararı bulunan sanığın bu yükümlülüğünün devam edip etmeyeceğine en geç dört aylık süre içinde re'sen karar verecektir.

Komasyon görüşmelerinde değişiklik önergesi verilmiş ve “en geç dört” ibaresinin “en geç iki” şeklinde değiştirilmesi teklif edilmiştir.

Bu önergemizin gerekçesi şöyledir: Teklifte, uygulamada oluşabilecek mağduriyetlerin önüne geçilmesi amacıyla adli kontrol yükümlülüğünün devamının değerlendirilmesi hususunda en geç dört aylık aralıklarla yapılması yerine en geç iki ay aralıklarla yapılması şüpheli veya sanığın değişebilecek durumu açısından uygun olacaktır.

Değişiklik önergemiz kabul edilmemiştir.

18. Madde

Maddeyle, 5271 sayılı Kanunun 137 nci maddesinin üçüncü fıkrasına hüküm eklemek suretiyle, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi halinde olduğu gibi beraat kararı verilmesi halinde de tespit veya dinlemeye ilişkin kayıtların, hâkim denetimi altında yok edileceği kabul edilmektedir. Böylelikle, soruşturma aşamasında tespit veya dinlemeye ilişkin kayıtların yok edilme usulü, kovuşturma aşamasında beraat kararları bakımından da uygulanacaktır. Belirtilmelidir ki, bu kayıtların yok edilmesi işlemi ancak beraat kararlarının kesinleştiği tarihten sonra yapılacaktır.

Komasyon görüşmelerinde değişiklik önergesi verilmiş ve 18’nci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesi teklif edilmiştir:

“MADDE 18- 527 sayılı Kanunun 137 nci maddesinin üçüncü fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiş, maddenin dördüncü fıkrasına “soruşturma” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya kovuşturma” ibaresi eklenmiş ve aynı fıkrada yer alan “Başsavcılığı,” ibaresi “başsavcılığı veya mahkeme,” şeklinde değiştirilmiştir. “Beraat kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi durumunda da tespit veya dinlenmeye ilişkin kayıtlar, hâkim denetimi altında aynı usulle yok edilir.”

Bu önergemizin gerekçesi şöyledir: Teklif ile Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 135/1 maddesi kapsamında yirmi dört saat içerisinde hâkim onayı alınmayan hallerde cumhuriyet savcısı gözetiminde ilgili iletişim tespiti faaliyetlerine ilişkin dokümanların yok edilmesi

uygulanmasının, beraat kararı verilen hâllerde kovuşturma süreçlerini de kapsayacak şekilde ve yok etme faaliyeti hâkim nezaretinde gerçekleştirilecek şekilde genişletilmesi öngörülmektedir. Ancak beraat kararının bölge adliye mahkemeleri veya Yargıtay tarafından inceleneceği durumlarda karar kesinleşmeden delillerin yok edilmesi maddi gerçeğe ulaşma açısından sorun teşkil edecektir.

Değişiklik öneremiz kabul edilmemiştir.

19. Madde

Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 170 inci maddesinin dördüncü fıkrasında düzenleme yapmak suretiyle, iddianamede olayların delillerle ilişkilendirilerek açıklandığı bölümde, yüklenen suçun oluş turan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilemeyeceği hüküm altına alınmaktadır. Düzenlemeyle, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının yanı sıra kişilik haklarını koruyucu bir hukuk kuralı getirilmektedir.

Komisyon görüşmelerinde değişiklik önergesi verilmiş ve maddenin teklif metninden çıkarılması teklif edilmiştir.

Bu önergemizin gerekçesi şöyledir: Teklifte CMK madde 170'in (4)'üncü fıkrasına eklenen ifadeyle iddianame kapmasında somut olayla ilişkisi bulunmayan hususlara yer verilmemesi hüküm altına alınmıştır. Teklif bu hâliyle ceza muhakemesi ilkelerinden isnadı öğrenme hakkının ihlali niteliğinde olup bu nedenle teklif metninden çıkarılması gerekmektedir.

Değişiklik öneremiz kabul edilmemiştir.

22. Madde

Maddeyle, 5271 sayılı Kanununun 250 nci maddesinin dördüncü fıkrasına hüküm eklemek suretiyle, seri muhakeme usulünde yaptırımın belirlenmesi bakımından koşulları bulunması halinde Türk Ceza Kanununun 43 üncü maddesinde yer alan zincirleme suçla ilişkin hükümlerin uygulanabilmesine imkân sağlanmaktadır. Böylelikle, uygulamada zincirleme suçlarda seri muhakeme usulünün uygulanıp uygulanmayacağı konusunda yaş anılan tereddütlerin giderilmesi amaçlanmaktadır. Buna göre, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hususlar göz önünde bulundurularak suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel ceza belirlenecek, koşulları bulunması halinde 43 üncü madde uyarınca zincirleme suçla ilişkin artırım oranı uygulanacak ve akabinde sonuç cezadan yarı oranında indirim yapılacaktır.

Maddenin sekizinci fıkrasına eklenen hükümlerle, mahkemece tespit edilen eksikliklerin tamamlanması amacıyla talep yazısının Cumhuriyet baş savcılığına iade edilebilmesine ilişkin düzenleme yapılmaktadır. Mahkemece tespit edilen eksiklikler Cumhuriyet savcısı tarafından tamamlandıktan sonra talep yazısı yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilebilecektir.

Maddenin dokuzuncu fıkrasında, Anayasa Mahkemesinin 31/3/2021 tarihli ve E: 2020/35; K: 2021/26 sayılı iptal kararı doğrultusunda düzenleme yapılmaktadır. 2. Yargı Paketiyle getirilen seri muhakeme usulüne ilişkin hükümler iptal edilmiştir.

Maddenin onbirinci fıkrasına eklenen hükümlerle, seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmesi halinde, bu usulün uygulanmayacağı düzenlenmek suretiyle uygulamada yaş anan sorunların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Maddenin ondördüncü fıkrasında yapılan değişikliklerle, dokuzuncu fıkra kapsamında mahkemece kurulan hükme yapılan itirazın, itiraz mercii tarafından hangi şartlar bakımından inceleneceği hususu açıklığa kavuşturulmaktadır.

Komisyon görüşmelerinde değişiklik önergesi verilmiş ve 22'nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "dokuzuncu fıkrasında yer alan 'şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda'" ibaresi "'şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkumiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere dört ilâ yedinci fıkra hükümleri doğrultusunda' şeklinde ve on dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir." ibaresinin teklif metninden çıkarılması teklif edilmiştir.

Bu önergemizin gerekçesi şöyledir:

Teklif gerekçesinde, Anayasa Mahkemesinin 31/3/2021 tarihli ve E: 2020/35, K: 2021/26 sayılı İptal Kararı doğrultusunda düzenleme yapıldığı ifade edilmiştir. Ancak teklif edilen hüküm Anayasa Mahkemesinin özellikle yargı bağımsızlığı ve hâkimlerin karar vermede bağımsız olduğuna ilişkin atıfla, Anayasa'nın 9, 38, 138 ve 140'ıncı maddelerine aykırılık yönünden iptal kararı verilmiştir. Teklif edilen maddede yer alan "talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere" ibaresi Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesini oluşturan yargı bağımsızlığı, mahkemelerin bağımsızlığı ilkelerine aykırılık durumunu devam ettirmektedir. Teklif bu yanı sıra Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesini karşılamamaktadır.

Değişiklik önergemiz kabul edilmemiştir.

24. Madde

Maddeyle, 5271 sayılı Kanunun 268 inci maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Düzenlemeyle, sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adlî kontrol tedbirleriyle ilgili olarak verdiği her türlü karara karşı yapılan itirazların, yargı çevresinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından incelenmesi sağlanmaktadır. Sulh ceza hâkimliği işlerinin asliye ceza hâkimi tarafından görülmesi halinde ise bu kapsamda yapılacak itirazları inceleme yetkisi, yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesi baş kanma verilmektedir. Böylelikle, sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adlî kontrol tedbirleriyle ilgili olarak verdiği kararlar bakımından yatay itiraz usulü yerine, dikey itiraz usulü getirilmektedir.

Madde ile yıllardır uygulanan ancak geçici bir süreliğine siyasi sebeplerle getirilen uygulamadan vazgeçilmiş ve hukuken olması gereken eski uygulamaya geri dönmüştür.

Komisyon görüşmelerinde değişiklik önergesi verilmiş ve teklifte yer alan “gecikmeksizin” ibaresinin “en geç iki gün içinde” şeklinde değiştirilmesini teklif edilmiştir.

Bu önergemizin gerekçesi şöyledir: Teklifte yer alan “itirazın gecikmeksizin incelenmesi” ifadesi her ne kadar düzenleyici işlem olsa da sınırları çizilmemiş muğlak bir ifadedir. Muğlaklığın uygulamada doğurabileceği mağduriyetlerin önüne geçilmesi amacıyla iki günlük süre belirlenmiştir.

Değişiklik önergemiz kabul edilmemiştir.

28.06.2021

Hasan Subaşı
Antalya

Ayhan Erel
Aksaray

TOKAT MİLLETVEKİLİ YUSUF BEYAZIT VE
İSTANBUL MİLLETVEKİLİ NUMAN KURTULMUŞ
İLE 63 MİLLETVEKİLİNİN TEKLİFİ

**CEZA MUHAKEMESİ KANUNU VE
BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK
YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasının birinci ve üçüncü cümlelerinde yer alan “Altmış” ibareleri “Otuz” şeklinde, ikinci cümlesinde yer alan “altmış” ibaresi “otuz” şeklinde, beşinci cümlesinde yer alan “altı” ibaresi “dört” şeklinde ve altıncı cümlesinde yer alan “altmış günlük” ibaresi “otuz günlük” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 2- 2577 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Altmış” ibaresi “Otuz” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 3- 2577 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “altmış” ibaresi “otuz” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 4- 2577 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Kararlar, verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yazılır ve imzalanır.”

MADDE 5- 2577 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 10- 1. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce 10 uncu, 11 inci ve 13 üncü maddeler uyarınca idareye yapılmış başvurular bakımından, belirtilen maddelerde bu Kanunla yapılan değişikliklerden önceki süreler uygulanır.”

MADDE 6- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 82 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan “eş” ibaresi “eş, boşandığı eş” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 7- 5237 sayılı Kanunun 86 ncı maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinde yer alan “eşe” ibaresi “eşe, boşandığı eşe” şeklinde değiştirilmiştir.

ADALET KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ
METİN

**CEZA MUHAKEMESİ KANUNU VE
BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK
YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasının birinci ve üçüncü cümlelerinde yer alan “Altmış” ibareleri “Otuz” şeklinde, ikinci cümlesinde yer alan “altmış” ibaresi “otuz” şeklinde, beşinci cümlesinde yer alan “altı” ibaresi “dört” şeklinde ve altıncı cümlesinde yer alan “altmış günlük” ibaresi “otuz günlük” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 2- 2577 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Altmış” ibaresi “Otuz” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 3- 2577 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “altmış” ibaresi “otuz” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 4- 2577 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Kararlar, verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yazılır ve imzalanır.”

MADDE 5- 2577 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 10- 1. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce 10 uncu, 11 inci ve 13 üncü maddeler uyarınca idareye yapılmış başvurular bakımından, belirtilen maddelerde bu Kanunla yapılan değişikliklerden önceki süreler uygulanır.”

MADDE 6- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 82 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan “eş” ibaresi “eş, boşandığı eş” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 7- 5237 sayılı Kanunun 86 ncı maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendinde yer alan “eşe” ibaresi “eşe, boşandığı eşe” şeklinde değiştirilmiştir.

(Tokat Milletvekili Yusuf Beyazıt ve
İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş ile
63 Milletvekilinin Teklifi)

MADDE 8- 5237 sayılı Kanununun 96 ncı maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendine “eşe” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya boşandığı eşe” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 9- 5237 sayılı Kanununun 109 uncu maddesinin üçüncü fıkrasının (e) bendine “eşe” ibaresinden sonra gelmek üzere “ya da boşandığı eşe” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 10- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 12 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(6) Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının ya da banka veya kredi kartlarının araç olarak kullanılması suretiyle işlenen suçlarda mağdurun yerleşim yeri mahkemeleri de yetkilidir.”

MADDE 11- 5271 sayılı Kanununun 44 üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Zorla getirme kararı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması halinde bu araçlardan yararlanılmak suretiyle de tanığa bildirilir.”

MADDE 12- 5271 sayılı Kanununun 94 üncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(3) İfadesi alınmak amacıyla düzenlenen yakalama emri üzerine mesai saatleri dışında yakalanan ve belirlenen tarihte yargı mercii önünde hazır bulunmayı taahhüt eden kişinin serbest bırakılması, Cumhuriyet savcısı tarafından emredilebilir. Bu hüküm her yakalama emri için ancak bir kez uygulanabilir. Taahhüdünü yerine getirmeyen kişiye, yakalama emrinin düzenlendiği yer Cumhuriyet savcısı tarafından bin Türk Lirası idari para cezası verilir.”

MADDE 13- 5271 sayılı Kanununun 100 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına “hususunda” ibaresinden sonra gelmek üzere “somut delillere dayanan” ibaresi eklenmiştir.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 8- 5237 sayılı Kanununun 96 ncı maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendine “eşe” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya boşandığı eşe” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 9- 5237 sayılı Kanununun 109 uncu maddesinin üçüncü fıkrasının (e) bendine “eşe” ibaresinden sonra gelmek üzere “ya da boşandığı eşe” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 10- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 12 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(6) Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının ya da banka veya kredi kartlarının araç olarak kullanılması suretiyle işlenen suçlarda mağdurun yerleşim yeri mahkemeleri de yetkilidir.”

MADDE 11- 5271 sayılı Kanununun 44 üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Zorla getirme kararı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması hâlinde bu araçlardan yararlanılmak suretiyle de tanığa bildirilir.”

MADDE 12- 5271 sayılı Kanununun 94 üncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(3) İfadesi alınmak amacıyla düzenlenen yakalama emri üzerine mesai saatleri dışında yakalanan ve belirlenen tarihte yargı mercii önünde hazır bulunmayı taahhüt eden kişinin serbest bırakılması, Cumhuriyet savcısı tarafından emredilebilir. Bu hüküm her yakalama emri için ancak bir kez uygulanabilir. Taahhüdünü yerine getirmeyen kişiye, yakalama emrinin düzenlendiği yer Cumhuriyet savcısı tarafından bin Türk lirası idari para cezası verilir.”

MADDE 13- 5271 sayılı Kanununun 100 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına “hususunda” ibaresinden sonra gelmek üzere “somut delillere dayanan” ibaresi eklenmiştir.

(Tokat Milletvekili Yusuf Beyazıt ve
İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş ile
63 Milletvekilinin Teklifi)

MADDE 14- 5271 sayılı Kanunun 101 inci maddesinin ikinci fıkrasına (c) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki bent eklenmiştir.

“d) Adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını,”

MADDE 15- 5271 sayılı Kanunun 109 uncu maddesinin altıncı fıkrasında yer alan “(e) bendinde” ibaresi “(e) ve (j) bentlerinde” şeklinde değiştirilmiş ve aynı fıkraya aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Ancak, (j) bendinde belirtilen konutunu terk etmemek yükümlülüğü altında geçen her iki gün, cezanın mahsubunda bir gün olarak dikkate alınır.”

MADDE 16- 5271 sayılı Kanunun 110 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “bu madde hükümleri,” ibaresi “bu maddenin birinci ve ikinci fıkraya hükümleri,” şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkraya eklenmiştir.

“(4) Şüpheli veya sanığın adli kontrol yükümlülüğünün devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda en geç dört aylık aralıklarla; soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde ise re’sen mahkeme tarafından 109 uncu madde hükümleri göz önünde bulundurularak karar verilir.”

MADDE 17- 5271 sayılı Kanuna 110 uncu maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Adli kontrol altında geçecek süre

MADDE 110/A- (1) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde adli kontrol süresi en çok iki yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hâllerde gerekçesi gösterilerek bir yıl daha uzatılabilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, adli kontrol süresi en çok üç yıldır. Bu süre, zorunlu hâllerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda dört yılı geçemez.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 14- 5271 sayılı Kanunun 101 inci maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.

“d) Adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını,”

MADDE 15- 5271 sayılı Kanunun 109 uncu maddesinin altıncı fıkrasında yer alan “(e) bendinde” ibaresi “(e) ve (j) bentlerinde” şeklinde değiştirilmiş ve fıkraya aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Ancak, (j) bendinde belirtilen konutunu terk etmemek yükümlülüğü altında geçen her iki gün, cezanın mahsubunda bir gün olarak dikkate alınır.”

MADDE 16- 5271 sayılı Kanunun 110 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “bu madde hükümleri,” ibaresi “bu maddenin birinci ve ikinci fıkraya hükümleri,” şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkraya eklenmiştir.

“(4) Şüpheli veya sanığın adli kontrol yükümlülüğünün devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda en geç dört aylık aralıklarla; soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde ise resen mahkeme tarafından 109 uncu madde hükümleri göz önünde bulundurularak karar verilir.”

MADDE 17- 5271 sayılı Kanuna 110 uncu maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Adli kontrol altında geçecek süre

MADDE 110/A- (1) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde adli kontrol süresi en çok iki yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hâllerde gerekçesi gösterilerek bir yıl daha uzatılabilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, adli kontrol süresi en çok üç yıldır. Bu süre, zorunlu hâllerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda dört yılı geçemez.

(Tokat Milletvekili Yusuf Beyazıt ve
İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş ile
63 Milletvekilinin Teklifi)

(3) Bu maddede öngörülen adli kontrol süreleri, çocuklar bakımından yarı oranında uygulanır.”

MADDE 18- 5271 sayılı Kanunun 137 nci maddesinin üçüncü fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiş, maddenin dördüncü fıkrasına “soruşturma” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya kovuşturma” ibaresi eklenmiş ve aynı fıkrada yer alan “Başsavcılığı,” ibaresi “başsavcılığı veya mahkeme,” şeklinde değiştirilmiştir.

“Beraat kararı verilmesi durumunda da tespit veya dinlemeye ilişkin kayıtlar, hâkim denetimi altında aynı usulle yok edilir.”

MADDE 19- 5271 sayılı Kanunun 170 inci maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “açıklanır.” ibaresi “açıklanır; yüklenen suç oluşturulan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilmez.” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 20- 5271 sayılı Kanunun 176 ncı maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Ayrıca, iddianameye ilişkin bilgiler ve duruşma tarihi; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması halinde bu araçlardan yararlanılmak suretiyle de bildirilir, ancak çağrı kâğıdına bağlanan sonuçlar bu durumda uygulanmaz.”

MADDE 21- 5271 sayılı Kanunun 233 üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümleler ve ikinci fıkrasına “yapılacak çağrı” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve zorla getirme” ibaresi eklenmiştir.

“Kovuşturma evresine geçildiğinde çağrı kâğıdına iddianame eklenir. Ayrıca, iddianameye ilişkin bilgiler ve duruşma tarihi; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması halinde bu araçlardan yararlanılmak suretiyle de bildirilir.”

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

(3) Bu maddede öngörülen adli kontrol süreleri, çocuklar bakımından yarı oranında uygulanır.”

MADDE 18- 5271 sayılı Kanunun 137 nci maddesinin üçüncü fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiş, maddenin dördüncü fıkrasına “soruşturma” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya kovuşturma” ibaresi eklenmiş ve fıkrada yer alan “Başsavcılığı,” ibaresi “başsavcılığı veya mahkeme,” şeklinde değiştirilmiştir.

“Beraat kararı verilmesi durumunda da tespit veya dinlemeye ilişkin kayıtlar, hâkim denetimi altında aynı usulle yok edilir.”

MADDE 19- 5271 sayılı Kanunun 170 inci maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “açıklanır.” ibaresi “açıklanır; yüklenen suç oluşturulan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilmez.” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 20- 5271 sayılı Kanunun 176 ncı maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Ayrıca, iddianameye ilişkin bilgiler ve duruşma tarihi; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması hâlinde bu araçlardan yararlanılmak suretiyle de bildirilir, ancak çağrı kâğıdına bağlanan sonuçlar bu durumda uygulanmaz.”

MADDE 21- 5271 sayılı Kanunun 233 üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümleler ve ikinci fıkrasına “yapılacak çağrı” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve zorla getirme” ibaresi eklenmiştir.

“Kovuşturma evresine geçildiğinde çağrı kâğıdına iddianame eklenir. Ayrıca, iddianameye ilişkin bilgiler ve duruşma tarihi; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması hâlinde bu araçlardan yararlanılmak suretiyle de bildirilir.”

(Tokat Milletvekili Yusuf Beyazıt ve
İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş ile
63 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 22- 5271 sayılı Kanunun 250 nci maddesinin dördüncü fıkrasına “temel cezadan” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve koşulları bulunduğu takdirde zincirleme suçla ilişkin hükümler uygulandıktan sonra belirlenen cezadan” ibaresi ve maddenin sekizinci ve onbirinci fıkralarına sırasıyla aşağıdaki cümleler eklenmiş, dokuzuncu fıkrasında yer alan “şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda” ibaresi “şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere dört ilâ yedinci fıkra hükümleri doğrultusunda” şeklinde ve ondördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu fıkraya aykırı olarak düzenlendiği, belirlenen yaptırımda maddi hata yapıldığı, yaptırım hakkında 231 inci veya Türk Ceza Kanununun 50 ve 51 inci maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği ya da teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmediği anlaşılan talep yazısı, eksikliklerin tamamlanması amacıyla mahkemece Cumhuriyet başsavcılığına iade edilir. Cumhuriyet savcısı tarafından eksiklikler tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra talep yazısı yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilir.”

“Seri muhakeme usulü, bu kapsama giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde uygulanmaz.”

“(14) Dokuzuncu fıkra kapsamında mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir. İtiraz mercii, itirazı üçüncü ve dokuzuncu fıkralardaki şartlar yönünden inceler.”

MADDE 22- 5271 sayılı Kanunun 250 nci maddesinin dördüncü fıkrasına “temel cezadan” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve koşulları bulunduğu takdirde zincirleme suçla ilişkin hükümler uygulandıktan sonra belirlenen cezadan” ibaresi ve maddenin sekizinci ve onbirinci fıkralarına sırasıyla aşağıdaki cümleler eklenmiş, dokuzuncu fıkrasında yer alan “şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda” ibaresi “şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere dört ilâ yedinci fıkra hükümleri doğrultusunda” şeklinde ve ondördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu fıkraya aykırı olarak düzenlendiği, belirlenen yaptırımda maddi hata yapıldığı, yaptırım hakkında 231 inci veya Türk Ceza Kanununun 50 ve 51 inci maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği ya da teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmediği anlaşılan talep yazısı, eksikliklerin tamamlanması amacıyla mahkemece Cumhuriyet başsavcılığına iade edilir. Cumhuriyet savcısı tarafından eksiklikler tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra talep yazısı yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilir.”

“Seri muhakeme usulü, bu kapsama giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde uygulanmaz.”

“(14) Dokuzuncu fıkra kapsamında mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir. İtiraz mercii, itirazı üçüncü ve dokuzuncu fıkralardaki şartlar yönünden inceler.”

(Tokat Milletvekili Yusuf Beyazıt ve
İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş ile
63 Milletvekilinin Teklifi)

MADDE 23- 5271 sayılı Kanunun 251 inci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“175 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca duruşma günü belirlendikten sonra basit yargılama usulü uygulanmaz.”

MADDE 24- 5271 sayılı Kanunun 268 inci maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“b) Sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adli kontrole ilişkin verdiği kararlara karşı yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi hâkimine aittir. İtirazı incelemeye yetkili mercilerin farklı olduğu hallerde, itirazların gecikmeksizin incelenmesi amacıyla, kararına itiraz edilen sulh ceza hâkimliği tarafından gerekli tedbirler alınır. Sulh ceza hâkimliği işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza mahkemesi başkanına aittir.”

MADDE 25- 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanuna aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Mahkemede staj

MADDE 73/A- (1) Hâkim adayları ile avukat stajyerleri, Mahkemede staj yapabilir. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.”

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 23- 5271 sayılı Kanunun 251 inci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“175 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca duruşma günü belirlendikten sonra basit yargılama usulü uygulanmaz.”

MADDE 24- 5271 sayılı Kanunun 268 inci maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“b) Sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adli kontrole ilişkin verdiği kararlara karşı yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi hâkimine aittir. İtirazı incelemeye yetkili mercilerin farklı olduğu hallerde, itirazların gecikmeksizin incelenmesi amacıyla, kararına itiraz edilen sulh ceza hâkimliği tarafından gerekli tedbirler alınır. Sulh ceza hâkimliği işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza mahkemesi başkanına aittir.”

MADDE 25- 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun geçici 9 uncu maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “yedi kez” ibaresi “dokuz kez” şeklinde ve altıncı fıkrasında yer alan “31/7/2021” ibaresi “30/11/2021” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 26- 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanuna aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Mahkemede staj

MADDE 73/A- (1) Hâkim adayları ile avukat stajyerleri, Mahkemede staj yapabilir. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.”

(Tokat Milletvekili Yusuf Beyazıt ve
İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş ile
63 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 26- (1) Bu Kanunun;

- a) 16 ncı, 17 nci ve 24 üncü maddeleri
1/1/2022 tarihinde,
b) 11 inci, 20 nci ve 21 inci maddeleri
1/9/2021 tarihinde,
c) Diğer maddeleri ise yayımı tarihinde,
yürürlüğe girer.

MADDE 27- Bu Kanun hükümlerini
Cumhurbaşkanı yürütür.

MADDE 27- Bu Kanunun;

- a) 16 ncı, 17 nci ve 24 üncü maddeleri
1/1/2022 tarihinde,
b) 11 inci, 20 nci ve 21 inci maddeleri
1/9/2021 tarihinde,
c) Diğer maddeleri ise yayımı tarihinde,
yürürlüğe girer.

MADDE 28- Bu Kanun hükümlerini
Cumhurbaşkanı yürütür.

